

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Історичний факультет

Кафедра нової та новітньої історії

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи

бакалавра

на тему: «Українсько-італійські економічні та науково-
технічні відносини. 1991 – 2022 рр.»

Виконав: студент IV курсу

денної форми навчання

напряму підготовки (спеціальності)

032 «історія та археологія»

Хлівний Олександр Ігорович

Керівник: д.і.н., проф.

Михайло Георгійович Станчев

Рецензент: к.і.н., доц.

Ченчик Дмитро Володимирович

Харків –2023

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Економічні відносини між Україною та Італійською Республікою	18
1.1 Загальний аналіз договірно-правової бази.....	18
1.2 Становлення та розвиток українсько-італійських торгово-економічних відносин (1991 – 2014 р.).....	27
1.3. Економічні відносини у період російської агресії проти України (2014–2022 рр .).....	50
1.4 Військова підтримка України після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року.....	69
Розділ 2. Співробітництво в сфері науки, техніки та освіти	83
2.1 Науково-технічне співробітництво.....	83
2.2 Співробітництво у сфері освіти.....	104
Висновки	130
Список використаних джерел та літератури	133

ВСТУП

Українсько-італійські відносини мають давню традицію, що засвідчує їхню важливість, як для розвитку цих двох країн, так і для загальноєвропейського історичного процесу. На сьогодні Україна стала повноправним суб'єктом міжнародного права, утверджуючись в європейському просторі.

Італійська Республіка на протязі 30 років незалежності є одним з найважливіших економічних партнерів України. За останні роки Італія стабільно по експорту займала місце у першій п'ятірці (2.4 млрд.), а по імпорту ж лише 8-е місце, з цифрою (2.1 млрд.) в 2019 році (із-за початку пандемії коронавірусу в 2020 році та її продовженням взяв саме цей рік.) Безпосередньо в 2021 році товарообіг між Україною та Італійською Республікою дещо виріс, склавши доволі непогану, але не рекордну суму беручи загалом — 6,39 мільярдів доларів. Отже, у цілому, рівень товарообігу між країнами, проблематика встановлення контактів та існуюча комунікація в тому числі дещо зумовлюють й саму **актуальність** роботи. Для нашої країни Італійська Республіка є не тільки стратегічним партнером, але й країною, яка безперечно користується вагомим впливом на світовій арені.

Актуальність даного дослідження визначена декількома фактами. Найперший та напевно разом з тим найголовніший полягає у тому, що в нашій вітчизняній історіографії за весь час незалежності України практично відсутні комплексні роботи по темі українсько-італійських відносин та на жаль більш менш позитивна тенденція не прослідковується, хоча на те й безперечно існують свої об'єктивні причини про які ми ще детально розповімо у своїй роботі. Крім цього, на сьогоднішній день, автор роботи не зустрів жодного дослідження по темі, яке б охоплювало торгово-економічне співробітництво разом з культурним та умовно кажучи науковим саме з урахуванням нинішньої ситуації, яка внесла вкрай кардинальні корективи в цілому, перекреслила безліч прогнозів інших дослідників за минулі роки. Тобто

звичайно ж мова йде про повномасштабну війну в нашій державі, яка розпочалася 24 лютого 2022 року.

Робота автора дещо покликана надати набагато більше інформації про саму Італійську Республіку з різних сторін, зрозуміти більш краще її специфіку та в цілому у цілісному порядку, тобто починаючи з часів нашої незалежності й закінчуючи активною фазою війни чітко прослідкувати як складно нам вдавалося розвинути будь-який успіх, передусім з тієї причини, що Італія до останнього не могла наважитись розірвати доволі міцні дружні стосунки з нашим агресором, що створювало неабиякі складнощі. Наостанок ж варто зазначити, що Італійська Республіка знаходилась та буде й надалі знаходитись в всесвітньому епіцентрі уваги. Це та скрипка, яка ще обов'язково зіграє свою вирішальну роль у нашому з вами майбутньому. Саме тому ми маємо подбати про те, щоб якомога більше майбутніх дослідників мали про неї більш чітке уявлення. Без якісного заповнення з появою більш конкретної та актуальної інформації існуючих прогалин цього на жаль неможливо досягти. Якщо ми не будемо приділяти достатньо уваги нашим двостороннім відносинам, то чому це має робити Італія.

Отже, простіше кажучи, я взявся за цю тему передусім виходячи з недостатньої розробки проблеми саме з метою в подальшому скласти більш менш цілісний пазл подій. Для нас важливо знати те, як у цьому напрямі складались події в подальшому, аналізуючи як і на скільки вплинуло те чи інше рішення в минулому на наше не зовсім буденне майбутнє (з огляду, як вже вище згадувалося, на повномасштабну війну в нашій державі).

Об'єктом дослідження є економічні, наукові, технічні та освітні зв'язки України з Італійською Республікою.

Предметом дослідження є дослідження основних етапів, напрямів та особливостей двосторонніх відносин між Україною та Італією.

Хронологічні межі: Нижньою хронологічною межею дослідження виступає 1991 рік, саме тоді коли Україна здобула незалежність та розпочала робити перші кроки для створення міцних та дружніх стосунків з іншими

країнами, в тому числі офіційно з 29 січня 1992 року з Італійською Республікою, коли був підписаний протокол про встановлення дипломатичних відносин. Верхньою ж межею є 2022 рік, час коли Італійська Республіка зокрема підставила дружнє плече у найскладніший час нашої незалежності – широкомасштабної війни України з РФ.

Територіальні межі: Територіальними межами дослідження є сучасні території України й Італійської Республіки відповідно.

Історіографічний аналіз літератури представлений в більшій мірі саме україномовними працями, однак разом з ними досить помітну роль відіграють не лише англomовні праці, але й як можна доволі легко здогадатися й італійські у тому числі.

Дослідження з даної теми не може надати нам повної картини, враховуючи й те, що їх доволі обмежена кількість. Тобто, кажучи про українсько-італійські відносини на сучасному етапі, потрібно розуміти, що ця тема серед науковців не користуються шаленою популярністю. Передусім, це пов'язано з тим, що відносини між двома країнами не мають певної політичної стабільності та разом з тим те, що не було належного стимулювання, в тому числі й з фінансової точки зору. Але, незважаючи на це, інколи зустрічаються й справді цінні роботи.

В першу чергу слід виділити хроніки України за редакцією Смолія починаючи з 1991 й закінчуючи 2000 роком. (Україна: Хроніка ХХ ст.: Роки 1991 – 1995»; та «Україна: Хроніка ХХ ст.: Роки 1996 – 2000»). В них були відповідно зібрані всі події з 1991 року по 2000 рік включно. Ці довідкові видання дещо допомогли розібратись з тим все ж з чого кажучи про 1991 рік краще розпочати своє дослідження, а якою подією (мається на увазі 2000 року закінчити). Зокрема, на 399 сторінці (в хроніках з 1996 по 200 рік) ми дізнались, що угоду про дружбу і співробітництво у 1995 році було підписано саме під час візиту Кучми до Італійської Республіки на початку травня місяця. Однак, дані хроніки відіграли свою роль лише в написанні другого підрозділу першого розділу присвяченому становленню і розвитку українсько-

італійських відносин з 1991 по 2014 рік. Чудово, коли є відповідні хроніки за кожен з періодів, де зібрані усі зустрічі і розписано про це чітко і в хронологічній послідовності.

Власне кажучи тема українсько-італійських відносин активно входила в сферу інтересів різних істориків та політологів. Серед авторів слід знову назвати таких як: Є. А. Перепелиця, М. В. Нелін та Гамоцький В. С. Зокрема у 2007 році Є. А. Перепелиця успішно захистив свою дисертацію з всесвітньої історії, проаналізувавши відносини двох країн (України й Італійської Республіки), детально охопивши період 1991 –2006 років. Також, хочеться сказати, що безпосередньо саме роботи Перепелиці, Неліна й Гамоцького інколи давали більш повну змогу отримати доволі точну інформацію за минулі роки, коли це було дійсно потрібно, наприклад проаналізувати саму тенденцію що намітилася у ті роки. Беручи в цілому чудову працю Гамоцького В.С., під назвою «Українські інтереси у співробітництві з Італією до ювілею українсько-італійських відносин» 2002 року, то тут, було зокрема проаналізовано стан відносин між Україною та Італійською Республікою як країни-члена Європейського Союзу, що дало змогу зрозуміти наскільки активно почали розвиватися двосторонні відносини між країнами та вже на основі тієї ж більш нової інформації зрозуміти, який все ж таки вплив ті чи інші рішення мали в подальшому. Передусім дізнався про те, що Італія нас підтримувала з самого початку розвитку, як приклад в 1995 році, коли нас прийняли до Ради Європи (саме італійська делегація підтримала наш вступ). Про це більш детально було розписано в другому підрозділі першого розділу.

З іншого боку, варто відзначити те, що Людмила Дмитрівна Чекаленко та Сергій Георгійович Федуняк у другому розділі посібника “Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів)” розмірковують про взаємодію України з провідними європейськими країнами. Автори виділяють основні документи щодо українсько-італійського співробітництва. Серед іншого згадаємо доволі нетипову для нашої дипломної роботи працю "Інтернаціоналізація вищої освіти як фактор розвитку університету" Ольги

Валеріївни Нітенко, яка дає власну інтерпретацію інтернаціоналізації як інтеграційному процесу. Зокрема, розглядає її як поширення глобальних питань на освітньо-педагогічну та наукову сфери. Автор ж вважає цю роботу цілісним першоджерелом із зазначеної проблеми для одного з підрозділів другого розділу присвяченого освіти. Як відомо, стратегічні пріоритети Італії були охарактеризовані вітчизняними та зарубіжними дослідниками зокрема. На жаль, що перша робота, що так само й друга зіграли свою роль передусім при написанні другого підрозділу першого розділу присвяченому освіти, про те це не стосується інших підрозділів.

В цілому, слід сказати про те, що насправді історіографії все ж таки могло бути з нашої теми й дещо більше, але разом з тим, з тією котра є цілком можна успішно працювати та в деяких моментах за допомогою неї заповнювати існуючі прогалини. Ця тема вважається доволі не дослідженою серед науковців, котрі безпосередньо займаються вивченням українсько-італійських відносин, особливо це помітно на більш пізніх етапах двостороннього співробітництва (починаючи з 2014-го року та зокрема після 24 лютого 2022 року). Тобто, як вже і було сказано, історіографії передусім не вистачає за вказаний мною період, але є і деякий виняток – це українська призма за редакцією групи з трьох авторів. Мабуть, на даний момент, ця книга в цьому плані є без сумнівів для моєї роботи цінною, адже суттєвої альтернативи їй мені знайти не вдалося. Хоча і тут є певна доволі суттєва проблема – все що мало для мене величезний інтерес стосовно Італії помістилось лише на 29, 36, 37, 38 й 236 сторінці включно. В самій ж праці авторами було проаналізовано майже 50 напрямів з приводу формування та реалізації зовнішньої політики (починаючи від ключових українських партнерів (мною маються на увазі держави), зокрема до яких ми можемо віднести Італію та до публічної дипломатії, яка на власну думку для кожної держави є визначною справою).

Але також разом з тим, можна зустріти й певні винятки іншого характеру. Серед таких, варто безпосередньо згадати про навчальний посібник

по міжнародним економічним відносинам 2008 року, написаний групою авторів. Не в останню чергу саме завдяки цьому посібнику вдалося проаналізувати як саме розвивалися наша країна на міжнародному ринку, заповнити прогалини безпосередньо по буремним 90-м рокам, в більшій мірі з експорту та імпорту, що вже дало мені змогу більш точно охарактеризувати саме цей момент та період в цілому у другому підрозділі першого розділу дослідження. Це саме той міжнародний підручник, в якому, мабуть що вперше в Україні було на системній основі розкрито структуру, стан, те яким чином розвивалися (простіше кажучи особливості) розвитку міжнародних економічних відносин та їх основні тенденції станом на 2008 рік тощо. Подібної книги мабуть не вистачає за 2022 рік (принаймні така ситуація спостерігається на момент написання роботи), тоді б у нас виникла додаткова можливість використати матеріал для третього підрозділу першого розділу, тобто торговим українсько-італійським відносинам починаючи з 2014 року і дотепер.

Джерело – зазначимо, що договірно-правова база в даному дослідженні надала змогу більш глибоко дізнатися, які ж договори в цей час були підписані між двома країнами та яку мету вони переслідували, що звичайно зіграло важливу роль при написанні першого підрозділу першого розділу та частково першого підрозділу другого розділу. Цю інформацію автор роботи знаходив безпосередньо на офіційному сайті посольства України в Італії ([Договірно-правова база між Україною та Італією | Посольство України в Італійській Республіці, в Республіці Мальта та в Республіці Сан Маріно \(за сумісництвом\) \(mfa.gov.ua\)](#)) та на сайті Верховної Ради України ([Міжнародні документи \(rada.gov.ua\)](#)).

На сайті посольства України в Польщі нас зацікавила саме [договірно-правова база](#). Дізнались, що вона є більш комфортною в користуванні, правильнішою, якщо так можна сказати, аніж на сайті посольства України в Італійській Республіці (лише за 2022 рік було підписано 11 чинних міжнародно-правових документів), в той час як на сайті посольства в Італії

останньою чинною угодою вказано Меморандум 2017 року про взаєморозуміння між Палатою Депутатів Італійської Республіки та Верховною Радою України, хоча це не остання чина міжнародна угода між країнами (про це розповім більш детально в першому підрозділі першого розділу). Крім цього моменту, на сайті посольства в Польщі окремо по кожному договірно-правовому документу (починаючи з 1991 по 2022 рік відповідно) є посилання на офіційний веб портал парламенту України, де власне кажучи й представлена більш детальна інформація по майже кожній угоді (є певні винятки, зокрема по документах 2019 та 2022 року). Подібного, відверто зізнаюсь, скоріше не вистачало в нашому дослідженні. Куди легшим би стало завдання дати аналіз договірно-правової бази.

Джерела, в тому числі іноземні (італійські, англійські) в нашому дослідженні інколи виконували роль білої нитки, за яку ти потягнеш й одразу намацаєш та розплутаєш сам клубок. Напишемо більш зрозуміліше. Згадаємо як приклад про два італійські джерела, які стали корисними у другому розділі, при написанні та аналізі науково-технічних відносин, ну а саме: [L'Ucraina userà blockchain per il monitoraggio del legname \(tomshw.it\)](https://www.tomshw.it/it/2022/05/12/ucraina-blockchain-monitoraggio-legname/) та [Cooperazione. Progetto della fondazione “Soleterre” per la cura del cancro infantile in Ucraina - Quotidiano Sanità \(quotidianosanita.it\)](https://www.quotidianosanita.it/articolo/2021/11/18/Cooperazione-Progetto-della-fondazione-Soleterre-per-la-cura-del-cancro-infantile-in-Ucraina-1181820118) (посилання на матеріал поданий в списку використаних джерел). В першому випадку мова йшла про високі технології – блокчейн (так званий ланцюжок транзакцій, який, якщо коротко, може гарантувати спільний контроль над самою системою, надійно синхронізувати дані та захищати інформацію від підмін внаслідок різноманітних хакерських атак. Завдяки цьому італійському джерелу я дізнався більш досконаліше про саму технологію блокчейн, її специфіку та її роль для України – збереження лісів від незаконної вирубки та те, який вплив вона мала на харчову та промислову галузь зокрема. Потягнувши за цю уявну «нитку», ми дізналися про те, що ми наприкінці 2021 року здобули сертифікат FSC, який дарує доволі широкі можливості.

Надалі перечитали детальнішу інформацію в різних італійських джерелах стосовно застосування технології блокчейн та наскільки сильно це змінило вищезгадану харчову та промислову галузь всередині країни. Паралельно дійшов до висновку, що й лісова промисловість для Італійської Республіки з цілого ряду причин є не менш важливою чим для нас. Хоча, власне кажучи переглянувши знімки однієї з ділянок лісу з 2011 по 2014 рік (як кардинально вона змінилися в гіршу сторону) у роботі «Українські Карпати з 1984 по 2016 рік», зрозумів, що можливо у нас це й на жаль дещо все ж гостріша проблема, але тим не менш.

Зокрема у цій роботі автор написав про те, що якщо все вдасться більш менш чудово й ця технологія в далекій перспективі себе повністю виправдає, то це в свою чергу стане чітким сигналом для Італії в тому числі. Відповідно Італія як приклад допоможе вдало використовувати технологію в інших галузях, де в них вже є необхідний досвід. Отже, це може стати так би мовити обміном досвіду навколо однієї технології за якою я глибоко переконаний подальше майбутнє.

В іншому італійському джерелі мова йшла про фонд “Soleterre”, передусім про його діяльність та успіхи на території України починаючи з 2003 року. Важливість фонду переоцінити доволі таки складно, адже завдяки його роботі ми наближаємося все ближче до найбільш дієвого методу боротьби з раком і не тільки. Фонд “Soleterre” допомагає навчати українських лікарів тому, що зокрема вміють в Італії. Так би мовити дарують шанс перейняти їх досвід в більшій мірі нашим спеціалістам. Окрім цього, забезпечують необхідним обладнанням (більш детально про це було розписано в першому підрозділі другого розділу присвяченому науково-технічному співробітництву). Важливе тут те, що завдяки цьому джерелу ми дізналися більше про наш фонд «Запорука» і їх роль у пошуку дієвого методу в боротьбі з раком. Врешті-решт дізнались, що італійська організація “Soleterre” та «Запорука» між собою плідно співпрацюють, підтримуючи тісний зв'язок і вже мають певний невеличкий успіх. Зокрема завдяки їх

плідній співпраці влітку 2022 року було проведено першу трансплантацію кісткового мозку на Заході нашої країни, а саме в одному з найбільш визначних найбільших міст України Львові.

Зазначимо, що вагому роль в трішки іншому плані відіграли й інші доволі значимі італійські джерела, ну а зокрема слід зазначити взятую інформацію з офіційних італійських сайтів, передусім таких як: [«Conindustria Ukraina»](#). Здебільшого завдяки цьому джерелу в тому числі вдалося написати третій підрозділ першого розділу, дізнавшись про те, що ця італійська асоціація допомагає супроводжувати італійський бізнес у нас в Україні та зокрема відіграє важливу роль у взаємних торгово-економічних відносинах. Цікавим є те, що [торгово-промислова палата України підписала з цією конфедерацією італійської промисловості меморандум](#) про співробітництво наприкінці 2018 року, що в цілому можна вважати позитивним кроком. Про це більш детально я розповів у третьому підрозділі першого розділу своєї роботи. Тобто, всім цим сказаним, я хочу підвести до того, що саме завдяки взятій інформації з цього ж умовно кажучи джерела мені вдалося більш точно зрозуміти тенденції та в цілому проаналізувати який величезний вплив можуть насправді мати подібні асоціації для розвитку торгових відносин між Україною та відповідно Італією.

Окрім цього, у якості офіційних джерел в нашій праці була використана й інша інформація, серед якої аналітичні записки, аналітика, повідомлення з офіційних сайтів укрдержстату, міністерств, офіційної торгово-промислової бази України тощо.

Зрозуміло, що у першому розділі присвяченому економічному співробітництву, в якому фігурували передусім цифри, було використано в достатній кількості інформацію з декількох дуже важливих для мого дослідження у цій сфері офіційних сайтів – Укрдержстату (тут в більшій мірі мене цікавили статистичні дані по експорту, імпорту, товарообігу в цілому за різні роки, починаючи з 2001 й закінчуючи 2020 роком. Без цього я б не зміг

написати не лише другий підрозділ першого розділу, але й третій підрозділ того ж розділу в тому числі.

З іншого боку, якщо мене наприклад цікавили дані котрі стосувалися експорту та імпорту в 90-х роках (передусім за 1994, 1996, 1998 й 1999 рік), власне кажучи час коли ми тільки робили перші кроки після здобуття незалежності, я передусім оперувався інформацією з історіографії, а якщо бути ще більш точним – зокрема навчальним посібником по міжнародним економічним відносинам написаною групою авторів у 2008 році. А в новітній період відносин (2014-2022), в якому йшла мова знову ж таки по експорту та імпорту, де переважно, окрім власне кажучи Укрдержстату, інколи використовувалася інформація з сайту посольств України в Італії та Італії в Україні. Особливо це стосується 2021-го року, так як на сайті посольства України в Італії (в розділі присвяченому торгово-економічним відносинам) автор роботи знайшов детальну інформацію про цей рік (починаючи від товарообігу між Італією та Україною й закінчуючи головними товарами експорту України та імпорту Італійської Республіки). Це стосується третього підрозділу першого розділу (економічні відносини між досліджуваними країнами після 2014-го року).

Офіційний сайт Мінфіну в одному з підрозділів допоміг з'ясувати дуже незвичну ситуацію (в третьому підрозділі першого розділу). А саме нами, коли ми розповідали про пандемію коронавірусу було вирішено порівняти рекордну смертність в Італії спричинену пандемією у 2020 році (один з найгірших показників для досліджуваної країни за багато років до речі) з нашою власною смертністю. На жаль було з'ясовано, що особливої різниці у найгірший рік для Італії та доволі звичний рік для нас майже ніяк не відрізняються (у 2019 році для нас, ще до пандемії ситуація була відносно такою ж. Тобто коронавірус в 2020 році особливо не вплинув на цей показник). На жаль, проблема з тим, що у нас з кожним роком помирає величезна кількість людей це здебільшого сприймається як звичайна ситуація. В

найближчий час (зокрема по причині війни) ця тенденція так і не зміниться в кращу для нас сторону, як би того власне кажучи нам не хотілося.

Хочу відмітити й торгово-промислову палату нашої з вами держави (України) та яку ж насправді роль вона відіграла в дослідженні. Завдяки матеріалу на сайті торгово-промислової палати України частково вдалося проаналізувати, який ж насправді вплив мали карантинні заходи на бізнес в різних країнах світу, зокрема на Україну та Італійську Республіку, якщо казати більш детально, то передусім із проведених конференцій, котрі задокументовані на сайті, вдалося дізнатися як же насправді реагувала Україна та Італія з іншими країнами на такий світовий виклик, як пандемію COVID-19. Тобто, були розглянуті економічні прогнози, програми та заходи, які були спрямовані передусім на подальше відновлення та зростання. Окрім цього, річ стосувалася й можливих загроз для ринків й навіть перегляду торговельних режимів, визначивши вплив цих заходів на можливості доступу українських суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до ринку країни. Що до речі дало нам змогу вже від цієї отриманої інформації відштовхуватися в подальшому та використовувати ці знання у потрібному руслі, передусім навіть при написанні висновків для третього підрозділу першого розділу та висновків до першого розділу.

Надалі, скажемо про сайт посольства України в Італії. З цього моменту розпочнемо детальніше. Для написання першого підрозділу другого розділу стосовно науково-технічного співробітництва використовувалася й інформація з підрозділу на сайті під назвою «Науково-технічне співробітництво», а для написання третього підрозділу першого розділу бралась інформація з розділу на сайті посольства присвяченому торговим відносинам, зокрема мається на увазі товарообіг за 2021 рік та головні сторінки експорту України в Італію і імпорту Італії в Україну.

Досить цікавим є те, що в даній праці ми дослідили деяку інформацію на сайтах українських посольств в інших країнах, окрім вищезгаданого [посольства України В Польщі](#), а саме мається на увазі [посольство України в](#)

[США](#). Додатково зазначимо, що в посольстві України в Польщі приблизно все те ж, що й на інших сайтах посольств, передусім договірно-правова база й окремий розділ про двостороннє співробітництво (на сайті посольства України в США ситуація певною мірою ідентична, окрім мабуть додаткового розділу присвяченому науково-технічному співробітництву й розділу під назвою [освітні можливості в США](#) з доволі розлогою інформацією (від безкоштовного доступу в онлайн школу до старту в ІТ). На власну думку автора сказано, що саме останнього подібного розділу не вистачає нашому посольству України в Італії. Стосовно посольства України в США, то нам було важливо в розділі присвяченому співробітництву в сфері космосу зрозуміти рівень співпраці у сфері космосу, передусім про проект «Антарес», котрий приносить нашій державі десятки мільйонів доларів США щорічно, а вже потім ми від цього відштовхувались в побудові розповіді про взаємну співпрацю України з Італією навколо ракети-носія «Vega» у першому підрозділі другого розділу присвяченому науково-технічним відносинам.

Все ж, про це ще можна розповідати доволі довго, як кожне з джерел мало безпосередньо вплив на наше дослідження. Але як нам здається в цьому не має ніякого сенсу та до того ж аналіз джерел цього в більшій мірі не передбачає. Звичайно, безперечно, кожне з них разом грає роль в деякому сенсі «мозаїки», без якої складно було б уявити цілісну роботу. Але за мету, при аналізі джерел ставилося трішки інше – проаналізувати передусім ті джерела, котрі ми використовували в більшій мірі, тобто ті, які найбільше допомогли в написанні підрозділів і роботи в цілому на дану тематику. Інакше кажучи про те, що насправді ж послугувало в деякому сенсі фундаментом. Те, без чого її було б неможливо уявити в даній тематиці.

Отже, підбиваючи невеличкий загальний підсумок стосовно джерел, цілком можна сказати, що в порівнянні з літературою вони відіграють більш важливе значення. В першу чергу наша робота складається з вагової частини посилань саме на різні джерела. Причину цього можна пояснити доволі просто – особливу увагу в усіх наших розділах було прикуто до останніх років,

передусім з метою вловити саму тенденцію, яка вимальовувалася аби згодом зробити більш точний загальний прогноз українсько-італійських відносин, принаймні спробувати це зробити. Окрім іншого – повномасштабна війна. Вона внесла та й надалі вносить свої корективи у подальше майбутнє не тільки у розвиток двосторонніх відносин, але й у долю України в цілому.

Досліджувати будь-яку тему під час війни доволі складно, особливо давати власні прогнози, так як все змінюється буквально за лічені години, але тим не менш, врешті-решт було прийняте рішення важливе рішення, в результаті якого ми не стали обмежуватися 2021-м роком, хоча це є скоріше неправильним — прийшлося б заплющувати очі на очевидні та підкреслюємо важливі моменти. Наразі, не має жодної нової літератури присвяченої українсько-італійським відносинам з поправкою на широкомасштабну війну в нашій країні, (передусім маємо вкрай невеликий термін цієї події. Принаймні, спостерігається така ситуація з літературою на момент написання нашої з вами роботи). Тому, у тому числі, ми відштовхувались від тих думок та подальших прогнозів будь-якого з авторів вкрай прискіпливо, так як вони були висловлені все ж в відносно нормальних умовах. Тому, спасіння, якщо так можна звичайно висловитися, інколи треба знаходити саме в офіційних джерелах (актуальна інформація та певні думки з приводу сьогодення там як правило з'являються швидше всього).

Метою дослідження є аналіз зародження та поточний рівень українсько-італійських відносин у економічній та науково-технічній сфері кінця ХХ – першої половини ХХІ століття, використовуючи широкий спектр матеріалів як фрагментарного так і цілісного спрямування.

Задля досягнення поставленої мети, необхідно виділити ряд конкретних дослідницьких завдань:

— Дослідити етапи становлення торгово-економічних відносин України з Республікою Італія починаючи з набуття незалежності та яку роль в них відігравала Росія;

— Проаналізувати товарообіг між країнами за різні роки (з 1994 по 2021 рік), охарактеризувати кожен відрізок часу між собою окремо;

— Встановити як фінансова криза 2008 року, пандемія коронавірусу, повномасштабне вторгнення РФ на територію України вплинули на двосторонні відносини з Італією;

— З'ясувати які країни зробили вагомий внесок у гуманітарну, економічну та військову допомогу Україні після 24 лютого та порівняти її з італійською;

— Визначити основні галузі українсько-італійських відносин у сфері науки і техніки;

— Висвітлити перспективи розвитку двосторонніх відносин з урахуванням нинішньої ситуації в Україні

Наукова новизна зумовлена недостатнім рівнем дослідження сучасного етапу розвитку українсько-італійських взаємин. У праці використаний здебільшого новітній матеріал (2016, 2017, 2018, 2022-х років), що базується на заявах міністерства іноземних справ, дипломатів, політиків, організаторів й громадських діячів. Завдяки появі нових свідчень в досліджуваній галузі, наша робота спрямована доповнити існуючі прогалини у цьому питанні. В роботі особлива увага приділяється повномасштабному вторгненню в Україну 24 лютого 2022 року, передусім мається на увазі окремий 4 підрозділ присвячений саме цьому періоду. Це здебільшого пов'язано з тим, що наше майбутнє як держави, так і взаємної співпраці України з Італією у різних сферах (торгово-економічних, науково технічних в тому числі) залежить від результатів цієї війни. Зокрема дослідження даної вкрай важливої події допоможе зрозуміти те, яке справжнє ставлення Італії до України, як до союзника через понад ніж 30 років встановлення нашої дипломатичної співпраці. Тобто, як найбільш трагічна сторінка нашої сучасної історії вплинула на це та врешті-решт в тому числі зрозуміти яке здебільшого сформувалось нинішнє відношення Італійської Республіки до Росії (колись цілком потужного економічного партнера Італії).

Практичне значення роботи полягає у можливості різностороннього вивчення українсько-італійських двосторонніх відносин кінця XX – початку XXI століття і використання в освітньому процесі. Крім того, викладені у дипломній роботі теоретичні положення та практичні рекомендації забезпечують основу для подальших досліджень взаємовідносин між Україною та Італією і можуть бути в тому числі використані при розробці заходів економічної політики досліджуваних нами країн.

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ІТАЛІЙСЬКОЮ РЕСПУБЛІКОЮ

1.1 Загальний аналіз договірно-правової бази

В нашому першому підрозділі першого розділу ми спробуємо зробити загальний аналіз договірно-правової бази між Україною й Італійською Республікою, починаючи з 1991 року (часу, коли ми відповідно здобули незалежність) до кінця 2022 року.

Забігаючи наперед зазначимо, що останній документ, точніше меморандум про взаєморозуміння між Палатою депутатів і Верховною Радою було безпосередньо підписано влітку 2017 року, а точніше 5 червня 2017 року¹. Над цим документом працювали майже рік, починаючи з 23 червня 2016 року, постійно вносячи певні зміни, що в кінцевому результаті насправді доволі таки вагомий термін. Маючи на увазі, що його мали ще підписати у вересні 2016 року, однак на жаль не вдалось плани втілити в життя².

До меморандумів у автора роботи доволі особливе відношення, точніше кажучи доволі прискіпливе, так як на його власну думку вони не мають такої серйозної юридичної сили в порівнянні з умовно кажучи договорами і угодами. І тут у нас насправді двояка ситуація. З одного боку ми стали лише 14-ми в списку у кого з Італією є схожий підписаний документ та по-друге дійсно не варто недооцінювати те, що й самі парламентарії цілком здатні відігравати в тому числі надважливу роль у подальших взаємних відносинах в тому числі з Італійською Республікою³. З іншого боку згадаємо умовний Будапештський меморандум 1994 року. Цей юридичний документ мав нам гарантувати гарантії безпеки, але з часом, починаючи з 2014 року (мається на

---

¹ Офіційна сторінка в Facebook Андрія Парубія. Підписання меморандуму від 5 червня 2017 року між Україною та Італією. URL: <http://surl.li/gzgzg> (дата звернення 19.02.2023)

² До парламенту надійшов проект Меморандуму про взаєморозуміння між Палатою депутатів Італійської Республіки та Верховною Радою України. 23.06.2016. URL: https://www.rada.gov.ua/documents/dep_groups_news/pgr_italrepub/132156.html (дата звернення 19.02.2023)

³ Офіційна сторінка в Facebook Андрія Парубія. Підписання меморандуму від 5 червня 2017 року між Україною та Італією. URL: <http://surl.li/gzgzg> (дата звернення 19.02.2023)

увазі початок російської агресії), одна з країн яка мусила нас обороняти в випадку нападу, сама ж і напала.

Даний меморандум нас не захистив, а Росію ніхто не притягнув в 2014 році до справжньої відповідальності. З цією країною продовжували торгувати, підписувати й надалі різні договори з іншими країнами, а нам в свою чергу навіть не надали зброю, якою ми зможемо спробувати відбити цю агресію. Ситуація почала лише змінюватись після 24 лютого 2022, в час, коли країна-агресор по-справжньому пішла ва-банк, намагаючись захопити нашу державу з шести різних напрямів. Ведемо ж до того, що з одного боку цей новий українсько-італійський меморандум за словами Сергія Алексєєва має всі шанси стати в подальшому міцним фундаментом, основою так би мовити, без якої неможливо рухатись далі⁴. Насправді ж і цим ніхто не гарантував, що всі покладені сподівання на цей меморандум мають бути та будуть цілком виправданими. Так, безперечно, це можна вважати одним з кроків для розвитку двосторонніх відносин з Італійською Республікою, однак я тим не менш не можу до усіх підписаних меморандумів відноситись в рівній мірі, як до умовних договорів чи угод. Фактично це означає, що ми не розділяємо у повному обсязі думки Сергія Алексєєва з цього приводу.

На початку нами було сказано, що цей меморандум про співпрацю італійських і українських депутатів став останнім, який було підписано між країнами, проте це так лише частково. Точніше як меморандум так, але як умовна угода ні. На жаль на сайті посольства України в Італії все обмежується лише цим меморандумом 2017-го року. Було б правильним рішенням оновити договірно-правову базу таким чином, як це було зроблено на сайті посольства України в Польщі. Там все зроблено відносно належним чином. Вся сама

---

⁴ Голос України. Сергій Алексєєв про співпрацю між італійськими та українськими депутатами. URL: <http://www.golos.com.ua/article/315113> (дата звернення 19.02.2023)

актуальна інформація оновлена як слід. Лише за поточний 2022 рік представленні всі чинні міжнародні документи⁵.

Продовжуємо розвивати нашу тему стосовно Італійської Республіки. В 2022 році між Україною та Італійською Республікою було підписано останню угоду й присвячена вона безвідсотковому кредиту на 15 років на суму в 200 мільйонів євро⁶. Ми вважаємо, що ця угода є важливою для нашої країни, враховуючи той факт, що під час війни ми не можемо в повному обсязі забезпечити усіх викладачів. Саме ж для допомоги їм і було надано цей кредит. Про нього згодом ми ще обов'язково окремо поговоримо у підрозділі присвяченому освіті.

Цікавий момент. В 2021 році, а саме 20 липня було підписано договір про обмін посвідчень водія між двома країнами знову (Наскільки ми знаємо, цю угоду оновили з тієї причини, що попередня, яка підписана в 2015 році стала недійсною в 2020 році (тобто її вперше підписали в 2015 році на 5 років). Набрала ж чинності нова угода на момент написання підрозділу нещодавно, а саме 24 січня 2022 року, фактично через 6 місяців після її підписання⁷.

І знову виникає логічне питання до нашого посольства України в Італії. Чому в переліку чинних міжнародних угод не має ніякої згадки про те, що в 2020 році ця угода стала недійсною і саме тому її було знову пролонговано в 2021 році (тобто ще раз оновили на 5 років, але про це жодної згадки. Ця угода на сайті обмежується лише 2015 роком)⁸. Автор здебільшого з тих людей, хто дуже поважає наше посольство України в Італії, передусім за їх величезну

---

⁵Договірно-правова база між Україною та Польщею. Посольство України в Польщі. Перелік чинних міжнародних договорів. (востаннє оновлено 20.08.2012). URL: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/233-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-polysheju> (дата звернення 19.02.2023)

⁶Міністерство фінансів України. Україна отримала 200 млн євро від Італії. 16.08.2022 URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/ukraina_otrimala_200 mln_ievro_vid_italii_-3566 (дата звернення 19.02.2023)

⁷ Угода про обмін посвідчень водія між Україною та Італією набрала чинності. Finance.ua. 24.01.2022. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/507553/ugoda-pro-obmin-posvidchen-vodiya-mizh-ukrayinoyu-ta-italiyeyu-nabrala-chynnosti> (дата звернення 19.02.2023)

⁸ Договірно-правова база між Україною і Італійською Республікою. Перелік чинних угод. Посольство України в Італії. URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/176-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-italijeju> (дата звернення 19.02.2023)

працю у відбудові українсько-італійських відносин, адже їх вклад є дійсно величезним, однак подібні речі є доволі неприйнятними.

Надалі розпочнемо з усього дещо по порядку. Загалом ж за весь час сучасних українсько-італійських відносин було підписано більш ніж 34 міжнародні угоди у самих різних сферах⁹.

Серед них 3 протоколи (від встановлення дипломатичних відносин між країнами у 1992 році, закінчуючи протоколом між міністерствами оборони двох держав у 1993 році); 17 угод (починаючи з угоди про збереження пам'яток, підписану у 1993 році і закінчуючи угодою, котра була підписана з 2021 року та почала діяти з 2022 року, а саме мова йде про вже згаданий обмін посвідчень водія між державами Україна та Італія); 2 договори; 8 меморандумів (особливої ролі в подальшому вони все ж не відіграли, тому й не будемо особливо на них зупинятись в нашому аналізі), 2 конвенції й лише одна спільна заява з питань торгово-економічних відносин між урядами обох країн, котра була підписана 15 квітня 1992 року¹⁰.

Проте, наразі нас все ж цікавить зовсім інше, а саме ті міжнародні документи, котрі безпосередньо стосуються нашої з вами теми — торгово-економічних відносин між Україною і Італією відповідно. Зупинятись на тому внаслідок яких зустрічей вони були підписані тощо не станемо (за винятком тих, що були підписані після 2014 року), адже про це окремо буде ще сказано в нашому наступному підрозділі присвяченому становленню та розвитку українсько-італійських відносин з 1991 року по 2014 рік.

До таких слід віднести в першу чергу протокол про встановлення дипломатичних відносин, котрий було підписано 29 січня 1992 року¹¹. Важливим для нас він є саме тому, що саме з цього протоколу все і

---

⁹ Договірні-правова база між Україною і Італійською Республікою. Перелік чинних угод. Посольство України в Італії. URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/176-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-italijeju> (дата звернення 19.02.2023)

¹⁰ Договірні-правова база між Україною і Італійською Республікою. Перелік чинних угод. Посольство України в Італії. URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/176-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-italijeju> (дата звернення 19.02.2023)

¹¹ Верховна Рада України. Протокол про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Італією URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_024#Text (дата звернення 19.02.2023)

розпочалось, розпочались власне кажучи наші спільні взаємовідносини в цілому з цією європейською державою, тому не сказати про це було б абсолютно не правильним рішенням з нашого боку.

Сюди ж слід віднести вже вищезгадану нами спільну заяву з питань торгово-економічних відносин між урядами обох країн, котра була безпосередньо підписана дещо згодом, після встановлення дипломатичних відносин, а саме 15 квітня 1992 року¹². Цю заяву слід вважати важливою з тієї причини, що вона окремо підтвердила те, що торгово-економічні відносини між країнами з цього моменту будуть активно й різнобічно розвиватись. Під різнобічно мається на увазі те, що Італійська Республіка цілком відкрита для допомоги в проведенні економічних реформ в нашій країні, допомогти з тим без чого неможливий розвиток будь-якої країни, передусім в цілому інтегруватись як можна краще в світову економіку (для нашої молоді країни це було вкрай важливо). Й насправді, ця заява не була ні про що. Нам усіляко допомагали з проведенням економічних реформ, в тому числі фінансово і в цілому краще інтегруватись у загальну світову економіку. Втім, були й не дуже гарні приклади. Саме 5 років тому, буцімто Італійська Республіка погодилась допомогти в реалізації на території України фінансових реформ, передусім у створенні в нашій державі Служби, яка буде займатись саме фінансовими розслідуваннями¹³. Така служба, як нам здається, була б особливо актуальною для нашої держави в першу чергу. Однак згодом ситуація почала змінюватись. Через рік, а саме в 2018 році вже було вказано те, що нам все ж допоможуть у створенні такої служби інші наші міжнародні партнери, втім й на цей раз нічого з цього путнього не вийшло.¹⁴ В останню чергу в провалі слід звинувачувати не Італію, як нам здається, тут проблема не в останню чергу

---

¹² Спільна заява з приводу торгово-економічних відносин між Україною та Італійською Республікою. 15.04.1992. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_025#Text (дата звернення 20.02.2023)

¹³ Міністерство фінансів України. Facebook. Допомога Італії Україні в проведенні майбутніх реформ. 25.07.2017. URL: <https://www.facebook.com/minfin.gov.ua/posts/pfbid0353jUuegih7qP8ZhmLkyinfWKhQbM1wF Haj9tjvmB88qJgse2KtRer76Ys6UaA7HMI> (дата звернення 20.02.2023)

¹⁴ Економічна правда. Навіщо Україні Служба фінансових розслідувань. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/05/20/662826/> (дата звернення 20.02.2023)

цілком ймовірно в самих нас, адже й згодом вже за допомоги США нічого не вийшло, ні в 2018, ні в 2019, ні в 2020 в тому числі.

Далі ж ми скажемо про угоду, згідно якої 15 листопада 1993 нам надали кредит на суму в 150 мільярдів італійських лір. Так зване відкриття кредитно-експортної лінії, що в подальшому відіграло важливу роль у підтримці малого та середнього бізнесу в обох країнах. Про все розповімо у подробицях та з одним доволі яскравим прикладом, причому відносно нещодавнім¹⁵.

Насправді це дуже важлива сума. Уявімо, ми молода амбіційна країна зі своїми власними проблемами і нам постійно не вистачає фінансів на амбітні, інколи дуже амбітні завдання. Тут справа не в тому, чи це велика сума в перерахунку на умовні американські долари, чи ні, а в іншому. Було б це умовно кажучи 15 мільярдів італійських лір, то це б також безумовно було б для нас важливою сумою. Цю угоду за важливістю цілком можна порівняти з вищезгаданою на початку підрозділу новою угодою, згідно якої нам надали кредит в 200 мільйонів євро, причому без нарахування додаткових відсотків 5 серпня 2022 року (вже під час повномасштабного вторгнення)¹⁶. Що в 1993 році це стало важливим рішенням, що й відповідно в 2022 році. Зовсім різні проблеми, котрі можна було вирішити зокрема ось таким подібним чином, як кредитування. Слід згадати про так званий договір і співробітництво, який вступив у дію в 1998 році, а саме 4 лютого, майже через 3 роки з того часу, коли вперше його було підписано¹⁷. Якщо доволі коротко, то цей договір був своєрідним підтвердженням того, що Україна разом з Італійською Республікою на основі всебічної довіри хоче й надалі поглиблювати двосторонні відносини, в тому числі й в торгово-економічному плані.

---

¹⁵ Верховна Рада України. Угода про відкриття експортно-кредитної лінії на суму в 150 мільярдів італійських лір. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_037#Text (дата звернення 20.02.2023)

¹⁶ Міністерство фінансів України. Договір про отримання 200 мільйонів євро пільгового кредиту від Італії. 5.07.2022. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/sergii_marchenko_signed_a_eur_200 mln_loan_agreement_with_the_it_alian_republic-3553 (дата звернення 20.02.2023)

¹⁷ Державна підтримка українського експорту. Договір про дружбу і співробітництво між Україною та Італією. 03.05.1995. URL: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/ugodi_z_ukrain/?country=ita (дата звернення 20.02.2023)

В 1995 році було підписано угоду згідно якої уряди обох країн домовились про те, що вони будуть разом сприяти захисту тих чи інших інвестицій¹⁸. Цей договір важливий по причині, що захист, точніше взаємний захист інвестицій це значний крок для поліпшення економічного співробітництва. Без захисту інвестицій неможливо говорити про процвітання таких відносин. Не можна їх робити, не будучи впевненим в тому, що вони будуть надійно захищені.

Варто відзначити так звану конвенцію між урядами Італійської Республіки й України про уникнення подвійного оподаткування доходів і капіталу та попередження податкових ухилень, котра набрала чинності 25 лютого 2003 року, тобто рівно через 6 років після її підписання.

Слід до важливих двосторонніх торгово-економічних відносин віднести угоду про реструктуризацію боргу України, котра вступила в дію в день її підписання, а саме 27 червня 2002 року¹⁹. Якщо доволі стисло, то цією угодою Італійська Республіка пішла на зустріч нашій країні та змінила умови, згідно якими має бути в кінцевому результаті виплачений кредит й в крашу для нас сторону, що можна вважати позитивним вагомим рішенням на той час. Втім, не зовсім добре, коли відносини складаються з кредитувань, реструктуризацій боргу, має бути щось конкретніше й зараз про одну з таких угод ми з вами скажемо.

Мова йде про Угоду між нашим Кабінетом Міністрів та Урядом Італійської Республіки про торговельне судноплавство, котра вступила в дію 20 грудня 2013 року²⁰. Цей договір в цілому мав зіграти свою роль в подальшому розвитку двосторонніх торгово-економічних відносин й зокрема у галузі торговельного судноплавства. Тобто, по ідеї, будь-яке судно (звичайно

---

¹⁸ Угода між Урядом України та Урядом Італійської Республіки про сприяння та взаємний захист інвестицій. Державна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_581#Text (дата звернення 20.02.2023)

¹⁹ Державна підтримка українського експорту. Посилання на договірно-правову базу та угоду, котра пов'язана з реструктуризацією боргу. URL: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/ugodi_z_ukrain/?country=ita (дата звернення 20.02.2023)

²⁰ Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Італійської Республіки про торговельне судноплавство». 05.11.2013. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_044#Text (дата звернення 20.02.2023)

окрім військового) отримувало так би мовити певну свободу і не одна з країн (мається на увазі Україна чи Італія) не могла завадити вільному перевезенню вантажів. Простіше кажучи судноплавство мало бути безпечним, а моряки відповідно захищеними.

З цього моменту знову про все у подробицях. Так, в певному сенсі згоден, в цілому у подальшому вона дещо зіграла свою роль в зміцненні торгових взаємовідносин, проте незначною мірою. Така особиста думка автора, котру він спробує довести. Як приклад, стосовно товарообігу, чи вплинула вона на нього з позитивної точки зору, то все ж я скажу категорично ні. Вже весною 2014 року розпочалася агресія проти України з боку Росії. Яке збільшення того ж товарообігу може бути в такому випадку?! Абсолютно ніяке, навпаки. В наступному підрозділі ми до речі окремо розберемо експорт, імпорт й відповідно товарообіг між Україною та Італією та з'ясуємо одну неприємну деталь. Товарообіг не те що залишиться на тому ж рівні, як до цієї угоди, це було б взагалі чудовим сценарієм, проте все складеться для нас зовсім по-іншому. Товарообіг у 2015 році, вперше напевно що з 2008 року (економічної кризи в світі мається на увазі) сильно впаде. Лише згодом, починаючи з наступного 2016 року все дещо почне відновлюватись до минулих показників, але власне кажучи що з того для нас. Ми завжди любимо виходити з нинішніх обставин, а вони нам кажуть про те, що згодом у нас ропочнуться ще більш неприємні події в нашій історії та мова про умовно кажучи товарообіг відійде швидше на задній план (маються на увазі події 24 лютого 2022 року). До цього ми з вами в роботі ще обов'язково дійдемо.

Й в цілому, в умовах повномасштабного вторгнення ця угода дещо втратила актуальність. Адже умовно кажучи італійське судно не зможе прибути в український порт так вільно, як це було колись та й в принципі просто безперешкодно прибути в умовну Одесу. Принаймні наразі це виглядає досить нереалістичним сценарієм. Сподіваємось, що в майбутньому все зміниться в кращу сторону.

Про інші договори підписані в інших сферах все ж не станемо додатково розповідати. Головним завданням було розібратись саме з тими, котрі мають для нас безпосереднє значення в даному конкретному розділі. Проаналізувавши договірно-правову базу між Україною і Італійською Республікою, можна сказати, що нам є ще куди рухатись й розвиватись, адже така кількість чинних міжнародних документів не є рекордною від слова зовсім. Ба більше, з Польщею (нашим вірним сусідом), починаючи з 1992 року понад 150 чинних міжнародних договірно-правових документів, причому істотна їх кількість була підписана саме в 2022 році²¹. У нас ситуація дещо відрізняється, я б сказав кардинально. Ми цілком можемо пригадати угоду безвідсоткового кредиту на 200 мільйонів євро нашій державі та продовження посвідчень водіїв у поточному 2022 році на 5 років (тобто фактично звичайна пролонгація угоди 2015 року). Серед іншого більше й нічого не згадати. Втім вірю, що в найближчому майбутньому буде підписано куди більше важливих договірно-правових документів. Можливо й не на тому рівні, як з Польщею, але тим не менш з чогось варто активно починати працювати.

В наступному нашому підрозділі 1.2. ("Становлення та розвиток українсько-італійських відносин") дещо спробуємо доволі коротко розповісти знову ж таки найважливіші угоди підписані з періоду набуття незалежності до початку російської агресії в 2014 році (зокрема завдяки чому й де саме вони були підписані). Згодом я спробую пояснити чому це не буде зайвим. Вже ж в підрозділі 1.3 ми в першу чергу зосередимося на експорті, імпорті та товарообігу між країнами в цілому, тому там такої необхідності не буде. Як і обіцяли, спробуємо досить стисло пояснити чому подібне рішення не є помилковим. Передусім, коли ми кажемо про історію становлення, то й варто хоча б коротко пробігтися по ним знову. Інакше це вже буде своєрідна історія становлення з навмисно вирваною низкою важливих подій.

---

²¹ Договірно-правова база між Україною та Польщею. Перелік чинних міжнародних договорів за 2022 рік. (опубліковано на сайті 20.07.2012). URL: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/233-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju> (дата звернення 19.02.2023)

1.2. Становлення та розвиток українсько-італійських торгово-економічних відносин (1991 – 2014 р.)

Кожна країна має свою насичену досить складну історію. Забігаючи наперед варто сказати, що за трохи більше ніж 30 років незалежності Україна проходить через все ж занадто багато подій. Хтось скаже дивлячись з ким порівнювати. В чомусь ви будете звичайно праві, але лише частково. Як приклад, інша країна, про яку ми з Вами не менше поговоримо, а саме Італійська Республіка, за той же період часу має куди більш передбачувану історію. У нас же фактично 9-й рік триває війна з Російською Федерацією, яка не дає нам спокою та суттєво впливає на якість нашого життя. До того ж події 24 лютого 2022 року значно погіршили ситуацію. Адже повномасштабна війна це вже зовсім інший рівень, який потребує значно більше витрат та на жаль не лише їх. Кожна війна забирає саме цінне що є у людини — її життя. У такій ситуації варто мати надійних союзників з якими ти підтримуєш міцні стосунки не один рік, а Італія, особисто на нашу думку, є одною з таких країн, без якої ми б точно не впорались. Розпочнемо ж з усього по порядку.

Отже, все розпочалося понад 30 років тому назад, а саме 24 серпня 1991 року, коли Україна вийшла зі складу СРСР та почала свою нову сторінку історії. Тим не менш, не слід забувати те, як важко наша історія становлення розпочиналася по причині вже вищезгаданої нами країни Росії. Що тодішній прес-секретар Єльцина Павло Воцанов, що віце-президент РФ Олександр Руцькой, були не дуже то задоволені актом про проголошення незалежності України, виходячи з їх доволі неоднозначних заяв та дій у той період. Перший, тобто Павло Воцанов, відкрито заявив ще в 1991 році, що питання про перегляд кордонів залишається відкритим і за необхідності може бути порушеним (лише через 2 дні після підписання акту). Всі ми розуміємо, що малося на увазі. Крім як чіткої погрози інакше це не сприйняти. Схожа ситуація й з Олександром Руцьким, котрий заявив про подібне та навіть вдавався до відкритих погроз з метою анулювати цей на той момент

абсолютно новостворений акт (пройшло 4 дні після його підписання)²². Це до питання, що Росія не вдавалася до вкрай категоричних рішень по відношенню до нас аж до 2014 року, намагаючись підтримувати з нами дружні цілком рівноправні стосунки. На нашу думку це повна нісенітниця, ми не можемо з подібним ні в якому разі погодитись. Не пройшло й тижня після проголошення незалежності, а на Україну почали відверто тиснути, ще тоді проявивши своє істинне варварське обличчя. Так на офіційному рівні країни себе не мають вести, якщо слово честь для них не просто слово та до того ж це явна зневага до своєї країни (мається на увазі Росія).

Тим не менш це не стало у той час вагомою завадою. Наша держава поступово набирала оберти на міжнародній арені, поступово встановлюючи з іншими державами паритетні дипломатичні відносини. Однак разом з тим не забуваємо, що всі ті попередні домовленості, які колись були досягнуті (мається на увазі проміжок часу, коли ми були в складі СРСР) ми сумлінно продовжували виконувати, адже справа у тому, що ми не відмовлялися бути правонаступницею Української Радянської Соціалістичною Республікою, тобто звичайно ж УРСР. Така подія, як створення ще однієї незалежною та за сумісництвом однією з найбільших країн Європи (якщо не рахувати РФ, адже до Уральських гір як відомо все це ми звикли вважати частиною Європи. Хоча все ж її важко рахувати суто країною, яка відноситься до Азії чи тим паче до Європи, хоча у когось може бути зовсім протилежна з цього приводу думка і це є абсолютно нормальним). Питання доволі дискусійне і ми не можемо впевнено на всі 100 відсотків сказати. Краще зупинитись на тому, що це суто Євразія та й власне кажучи все.

До речі, якщо ми вирішили зачепити Росію, то було б не правильно не сказати, що саме 24 лютого 2022 року, в перший же день повномасштабного вторгнення, ми урешті-решт наважилися розірвати з ними дипломатичні

---

²² РНБО України. Передумови окупації Криму та війни на Сході нашої держави. Директор Національного інституту стратегічних досліджень, академік НАН України Володимир Горбулін презентував аналітичні матеріали. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/2399.html?PRINT> (дата звернення 11.01.2023)

відносини, при цьому не розриваючи консульські відносини²³. Втім, у нас доволі інше питання. Як відомо, війна з Росією розпочалася на безпосередньо нашій території значно раніше — ще в першій половині 2014 року, тобто з окупації Криму та початку війни на Сході нашої держави, котру й розпочали наші сусіди. Якщо б не вони, то я ми не бачимо чітких підстав, що щось би розпочалося. Абсолютна нісенітниця, особливо згадуючи Євро 2012 року на Донбас Арени, коли увесь стадіон голосно скандував важливі слова підтримки збірної України і не було жодних проблем. Продовжуємо розвивати нашу тему. За ці роки, ще до початку повномасштабного вторгнення, ми так і не змогли переконати наших сусідів, що їх дії є неприпустимими в умовах сучасного світу, що ніколи не буде законною ситуація, коли одна відносно європейська країна (РФ) намагається відібрати територію у іншої європейської країни. Такому порядку дій на власну думку автора не місце в 21 сторіччі. Тим не менш нас не почули, світ не став відразу ж руйнувати відносини з агресором, зайнявши дуже м'яку позицію по відношенню до них.

Головне ж у цій ситуації, що ми на превеликий жаль так і не повернули за допомогою ж тієї дипломатії частину нашої території. Якщо було й так цілком зрозуміло, що це питання не вирішити мирним чином, то який сенс мати дипломатичні відносини з такою країною, мабуть що ніякий. Подібне ми можемо виправдати лише тим, що так як світ на це відразу ж відповідним чином не відреагував, то й цілком прийнятним здавалося рішенням буде ці відносини зберегти. Чи ще один ймовірний варіант на нашу думку полягає у тому, що ми до останнього вірили в диво та те що РФ все ж визнає свою провину та буде шукати мирне урегулювання конфлікту. «Мінські угоди» це не спосіб мирного урегулювання, а казна що. Особливо згадуючи на території якої країни вони проводились. Білорусь зараз не менше винна за наших сусідів. Ми витратили на це роки, а в кінцевому результаті всі ми й так чудово знаємо до чого це призвело — до повномасштабного вторгнення.

---

²³ BBC. 24.02.2022 Розрив дипломатичних відносин з Росією у перший день повномасштабного вторгнення. URL: <http://surl.li/gsyuj> (дата звернення 21.03.2023)

Повертаючись безпосередньо до України. Звичайно, що нашим першочерговим завданням як незалежної суверенної держави було встановлення дипломатичних відносин з різними країнами світу. Важливою датою чи у певному сенсі «точкою відліку» цілком можна вважати дату 15 квітня 1992 року. Саме у цей час був здійснений візит тодішнього экс прем'єр-міністра України Вітольда Фокіна до Італії, де й було підписано як ми вже знаємо з аналізу договірно-правової бази на початку нашої праці, звичайно ж мова йде про самий перший документ в економічній сфері між двома країнами – «Спільну заяву з питань економічних відносин і Урядом Італійської Республіки»²⁴. Згідно цього документу, якщо спробувати доволі коротко розповісти, Італійська Республіка зобов'язувалась виділяти допомогу, як правило для проведення важливих економічних реформ у нашій державі. І це абсолютно правильне рішення. Наша країна потребувала рішучих змін, а своїх власних коштів з об'єктивних на те обставин не завжди було вдосталь.

Значною мірою в той же час, саме завдяки Італії, Україна отримала важливу фінансову допомогу від Великої сімки (1994, місто Неаполь). Про це ми дещо нижче розповімо. Серед не менш важливого, слід згадати, що Італійська Республіка в тому числі стала своєрідним ініціатором розгляду українського питання вельмишановними та відомими на увесь світ міжнародними організаціями, зокрема тут мається на увазі Світовий банк, ЄБРР, МВФ тощо²⁵.

Із часу встановлення двосторонніх дипломатичних відносин варто зазначити, що різні президенти України в свій час (так чи інакше відвідували Італійську Республіку з офіційними візитами і в цілому дійсно мали деякий вплив на розвиток стосунків в цілому. Правда кажучи як в позитивному ключі так і не дуже.

---

²⁴ Спільна заява з приводу торгово-економічних відносин між Україною та Італійською Республікою. 15.04.1992. Верховна Рада України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_025#Text (дата звернення 20.02.2023)

²⁵ Перепелиця Є. А. Українсько-італійське міждержавне співробітництво в контексті європейської інтеграції (1991-2006 рр.) : дис. канд. іст. наук: 07.00.02 / НАН України; Інститут історії України / Є.А. Перепелиця. — К., 2007. — 225 арк. (дата звернення 21.03.2023)

Інший рік був не менш ключовим за попередній, адже у 1993 році, в червні місяці, було підписано іншу доволі важливу угоду, передусім для нашої власної держави – «Угоду про відкриття експортно-кредитної лінії на загальну суму 150 мільярдів італійських лір», безпосередньо ж вступила в дію восени 1993 року, а якщо бути точним, то саме 15 листопада²⁶. Якщо коротко, то суть цієї угоди полягає в тому, що й Італія та відповідно Україна, фактично тим самим визнали, що цілком можна використати одну з частин строкових позик для того щоб профінансувати на той момент існуючі контракти, щоб значною мірою вирішити питання тих же товарів і послуг, які на той час постачались як малими, так само й середніми підприємствами Італійської Республіки²⁷.

Потужний імпульс українсько-італійським відносинам надало підписання «Договору про дружбу і співробітництво між Україною та Італією», підписану 3 травня 1995 року (вступив в силу 4 лютого 1998 року). Цей договір, зокрема, передбачав створення спільної Українсько-Італійської ради з метою й надалі нарощувати фінансове, промислове та економічне співробітництво між двома країнами²⁸. До речі, ця подія (підписання нашого з вами ключового договору) сталася під час державного візиту экс президента України Леоніда Кучми до Італії²⁹.

Крім того, в 1995 році, наші партнери, а саме Італійська Республіка допомогла нам в становленні як незалежної країни доволі суттєвими чином, зігравши не останню роль в тому, щоб нас прийняли до Ради Європи³⁰. Ось чому так необхідні міцні стосунки з іншими країнами. Ніколи не можна йти шляхом ізоляції, як це нині робить Росія. Інакше крім Нікарагуа й мабуть що

---

²⁶ Верховна Рада України. Угода про відкриття експортно-кредитної лінії на загальну суму 150 мільярдів італійських лір. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_037#Text (дата звернення 21.03.2023)

²⁷ Верховна Рада України. Угода про відкриття експортно-кредитної лінії на загальну суму 150 мільярдів італійських лір. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_037#Text (дата звернення 21.03.2023)

²⁸ Верховна Рада України. Договір про дружбу і співробітництво. Інформація з офіційного сайту підтримки Укрдержекспорту: URL: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/ugodi_z_ukrain/?country=ita (дата звернення 21.03.2023)

²⁹ Україна: Хроніка XX ст.: Роки 1991 – 1995: Довід. вид. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Упоряд.: О. Андрощук, С. Падалка, Л. Ковпак. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2005. 399 ст. (дата звернення 21.03.2023)

³⁰ Гамоцький В. С. Українські інтереси у співробітництві з Італією (до ювілею українсько-італійських відносин) / В.С. Гамоцький //Науковий вісник. С 263. (дата звернення 21.03.2023)

Еритреї підтримки не отримаємо. Можливо для наших сусідів це й болюча правда, але інакше не сформулюєш. Цікаво, що Італійська Республіка доклала вагомих зусиль ще й для того, щоб не зменшувати фінансову допомогу нашій державі, згідно саміту за рік до цього на території Італії, у місті Неаполі³¹.

Як ми знаємо з договірно-правової бази, в тому ж 1995 році також було підписано «Угоду між Урядом України та Урядом Італійської Республіки про сприяння та взаємний захист інвестицій» (набула чинності більш ніж через 2 роки після підписання, а саме 12 вересня 1997 року). Дана ж угода була підписана з наміром створити сприятливі умови для поліпшення економічного співробітництва між двома країнами, особливо в тому, що стосується інвестування капіталу інвесторами однієї Договірної Сторони на території іншої Договірної Сторони³².

Обидві країни в цілому надавали найбільший пріоритет співпраці у галузі енергетики, транспорту, телекомунікацій та взаємодопомоги у вирішенні технічних аспектів промислової діяльності в цих сферах. Зазначимо, що у бесідах з італійськими лідерами, впливовими політиками та бізнесменами, на зустрічах, котрі проходили у італійських містах, таких як: Рим, Мілан, Венеція. Ще другий в історії президент нашої країни Леонід Данилович Кучма, запропонував доволі чіткі напрями, котрі передбачали взаємовигідну для обох сторін торговельно-економічну діяльність. Акцент робився на тому, що якщо країни мають вихід до моря, то було б доречним акумулювати свої сили навколо саме суднобудування, точніше встановлення контактів навколо цієї теми. Шкода, але наскільки ми знаємо, значних успіхів між країнами у цій галузі наразі не було досягнуто, виходячи насамперед з того, що про наслідки цього в подальшому ми абсолютно нічого не чули (добре знаємо лише, що востаннє ця тема дійсно голосно піднімалась мабуть

---

³¹ Чекаленко Л.Д., Федуняк С.Г. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП Вид. дім "Персонал", 2010. 285 ст. (дата звернення 23.03.2023)

³²Угода між Урядом України та Урядом Італійської Республіки про сприяння та взаємний захист інвестицій. Верховна Рада України. 02.05.1995. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_581#Text (дата звернення 20.02.2023)

що в 2020 році, але річ в тому, що все обмежувалося одними розмовами навколо спільного проекту, який передбачав побудову великотоннажних кораблів³³. Втім наразі, більш детально це розглядати ми не бачимо ніякого особливого сенсу, можливо лише тоді, коли дійдемо до третього підрозділу першого розділу по ходу нашої розповіді.

Роком пізніше, під час візиту прем'єр-міністра Італії до Києва у 1996 році було підписано «Конвенцію між Урядом України і Урядом Італійської Республіки про уникнення подвійного оподаткування доходів і капіталу та попередження податкових ухилень», набрала ж вона чинності на початку 2003 року, а саме 25 лютого, хоча й підписали її ще 26 лютого 1997, тобто майже на 6 років раніше. Однак це є абсолютно нормальною практикою. Ця ж конвенція передусім важлива тим, що вона мала відіграти доволі важливу роль у тому, щоб в кінцевому результаті, як не складно здогадатися, завдяки прийняттю без сумніву цього важливого рішення уникнути подвійного оподаткування і капіталу. Без сумніву це є досить правильним рішенням, адже значною мірою полегшує наше з Вами життя³⁴.

З 25 по 26 лютого 1997 року відбувся офіційний візит голови Ради міністрів Італійської Республіки Романо Проді до нашої держави³⁵. Під час візиту, зазначимо, основна увага була прикута саме визначенню шляхів поглиблення відносин в економічній сфері. Насправді про Романо Проді можна багато чого сказати. В першу чергу скоріше те, що він був прихильником того, щоб в країні була єдина європейська валюта й те, щоб питання дефіциту в державі не стояло на першому місці, тобто намагаючись це вирішити³⁶.

³³ Арсен Аваков у Facebook. Почались перемовини з приводу спільного будівництва великотоннажних кораблів. URL: <https://twitter.com/AvakovArsen/status/1290662668660084736> (дата звернення 17.05.2023)

³⁴ Чекаленко Л.Д., Федуняк С.Г. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП Вид. дім "Персонал", 2010. 286 ст. (дата звернення 23.03.2023)

³⁵ Україна: Хроніка ХХ ст.: Роки 1996 – 2000: Довід. вид. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Упоряд.: Л. В. Ковпак, Н. П. Барановська. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2005. – 97 ст. (дата звернення 23.03.2023)

³⁶ Українська дипломатична енциклопедія : у 2 т. / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин ; [редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін.]. - Київ : Знання України, 2004. Т. 2. - 2004. - 348 ст. (дата звернення 23.03.2023)

З метою подальшого розширення двостороннього економічного співробітництва наприкінці 1998 року Італію відвідав экс прем'єр-міністр України Валерій Пустовойтенко. Все завершилося доволі успішно, передусім так можна стверджувати по тій причині, що окрім переговорів на різні теми (передусім на економічну, політичну тематику та дискусійної розмови на ті проблеми, котрі на той час назріли) було згадано й про так звану Спільну раду, котра в свою чергу мала регулювати взаємовідносини у різних сферах між нашими досліджуваними країнами та яку цілком можна було розцінювати важливою з точки зору майбутнього між Україною та Італією³⁷. Детальної інформації про її успіхи в подальшому, бажано в певному сенсі разом зі статистичною табличкою за роки віднайти нам не вдалося, скоріше її просто не існує.

Ці візити тоді, як ми вважаємо, лише засвідчували про повну підтримку з боку Італійської Республіки щодо її бажання інтегруватись в європейську сім'ю, стати її невід'ємною частиною. Також ці рішення сприяли активізації торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва, а також вирішенню цілого комплексу актуальних на той момент питань, які цілком назріли

Загалом, аналізуючи період починаючи з 1998 по 2001 рік, можна сказати, що по чергово у Римі і відповідно Києві відбулось чотири засідання Ради, котрі в цілому продемонстрували, що вони можуть бути цілком дієвим механізмом на шляху до налагодження конкретного співробітництва між підприємствами та організаціями наших країн. Зокрема на засіданнях Ради обговорювалось питання економічної ситуації в Україні, відносин України з ЄС й Міжнародними фінансовими організаціями (МВФ яскравий тому приклад), італійських інвестицій в Україну, співробітництво в енергетичній й ядерній галузях та інші нагальні питання двосторонньої співпраці. Цілком, можна сказати про те, точніше зазначити, що починаючи з 1998-го й по 2001

---

³⁷ Відносини між Україною та Італією. Ukrkniga. URL: <http://www.ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/759/43/> (дата звернення 17.05.2023)

рік активно йшов саме пошук шляхів задля вирішення тих існуючих проблемних питань двосторонніх відносин у торговельно-економічній сфері, котрі на той час назріли.

Листопад 2002 року став важливим місяцем для подальшого майбутнього українсько-італійських відносин, так як Кучма 3 дні підряд присвятив Італії. Подібні речі дуже впливали на взаємну співпрацю. Передусім тому, що у цей час не було все просто в політичному плані, тому слід було розібратись хоча б з економічними. Ну й в тому ж числі мова йшла про подальше євроінтеграцію нашої держави³⁸. До речі, яскравий суто політичний приклад обов'язково наведемо трохи згодом, коли дійдемо до газового скандалу.

Здебільшого друга половина 2002 року запам'яталась іншим. Було прийнято доволі важливе та надзвичайно корисне рішення на той час для нашої держави в цілому, а саме я маю на увазі «Угоду між Урядом України та Урядом Італійської Республіки про реструктуризацію боргу України»³⁹. Це лише чудово продемонструвало те, що наш партнер готовий йти на такі поступки, безпосередньо враховуючи інтереси нашої держави та розглядаючи нас в перспективі одного з головніших партнерів Східної Європи.

В якості підтвердження цих слів, можна взяти до уваги те, що вже у першій половині 2003 року, а якщо бути більш точним 13 березня 2003 року була підписана «Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Італійської Республіки про технічне співробітництво», котра безпосередньо вступила в дію понад через 1 рік, а саме 11 листопада 2004 року⁴⁰. В аналізі автор роботи про неї вирішив нічого не розповідати по тій причині, що вона все ж лише частково стосується нашої теми, причому й підписана вона була

---

³⁸ Триденний візит Кучми до Італії. Кореспондент.net. 26.11.2002.

URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/242134-kuchma-rozpochav-tridennij-vizit-do-italiyi> (дата звернення 23.03.2023)

³⁹ Державна підтримка українського експорту. Договірно-правова база й угода з приводу реструктуризації боргу. URL: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/ugodi_z_ukrain/?country=ita (дата звернення 21.03.2023)

⁴⁰ Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Італійської Республіки про технічне співробітництво. 13.03.2003. Державна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_026#Text (дата звернення 23.03.2023)

значно раніше за попередні. Згідно цієї угоди надання технічної допомоги нашій державі хоча й передбачалося що вона в подальшому стане в певному сенсі каталізатором того, що економічні та соціальні умови в цілому покращаться і в цілому разом з тим послугують подальшому поступовому розвитку демократії й ринкової економіки в тому числі⁴¹. Хоча все ж ця угода підходить більшою мірою саме для науково-технічної сфери. Однак, все ж вважаю, що зовсім не було зайвим рішенням про неї згадати в тому числі безпосередньо. Тут логіка полягає в тому, що передусім безперечно ця угода мала свій вплив загалом на становлення українсько-італійських відносин, а це автоматично означає, що й в економічному плані зокрема. Важливі угоди мають свій вплив на все.

Зокрема, у 2003 році вдруге обраний президент України Кучма (наразі це єдиний випадок, коли президентом України двічі стала одна й та ж людина) зустрівся з вищезгаданим Романо Проді (щоправда він на той час був главою Єврокомісії) і Сільвіо Берлусконі в місті Санкт Петербурзі, де заявив про те, що українська економіка переживає мабуть свої кращі часи, додатково згадавши, що наша держава готова в найближчий час пройти складний час євроінтеграції, вважаючи, що Італія підтримає цей крок⁴².

Треба розповісти про 2003 рік більше. Передусім тому, що це чудовий час для нашої з вами країни. Саме цього року в Україні з'являється італійський благодійний фонд «Solettere» (про нього ми окремо поговоримо в науково-технічних відносинах між країнами, тобто вже в наступному другому розділі). Зараз же сфокусуємо увагу на чудовому місті Івано-Франківськ, у якому саме в 2003 році відбулося важливе відкриття лінії з виробництва побутової електротехніки компанії «Antonio Merloni S.p.A.». З назви нам вже стає зрозуміло, що вона була названа в честь Мерлоні, до речі її відкрили саме

---

⁴¹ Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Італійської Республіки про технічне співробітництво. 13.03.2003. Державна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_026#Text (дата звернення 23.03.2023)

⁴² Українська правда. Кучма задовольняв цікавість Проді та "вправляв мозки" лідерам СНД. 30.05.2003. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2003/05/30/2994057/> (дата звернення 23.03.2023)

брати, але річ зараз не про це. Якщо казати більш точно про згоду, то тут річ йшла в першу чергу про пральні машини під назвою «Івіта», а загальна сума інвестицій на той час становила не менше 51 мільйона євро⁴³.

Період з 2005 по 2006 рік напевно більше запам'ятався саме газовим конфліктом між Україною та Росією й в тому числі у ньому як не дивно згадувалася Італія. Сутність скандалу полягала в тому, що нібито саме Україна відіграла серйозну роль в дефіциті природного газу, тобто мається на увазі те, що згідно цих обвинувачень ми без будь-якого дозволу несанкційовано відбирали природний газ, котрий був призначений саме для Італії. Але з приводу цього можна довго вести спір чи є в цьому доля правди, так як це так би мовити було вкрай давно й шукати справжнього винуватця скоріше марна трата часу. В якості контраргументу слід привести чудову цитату нашого экс прем'єр-міністра Юрія Єханурова: «Що стосується останніх двох тижнів, то щодня на західному кордоні йде близько 50 мільйонів кубометрів газу щодня в Європу, і це відповідає контрактами "Газпрому", іншої інформації у мене немає» - заявив він в другій половині лютого 2006 року⁴⁴.

Як би там не було насправді, ця подія для мене показова передусім тому, що Італійська Республіка на чолі глави уряду Берлусконі на зустрічі в Москві не розібравшись повністю в цій я б сказав критичній ситуації вирішив, що кращим рішенням буде визнати винно саме Україну. Це як ми вважаємо демонструє лише те, що було прикладено за цей доволі тривалий проміжок часу все ж недостатньо зусиль для побудови міцних двосторонніх стосунків між нашими держави, щоб принаймні в таких неоднозначних ситуаціях нас не стали відразу називати стовідсотковими винуватцями, повністю повіривши заявам, ми б сказали необґрунтованим як слід заявам Москви. Хоча чого можна ще очікувати від країни, котра згодом розпочне війну в Грузії в 2008

---

⁴³ Kommersant.ru. Інформація з приводу компанії «Antonio Merloni S.p.A.».30.01.2004. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/445167> (дата звернення 23.03.2023)

⁴⁴ Цитата Єханурова на Цензор.нет з приводу «незаконного відбору газу Україною, в чому обвинувачувала нас РФ. URL :https://censor.net/ru/news/60218/chanurov_oproverg_zayavlenie_berluskoni_o_nesanktsionirovannom_otbore_ukrainoyi_gaza (дата звернення 23.03.2023)

році, а потім добереться й до нас й окупує значну частину нашої території. Так, зрозуміла річ, що сам Берлусконі, як чудово з плином часу це підтвердиться, доволі неоднозначний персонаж, до заяв якого необхідно відноситись як мінімум з насторогою, але окрім цього всього чомусь це не завадило йому стати головою уряду, значить щось тут та є, але це вже трохи інша історія, котру я не бачу сенсу надалі розвивати.

Неприємна ситуація ще й тому, що це могло сильно вдарити по нашому товарообігу й зокрема по головній на той час статті нашого експорту, а саме по продуктам рослинного походження⁴⁵.

До речі, досить цікавий момент. Починаючи з 2007 року по 2008 рік включно, наші мігранти вибирали Італію, як один з кращих варіантів для переїзду. З одного боку це плюс, а з іншого мінус, так як більшість з наших мігрантів працюють нелегальним чином та за невеличку як правило суму. Передусім це пов'язано з тим, що не так просто отримати візу без чітких підстав (під час повномасштабного вторгнення наскільки я знаю можна прибути легально на територію Італійської Республіки без візи. Проте до цього моменту ніяк), ну й окрема тема це визнання наших дипломів. На жаль з цим не все чудово⁴⁶.

Повертаючись до досить цікавої теми стосовно придбань (саме в ці часи так би мовити їх пік), цілком можна згадати чудову подію, що сталася в 2008 році. Тоді італійська «Gruppo Campari», котра до речі є виробником вин та інших напоїв придбала на той час майже всі акції (окрім 1% процента, що фактично означає в повній мірі його викупила. Це не та ситуація, коли між власниками 50 на 50 і ніхто не має права останнього голосу) одеського заводу шампанських вин загальною вартістю близько 12 мільйонів 600 тисяч. Не сказати що сума велика, інвестиція братів Мерлоні в 2003 році була куди більшою, проте річ дещо не в цьому. На виробництво потужністю близько 15

---

⁴⁵ Чекаленко Л.Д., Федуняк С.Г. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП Вид. дім "Персонал", 2010. 284 ст. (дата звернення 23.03.2023)

⁴⁶ Бураковський І. Оцінка витрат і вигод від укладання угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС / І. Бураковський, К. Куценко, А. Кобилянська та ін. – К. : К.І.С., 2010. 16 ст. (дата звернення 23.03.2023)

мільйонів пляшок на рік, з портфелем, який охоплює декілька десятків брендів покупець заплатив 18 мільйонів доларів США. Доля ринку компанії в натуральному вираженні у відсотковому співвідношенні складала приблизно від 11 до 15%⁴⁷.

Тобто, на цьому я хотів би трішки зупинитися. Здавалося, коли купуєш майже всі акції, то принаймні очікуєш, що цей актив стане прибутковим. До речі, після придбання, власники ставили собі за мету потрапити в трійку передових виробників вин на території України. Так з самого початку все було доволі чудово, але вже в наступному 2009 році прибуток суттєво скоротився та навіть не змогли втриматися в п'ятірці кращих, що вже тоді доволі серйозно насторожувало. А за підсумками 2013 року вищезгаданий завод зовсім впав з 6 на 10 місце в цьому рейтингу⁴⁸.

Так безперечно, не можна сказати те, що була заплачена надто рекордна по міркам тих часів сума за цей актив і в деякій мірі це цілком нормально, як ми вважаємо, коли якийсь актив крупної іноземної компанії не приносить те, що спочатку від нього очікували, але тут варто звернути увагу на кількість придбаних акцій та тим паче на амбіції і все одразу стане не так однозначно. До того ж, це надзвичайно показовий приклад. Тобто, зазвичай, ми пов'язуємо вихід крупних іноземних компаній з кризою 2014 року, але тут ми бачимо доволі іншу картину, коли компанія вже через рік після придбання, в далекому по сьогоднішнім міркам 2009 році починає раз за разом терпіти невдачі, а в 2013 році і зовсім обсяг виробництва падає майже в два рази. Як нам здається, тут не все так однозначно в цій ситуації і списати все на недостатньо оптимальну систему продаж це не сказати що повністю є зрозумілим. Наша ж особиста думка полягає у тому, що не може один із найвагоміших гравців ринку шампанського, тим паче під керуванням одного з визнаних світових

---

⁴⁷ Чому італійська компанія «Gruppo Campari» продала свій актив. Sostav.ua URL: <https://sostav.ua/publication/gruppo-campari-prodala-svoj-edinstvennyj-aktiv-v-ukraine-60825.html> (дата звернення 23.03.2023)

⁴⁸ Капітал Як італійська «Gruppo Campari» не витримала конкуренцію в Україні URL: <https://www.capital.ua/ru/publication/18349-italyantsy-prodali-odesskiy-zavod-shampanskikh-vin-gruppo-campari-ne-vyderzhala-konkurentsii> (дата звернення 24.03.2023)

лідерів алкогольної індустрії, паралельно заявляючи на старті, що цей ринок є вкрай цікавим та прибутковим й так ось провалитись на рівному місті, інакше власне не скажеш. Підводимо до того, що можливо був тиск зовні, але тут залишається лише що гадати як же було насправді, а це вже скоріше не наша справа.

Загалом, кажучи про 2008 рік, слід сказати дещо про зустріч Сільвіо Берлусконі та Ющенка. Тут була цілковита конкретика. Наш тодішній президент України відверто заявив, що ми потребуємо загальної всебічної підтримки й інвестицій. Передусім мова йшла про такі галузі як енергетична та металургійна як найбільш сприятливі для вкладення італійських коштів галузі⁴⁹. Важливою ж ця зустріч та подібні їй передусім в тому числі є тому, що завдяки правильно-побудованому українсько-італійському діалогу, Італійською Республікою було підтримано її мрії про вступ в майбутньому в ЄС. При цьому, не слід забувати, що врешті-решт співробітництво між двома державами, зокрема мова йде про наші торгово-економічні відносин, які знову ж таки отримали так би мовити цілком новий «ковток свіжого повітря». Відносини між країнами активізувалися з новою силою, однак всього цього в кінцевому результаті було недостатньо. Взагалі це б був відносно непоганий час, якщо б не криза. Й італійські банки успішно зайшли на територію України (хоча згодом щоправда ситуація дещо погіршилась), й в цілому італійці проявляли неабияку зацікавленість, однак не дуже все чудово склалось, як би по ідеї мало б статись.

Можливо це й не зовсім стосувалося саме торгово-економічних відносин, але для України це в цілому мало неабияке значення. Звичайно ж це історія пов'язана з Віктором Ющенком й Ренато Скіфані. Саме в тому ж 2008 році відбулася серйозна спроба вплинути на те, щоб Італія все ж визнала Голодомор 1932-1933 в Україні⁵⁰. Однак, на превеликий для нас жаль,

---

⁴⁹ Українська правда. Зустріч Ющенка й Берлусконі у 2008 році з приводу подальшої підтримки й інвестицій в Україну. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2008/10/9/3580055/> (дата звернення 24.03.2023)

⁵⁰ ForUM. Прохання Ющенка до італійського парламенту визнати Голодомор 1932-1933 року. URL: <https://for-ua.com/article/317218> (дата звернення 24.03.2023)

Італійська Республіка не дуже добре знала, наскільки це важливо для нас, ну й відносини на той час з Росією не дуже хотіли псувати, тобто все ж я більше схиляюсь до таких думок з цього приводу. Зазначу, що все змінилося лише на початку 2023 року, простіше кажучи вже під час повномасштабного вторгнення. Ціла низка країн, серед яких була й Італія пішла на дуже значиме символічне рішення для всієї нашої держави⁵¹. Погано у цій історії лише те, що щоб інколи подібні випадки траплялись, то потрібно пережити трагічні сторінки своєї історії знову, проте вже в 21 сторіччі.

Тобто, підсумовуючи все вищесказане. Починаючи з 2008 року й надалі, базовим аспектом інтересів України у відносинах з Італією була зацікавленість не тільки в зростанні і розширенні обсягів експорту продукції вітчизняних підприємств та розвитку співпраці за формулою "покупка-продаж", але і налагодження промислового виробництва на базі створення спільних підприємств, розвитку науково-технічного співробітництва та залучення передових технологій і підприємницького досвіду в українську економіку. Україні в першу чергу все ж таки було важливо будувати свої відносини в таких галузях, як: суднобудування і судноремонт, літакобудування, автомобілебудування, металургія, аеронавігація, телекомунікація, використання енергозберігаючих технологій, виробництво мінеральних добрив і сільськогосподарської продукції та також в сфері цивільного та промислового будівництва. Однак разом з тим велику роль в нашому майбутньому на жаль відіграла економічна криза 2008 року. Як би мені хотілося сказати, що все було добре, експорт наш виріс, промислове виробництво почало й надалі налагоджуватись, й все це в подібному дусі, але це на жаль не так. Вже скоро ми поговоримо про наш зокрема експорт та стане цілком зрозумілим, що в 2009 році все пішло вниз. З іншого боку слід зазначити, що така ситуація була майже у всьому світі, на те вона й власне кажучи світова фінансова криза. Про це я до речі в своїй роботі неодноразово

---

⁵¹ Європейська правда. Італійська Республіка визнала український Голодомор. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/02/21/7156641/> (дата звернення 24.03.2023)

в усіх подробицях розповім, навіть згадаємо й про так звану «Юліну тисячу», котра зіграла в злий жарт з нашою економікою.

Вже в першій половині 2012 року було підписано останню важливу торгово-економічну угоду в цей період – «Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Італійської Республіки про торговельне судноплавство» (Угода вступила в дію 20 грудня 2013 року). Ця угода перш за все стосувалась та передбачала використання території України та Італії, включаючи їхні територіальні моря та була спрямована на посилення співпраці в галузі торговельного судноплавства, з метою покращення двосторонньої торгівлі. Підписано відповідно до принципів незалежності, територіальної цілісності та невтручання у внутрішню політику, на засадах рівності та звичайно ж з точки зору вигоди для обох сторін⁵². Разом з тим не можемо сказати, що дана угода принесла бажаний результат по ряду цілком логічних причин, про які ми розповідали в минулому нашому підрозділі більш детально.

На цьому моменті знову зупинимось якомога детальніше. Здавалося б звичайна чергова угода між Україною й Італійською Республікою, однак не все так просто як здається на перший погляд. Щоб просто краще розуміти ситуацію. Сама угода як відомо вступила в дію лише наприкінці 2013 року, але роботи над нею велися ще задовго до цього, а саме з 2006 року⁵³. Ми зовсім не пам'ятаємо подібного договору над яким би робота велася так довго, а саме, беручи за основу час з якою вона почала діяти, то це минуло не менш ніж 7 років. Напевно від того й втричі сумніше, що в кінцевому результаті ця угода не розкрилася на повну через дії нашого східного сусіда.

Українсько – італійські відносини протягом 10 років, тобто в період з 2004-2014 років характеризувалися певною неоднозначністю в плані динаміки їх розвитку. Однією з ключових причин чого стали економічні й політичні

---

⁵² Офіційний веб портал Верховної Ради України. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Італійської Республіки про торговельне судноплавство»

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_044#Text (дата звернення 23.03.2023)

⁵³ УНІАН. Україна і Італія досягли домовленостей щодо морського торгового судноплавства. 13.07.11
URL: <https://www.unian.ua/economics/transport/517936-ukrajina-i-italiya-dosyagli-domovlenostey-schodo-morskogo-torgovogo-sudnoplavstva.html> (дата звернення 23.03.2023)

події, а саме звичайно ж більшою все ж мірою фінансова криза 2008 року. Ми зіштовхнулися з нестабільністю української економіки, проблемами, котрі напряду пов'язані з крупними фінансовими та банківськими групами Італії на українському ринці. Окрім цього, італійська сторона й надалі послідовно визнавала євроінтеграційну перспективу України. Не сказати, що Італія при цьому була активним прибічником українських прагнень отримати членство в Європейському Союзі, але все ж таки певні досягнення в цьому напряду дійсно були. Варто відмітити, що зовсім не останню роль в цьому відіграв і стратегічний вимір італійсько–російських відносин та значення енергетичного фактору для просування скоріше італійських національних інтересів у загальноєвропейському масштабі.

З цього моменту в більшій мірі перейдемо до цифр й зокрема аналізу товарообігу (хоча й досить коротко) будемо паралельно розбиратись що тут до чого. Цілком можу зазначити, що на початковій фазі торгівлі між Італією та Україною спостерігався значний надлишок українського експорту над імпортом. Лише невдовзі ситуація почала змінюватися, хоча й м'яко кажучи не кардинальним чином.

Варто відзначити, що в час, коли ми лише починали свій шлях становлення як незалежна суверена держава (маються на увазі 90-ті роки минулого 20 сторіччя), як ми вже й сказали дещо вище, торгово-економічні відносини між двома країнами продемонстрували, що обсяги нашого експорту значно переважали імпорт доволі помітне перевищення обсягів українського експорту над імпортом. Тобто, виходячи здебільшого з інформації отриманої з навчального підручника присвяченому міжнародним економічним відносинам, де передусім нас цікавила зовнішня торгівля України дійти до наступних висновків:

Отже, починаючи з 1994 року, лише після кількох років нашої незалежності, розмір сальдо товарообігу між країнами складав менш ніж 100 мільйонів доларів США, а якщо ж бути точніше лише 80 мільйонів. В 1995 помітних змін про які можна було б розповісти зафіксовано не було, тому

відразу ж перейдемо до наступних результатів. Через рік, а саме у 1996 році експорт в свою чергу склав 344 мільйонів 600 тисяч доларів США, а імпорт 341 мільйон 800 тисяч доларів США. Таким чином, товарообіг в цілому у 1996 становив 686 мільйонів 400 тисяч доларів США⁵⁴.

Через два роки, а саме у 1998-му році, один лише експорт перевищував суму в 550 мільйонів доларів, а якщо бути більш точним на той момент складав 550 мільйонів 200 тисяч доларів США (фіксуємо доволі суттєвий приріст. Адже різниця порівнюючи з 1996 роком більш ніж в 200 мільйонів, а точніше в 205 мільйонів 600 тисяч доларів. Імпорт ж у цьому році складав 408 мільйонів 600 тисяч доларів США. Різниця в імпорті порівнюючи з 1996 роком не така солідна звичайно ж якщо порівнювати з експортом, а саме 66 мільйонів 800 тисяч доларів США відповідно. Таким чином товарообіг між країнами становив 908 мільйонів 800 тисяч доларів США (різниця з 1996 роком аж цілих 222 мільйони 400 тисяч доларів США. Нами було зафіксовано явний приріст)⁵⁵.

В наступному 1999 році фіксуємо досить суттєві зміни, про які я зараз же розповім. Щодо експорту, то в цьому році він становив 459 мільйонів 400 тисяч доларів США. Фіксуємо незначне зменшення на 90 мільйонів 800 тисяч доларів США. Стосовно імпорту, то тут лише 276 мільйонів 500 тисяч доларів США. Різниця з попереднім роком 132 мільйони 100 тисяч доларів США відповідно. Таким чином товарообіг становить 735 мільйонів 900 тисяч доларів США⁵⁶.

Це насправді серйозні зміни, причому в негативному сенсі, адже різниця порівнюючи з 1998 роком, як не складно порахувати, становить 172 мільйони 100 тисяч доларів США. Можливо минулий рік був досить таки аномальний,

---

⁵⁴ Козик В.В., Панкова Л.А., Даниленко Н. Б. Міжнародні економічні відносини Навчальний посібник / К.: Знання, 2008 рік.). 1.5.6. Зовнішня торгівля України. Таблиця зовнішньої торгівлі. Сторінки 103-108. (дата звернення 23.03.2023)

⁵⁵ Козик В.В., Панкова Л.А., Даниленко Н. Б. Міжнародні економічні відносини Навчальний посібник / К.: Знання, 2008 рік.). 1.5.6. Зовнішня торгівля України. Таблиця зовнішньої торгівлі. Сторінки 103-108. (дата звернення 23.03.2023)

⁵⁶ Козик В.В., Панкова Л.А., Даниленко Н. Б. Міжнародні економічні відносини Навчальний посібник / К.: Знання, 2008 рік.). 1.5.6. Зовнішня торгівля України. Таблиця зовнішньої торгівлі. Сторінки 103-108. (дата звернення 23.03.2023)

адже якщо порівнювати з тим же 1996 роком, то тут маємо навіть невеличкий плюс, тобто в 49 мільйонів 500 тисяч доларів США. Як би там не було, наші висновки з цього періоду наступні:

Протягом 90-х років товарообіг між Італійською Республікою й Україною не є суттєвим. Ми з вами могли побачити, що фактично до початку 2000-х зміни не є вагомими, тобто не вкрай помітні на перший погляд й на превеликий жаль можна помітити й те, що сальдо як правило залишалося негативним. Здебільшого це з тієї причини, що взаємовідносини між країнами лише почали активно формуватися (не забуваємо, що Україна лише в 1991 році стала незалежною країною), однак згодом ситуація почала дещо покращуватися. Цей відрізок часу ми цілком можемо в деякому сенсі охарактеризувати як перехідний період.

Надалі, ми б хотіли зупинитися на початку 2000-х, адже і тут безперечно є про що нам розповісти. Пройдемося фактично по тим рокам, де зміни на доволі суб'єктивну думку автора були більш помітними та спробуємо зробити невеличкий висновок вже з цього періоду.

Розпочнемо з 2001 року. Експорт становив орієнтовно 832 мільйона доларів США. Імпорт ж вдвічі менше – фактично 412 мільйонів доларів США. Орієнтовно товарообіг був на суму 1 мільярд 244 мільйонів доларів США⁵⁷.

Беручи до уваги 2002 рік, то тут вже один лише експорт складав 829 мільйонів 523 тисячі доларів США (майже більш ніж у 2 рази порівнюючи з 2001 роком), а відповідно імпорт 462 мільйони 134 тисячі доларів США (більше ніж у 2 рази порівнюючи з попереднім роком). Таким чином, стосовно товарообігу, то тут ми отримуємо наступну цифру, а саме 1 мільярд 291 мільйон та 657 тисяч доларів США, тобто лише трішки більше порівнюючи з 2001 роком⁵⁸.

---

⁵⁷ Згідно архівним даним укрстату за 2001 рік. Офіційний сайт Укрстату.

URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ_old/ztt/2001.html (дата звернення 23.03.2023)

⁵⁸ Згідно архівним даним укрстату за 2002 рік. URL:

<http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2002/zd/ztt/122002.html> (дата звернення 23.03.2023)

В 2003 році експорт становив доволі солідний 1 мільярд 268 мільйонів та 514 тисяч доларів США, а імпорт 645 мільйонів та 82 тисячі США. Порівнюючи з Тобто товарообіг становив 1 мільярд 914 мільйонів та 334 тисячі доларів США. Різниця з попереднім роком доволі суттєва, приблизно 623 мільйони доларів США⁵⁹.

В 2005 році ми побачили наступну картину, а саме:

Експорт на цей раз становив 1 мільярд 893 мільйона та 850 тисяч доларів США. Імпорт ж був значно меншим, а саме 1 мільярд 30 мільйонів й 279 тисяч доларів США. Товарообіг ж склав 2 мільярди 924 мільйони й 129 тисяч доларів США (порівнюючи з 2003 роком ми бачимо значний приріст, а саме в більш ніж 1 мільярд доларів, точніше в 1 мільярд 9 мільйонів й 79 тисяч доларів США⁶⁰).

У 2006 році картина була наступною:

Експорт становив 2 мільярди 503 мільйони й 422 тисячі доларів США, а відповідно імпорт 1 мільярд 465 мільйонів й 182 тисячі доларів США. Тому товарообіг склав приблизно 3 мільярди 968 мільйонів доларів США, що ненабагато більше 1 мільярда доларів США порівнюючи з 2005 роком. Спостерігаємо приріст знову ж більш ніж в 1 мільярд доларів США⁶¹.

В 2007 році експорт складав 2 мільярди 675 мільйонів й 165 тисяч доларів США. Імпорт 1 мільярд 789 мільйонів й 328 тисяч доларів США. Товарообіг склав дещо більше 4 мільярдів 464 мільйонів доларів США. Приріст порівнюючи з 2006 роком майже в 500 мільйонів доларів США⁶².

В 2008 році забігаючи наперед знову ми могли спостерігати приріст порівнюючи з попереднім роком, майже на 1 мільярд доларів США. Експорт становив 2 мільярди 911 мільйон 728 тисяч доларів США, а імпорт 2 мільярди

---

⁵⁹ Згідно архівним даним укрстату за 2003 рік. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2003/zd/ztt/ztt_u/ztt122003.html (дата звернення 23.03.2023)

⁶⁰ Згідно з архівних даних укрстату за 2005 рік.

URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/zd/ztt/ztt_u/ztt1205.html (дата звернення 24.03.2023)

⁶¹ Згідно з архівних даних укрстату за 2006 рік. URL:

https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/zd/ztt/ztt_u/arh_ztt2006.html (дата звернення 24.03.2023)

⁶² Згідно з архівних даних укрстату за 2007 рік.

URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/zd/ztt/ztt_u/ztt1207.htm (дата звернення 24.03.2023)

432 мільйони й 64 тисячі доларів США відповідно. Загалом ж товарообіг склав приблизно 5 мільярдів 343 тисячі доларів США⁶³.

Починаючи з 2009 року та по 2011 рік можна помітити значний спад. Тобто у 2009 році експорт становив 1 мільярд 227 мільйонів й 560 тисяч доларів США, імпорт 1 мільярд 139 мільйонів й 755 тисяч доларів США. Товарообіг відповідно становив 2 мільярди 367 мільйонів 315 тисяч доларів США. Простіше кажучи різниця з 2008 роком в понад 2 мільярди 500 мільйонів доларів США, що є доволі критичним моментом⁶⁴.

В 2010 році ситуація почала дещо вирівнюватися. Експорт складав 2 мільярди 412 мільйонів й 347 тисяч доларів США (майже в 2 рази більше за попередній рік), а імпорт 1 мільярд 390 мільйонів й 271 тисячу доларів США (також бачимо невеличкий приріст). Товарообіг ж у цьому році вже склав більш ніж 3 мільярди 800 мільйонів доларів США⁶⁵. Однак це все рівно менше порівнюючи з тим же 2008 роком. Причина тому, як мені здається, може бути лише одною — світова криза 2008 року. Інших об'єктивних пояснень цьому ми не знаходимо.

В 2011 році ситуація кардинально інша. Експорт становив 3 мільярди 39 мільйонів й 540 тисяч доларів США, а імпорт 2 мільярди 5 мільйонів й 753 тисячі доларів США. Товарообіг ж склав трішки більше 5 мільярдів доларів США (тобто більше ніж на 1 мільярд доларів США порівнюючи з роком раніше)⁶⁶.

В 2012, 2013 та в 2014 році ситуація кардинально не змінювалася та приблизно залишалася на одному й тому ж рівні.

Тому в 2012 експорт склав 2 мільярди 480 мільйонів й 17 тисяч доларів США, в той час як імпорт 2 мільярди 234 мільйони й 550 тисяч доларів США.

---

⁶³ Згідно з архівних даних укрстату за 2008 рік. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/zd/ztt/ztt_u/ztt1208.htm (дата звернення 24.03.2023)

⁶⁴ Згідно з архівних даних укрстату за 2009 рік. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2009/zd/ztt/ztt_u/ztt1209.htm (дата звернення 24.03.2023)

⁶⁵ Згідно з архівних даних укрстату за 2010 рік. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/zd/ztt/ztt_u/ztt1210_u.htm (дата звернення 24.03.2023)

⁶⁶ Згідно з архівних даних укрстату за 2011 рік. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/zd/ztt/ztt_u/ztt1211_u.htm (дата звернення 24.03.2023)

Товарообіг в порівнянні з 2011 роком був трохи менше, а саме 4 мільярди 714 мільйонів 567 тисяч доларів США (приблизно на 300 тисяч доларів менше, що зовсім не є критичним)⁶⁷.

В 2013 картина була наступною:

Експорт 2 мільярди 357 мільйонів й 633 тисячі доларів США, імпорт ж дещо менше, а саме 2 мільярди 86 мільйонів й 658 тисяч доларів США. Товарообіг таким чином приблизно становив 4 мільярди 444 мільйони доларів США. Порівнюючи з попереднім 2012 роком знову менше, але не набагато – менш ніж на 300 мільйонів доларів США⁶⁸.

Урешті-решт, в 2014 році ситуація була наступною:

Експорт становив 2 мільярди 468 мільйонів й 270 тисяч доларів США, коли імпорт лише 1 мільярд 508 мільйонів й 974 тисяч доларів (спостерігаємо значне падіння, як б сказав доволі катастрофічне в порівнянні з тим же 2013 роком). Товарообіг, як не складно порахувати приблизно ж був на суму в 3 мільярди й 977 мільйонів доларів⁶⁹. Цього разу навіть не перетнув позначку в 4 мільярди доларів, однак причини кожному з нас є цілком зрозумілими. Хоча при цьому, варто відмітити, сальдо залишалось позитивним. Слід визнати, що з тим же 2015 роком загалом все ж ситуація не була критичною (але про це ми ще поговоримо в наступному підрозділі).

Таким чином, виходячи з аналізу статичних даних починаючи з 2000-х та закінчуючи початком збройної агресії РФ по відношенню до України, ми дійшли до наступного висновку, а зокрема:

Вже починаючи з 2000-х та відповідно до 2008 року включно, ми отримали змогу побачити суттєвий приріст та який мав всі можливості зростати й надалі. котрий, можливо, і продовжував би прогресувати, якщо б не світова криза 2008 року. Згодом, починаючи з 2010 року до 2014 року

---

⁶⁷ Згідно з архівних даних укрстату за 2011 рік. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/zd/ztt/ztt_u/ztt1212_u.htm (дата звернення 24.03.2023)

⁶⁸ Згідно з архівних даних укрстату за 2014 рік. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/zd/ztt/ztt_u/ztt1213_u.htm (дата звернення 24.03.2023)

⁶⁹ Згідно з архівних даних укрстату за 2014 рік. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/zd/ztt/ztt_u/ztt1314_u.htm (дата звернення 25.03.2023)

ситуація дещо стабілізувалися та навіть, як нам здається, цілком існувала тенденція стосовно збільшення товарообігу та можливо і продовжила б зберігатися доволі таки довго. Однак завдяки не в останню чергу нашому сусіду, який вирішив окупувати частину нашої території та суттєво погіршити нашу економіку, а разом з цим й певна низка інших існуючих на той момент проблем, зокрема країна залишилася без президента та цю ситуацію терміново треба було різними методами в комплексі вирішувати, однак це робота не на один рік як мінімум. Деякі плани були формально зруйновані або ж близькі до цього, деякі ж відійшли значною мірою на задній план.

Окрім іншого, в цілому, всі досить вагомими за значимістю проекти в один момент прийняли досить кардинальне, але цілком зрозуміле на той момент рішення, а саме покинути нашу країну. Й окупація півострова навесні 2014-го року, й війна, що розпочалася на Сході України, й те, що сама країна з тимчасовим президентом Турчиновим все ж відіграло свою роль. Однак Італія й надалі, незважаючи на проблеми, зашилася нашим доволі міцним союзником та партнером, втім на превеликий жаль доволі несерйозно відреагувала на злочини РФ, продовжуючи з ними й надалі доволі тісну співпрацю, в тому числі й торгово-економічну. Проте, слід зазначити, що в рамках тієї ж ОБСЄ, ООН, Італія підтримувала наші загальноприйняті кордони, однак скоріше на словах, адже як вже згадувалося й надалі підтримувала з Росією певний зв'язок⁷⁰. Щоб ця ситуація досить кардинальним чином змінилась, довелося досить довго чекати, а саме до початку повномасштабного вторгнення у 2022 році. Більше ж про це розповімо в нашому наступному третьому підрозділі.

1.3. Економічні відносини у період російської агресії проти України (2014 - 2022 р.)

---

⁷⁰ Українська призма: Зовнішня політика 2018. Аналітичне дослідження // ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберга. – Київ, 2019. 38 ст. (дата звернення 24.03.2023)

Отже, ми з вами в минулому підрозділі поговорили дещо і про становлення торгово-економічних відносин між двома країнами, і звичайно що спробували проаналізувати експорт, імпорт, порівняти між собою товарообіг за різні роки, етапи тощо. Наразі ж наша головна мета полягає в обговоренні економічних відносин безпосередньо у період російської агресії проти України та приділимо більше уваги подіям починаючи з часу повномасштабного вторгнення, а саме 24 лютого 2022 року, так як це особисто на мою думку доволі важливо. Та наостанок поговоримо про заходи, які впливали та продовжують впливати на подальший розвиток торгово-економічних відносин.

Розвитку економічних відносин між країнами сприяють міжнародні торговельні організації, такі як Торгово-промислова палата Італії в Україні. Метою ж організації є підтримка процесу інтернаціоналізації українських і італійських підприємств⁷¹.

Наскільки нам відомо, торгово-промислова палата України, незважаючи на всі нинішні обставини, й на сьогоднішній день системно працює над поглибленням і розширенням співпраці України та Італії, з метою як і спрямувати зусилля на технологічні можливості, так і на той же самий досвід українських підприємств.

Одним з головних торгівельних партнерів Україна звичайно що залишалася Італія, «програючи», якщо так доречно сказати, лише Німеччині та найближчому нашому сусідові Польщі. Однак це є цілком зрозумілим. Все ж відстань також грає свою роль. Чому не побудувати передусім міцні торговельно-економічні відносини з близьким сусідом, втім це вже дещо не туди.

Ми в минулому підрозділі дуже багато часу приділяли цифрам, аналізуючи товарообіг, експорт, імпорт на протязі значного періоду, а саме з 1991 року по 2014 рік. Наразі ж у цьому підрозділі у нас дещо більше свободи,

---

⁷¹ Торгово-промислова палата України. Офіційний сайт. Загальна інформація. URL: <https://ccipu.org/ua> (дата звернення 04.04.2023)

так як ми беремо до уваги лише період починаючи з 2014 по 2022 рік. Тому перед тим як розпочнемо більш детально, скажімо те, що якщо мова іде про імпорт, то це зазвичай мається на увазі промислова продукція, а якщо ж про український експорт, то це здебільшого сільськогосподарська продукція та продукція чорної металургії (однак з початком повномасштабного вторгнення з цим у нас виникли негаразди і на цьому моменті нам здається варто розповісти детальніше). Тут мова про дуже вагомні збитки, ще починаючи з початку повномасштабного вторгнення, що просто не підібрати слів. Проте спочатку ми все ж спробуємо коротко пояснити, чому ми вирішили приділити таку увагу саме чорній металургії та сільськогосподарській продукції відразу з початку нашої розповіді.

Почнемо з цієї ситуації по порядку. Саме чорна металургія, як вже і зазначалося разом з сільськогосподарською продукцією займають неабияк важливе місце, але небагато хто знає, що саме експорт металу до початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України був майже основним нашим постачальником валюти. Беручи перше півріччя 2022 року, то український експорт металу впав майже в 1.5 рази в порівнянні з 2021 роком. Відповідно прибутки впали не менше в тому ж числі⁷².

Під час повномасштабної війни це фактично катастрофа, адже трати на все зростають, а прибутки кардинально падають. Та ж ситуація не тільки у металургів, але й фермерів. Так ось, коли ми дещо згодом розпочнемо розповідати про падіння експорту, товарообігу в цілому, разом з іншими негараздами під час російського вторгнення в 2014 році, то будемо тримати в голові те, що це ще був не такий глухий для нас кут, так як це вже є з чим порівняти. Ті ж порти на той час не були заблоковані (ситуація дещо в останній час з ними покращилась, так як з'явилась так звана зернова згода, але цього ще недостатньо. Тим паче знаючи РФ все в будь-який може зірватися). У статті

---

⁷² Стаття Дмитра Уляницького. Forbes. Падіння експорту українського металу. 25.07.2022. URL: <https://forbes.ua/inside/minus-3-mlrd-ukraina-strimko-zmenshue-eksport-metalu-odnogo-z-golovnikh-postachalnikiv-valyuti-chi-e-nadiya-na-zlam-tendantsii-25072022-7198> (дата звернення 04.04.2023)

Сергія Сидоренка зазначалося, що зернова угода може працювати й без безпосередньої участі Росії. Тобто тут робиться акцент, що буцімто окрім Росії ще є Туреччина та ООН й вони можуть продовжувати перевіряти судна як на вхід, так й на вихід, тобто по суті продовжувати угоду й без участі РФ. В цій статті нам здебільшого не сподобалося те, що автор чомусь впевнений, що Росія не ризикнула б нападати на судно з сертифікацією від цілого ООН, так як це лише додаткова ескалація⁷³.

Але б ми не були настільки впевненими в цьому, точніше не впевнені від слова зовсім. Цей документ, точніше одна з чергових «домовленостей» на цей раз за участі Росії, України, Туреччини й ООН не має ніякого статусу міжнародної угоди, тобто це просто черговий папірець, який нічого нам здебільшого не гарантує⁷⁴. Що ж тоді в такому випадку заважає агресору в якийсь момент атакувати наші судна? Вважаємо, що по суті нічого. Боятися ескалації ті з великою долею вірогідності не стануть, так як раніше це Росію ніколи не зупиняло.

До речі, сама ООН ніколи за час повномасштабного вторгнення в нашу державу не могла гідно на подібні дії відповісти РФ, власне кажучи ми такого не пам'ятаємо. Й з іншого боку, це приблизно як попросити піратів під час «золотої доби» не нападати на судна. Тобто пообіцяти можуть все що завгодно й всі хто завгодно, але це ніяк не означає, що хтось насправді сумлінно це стане виконувати. Тут сподівання лише на себе. Мається на увазі те, що якщо російська федерація все ж наважиться атакувати наші цивільні судна в будь-який з моментів, то у нас має бути підготовлена гідна відповідь, яка в майбутньому нівелює повторення подібної ситуації. Інакше про вивіз того ж зерна, як мінімум по морю, можна буде забути.

---

⁷³ Європейська правда. Стаття Сергія Сидоренка з приводу зернової угоди та можливого виходу з неї РФ. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/31/7149686/> (дата звернення 04.04.2023)

⁷⁴ Європейська правда. Стаття Сергія Сидоренка на сайті. Чи має зернова угода юридичну силу 23.07.2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/07/23/7143744/> (дата звернення 04.04.2023)

З іншого боку не слід забувати й інше. Країна агресор активно вивозить не одну пшеницю, але й соняшник⁷⁵. Якщо по пшениці все й так зрозуміло, то про соняшник треба розповісти детальніше. Якщо коротко, то це вкрай не добра новина, адже без соняшнику ми не лише не зможемо в нормальних об'ємах виготовляти олію на експорт в ту ж Італію, але й навіть просто себе забезпечити нею. Таким чином ціни на умовну олію всередині країни лише будуть зростати й надалі.

По друге, повертаючись до чорної металургії, то на той час, мається на увазі те, що у 2014 році звичайно найбільші українські металургійні компанії не були настільки паралізовані як зараз. Хтось звичайно частково відновив експорт, комусь ж це майже неможливо зробити (можемо згадати умовну «Азовсталь» в Маріуполі, яку знищили вщент). Про повне відновлення експорту не може йти й мови. Прогнозується, що продажі металургів можуть у 2023 році впасти не менш ніж в 3 рази по самому оптимістичному прогнозу⁷⁶.

Отже, якщо з фундаментом українського експорту розібрались, то варто як і в минулому підрозділі окремо поговорити про імпорт, експорт, при цьому порівнюючи товарообіг з кожним роком окремо. Єдине, напевно в цілому візьмемо й сальдо торгівлі (чи було негативне в тому чи іншому році, чи все ж таки навпаки).

У 2015 році експорт між Україною та Італійською Республікою склав 1 мільярд 979 мільйонів 843 тисячі доларів США. Імпорт ж був вдвічі менше порівнюючи з експортом — 976 мільйонів 327 тисяч доларів США. Товарообіг був зовсім незначним, навіть порівнюючи з 2014-м роком, а саме 2 мільярди 956 мільйонів 170 тисяч доларів США⁷⁷. Добре видно, що різниця, тобто сальдо є позитивним, причому більш ніж в 1 мільярд доларів, а точніше в 1

---

⁷⁵ Як Росія вивозить з України соняшник разом з пшеницею. 28.07.2022. Стаття Андрія Захарова та Марії Коренюк. BBC. <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62323523> (дата звернення 04.04.2023)

⁷⁶ Як війна вдарила по чорній металургії та сільськогосподарській продукції під час повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року. 30.03.2022. Стаття Дмитра Уляницького та Ірини Крицьки. Forbes. URL: <https://forbes.ua/inside/blokada-portov-stoit-agrariyam-15-mlrd-v-mesyats-na-chem-teryayut-eksportery-i-kak-na-voynе-vezti-tovar-za-granitsu-29032022-5109> (дата звернення 04.04.2023).

⁷⁷ Держстат. Торгівля товарами між країнами за 2015 рік. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/zd/ztt/ztt_u/ztt1315_u.htm (дата звернення 04.04.2023)

мільярд 3 мільйони й 515 тисяч доларів США. Таким чином, якщо ж все це порівнювати з минулим 2014 роком, то товарообіг значною мірою впав (в 2014 році товарообіг приблизно був на суму 3 мільярди 977 мільйонів доларів США), а сальдо майже залишилося на тому ж рівні (959 мільйонів 296 тисяч доларів США (в 2014), тобто різниця менш ніж в 50 мільйонів доларів США).

До речі, перед тим як рухатись далі, варто згадати про одну з доволі непоганих ініціатив задля допомоги українським експортерам й загалом майбутнього розвитку торгових відносин між Україною та Італією. Однією з них (мається на увазі ініціатив) цілком можна вважати так званий проект під назвою «OpenGateItaly». Справжня можливість по-новому відкрити для себе Італію. Бере ж цей проект свій початок саме з 2015 року. З'явився ж на світ завдяки нашому посольству, так як це цілком їхня ініціатива. Головною метою цього проекту є підтримка економічної діяльності, як українських, так само й італійських компаній. Щодо передусім наших експортерів, то безпосередньо вони їм допомагають більш якісніше «презентувати свій товар в Італії», тобто простіше кажучи отримати об'єктивний аналіз свого продукту на території цієї країни і зрозуміти його майбутні перспективи на цьому ринку. Подібним проектом посольства, який щоправда з'явився раніше, є «Італійський дім»⁷⁸. Подібних проектів в майбутньому для допомоги не в останню чергу нашим експортерам в нашій країні має ставати лише більше. У всякому разі на нашу думку. Так як нарощувати умовний експорт в інші країни без будь-якої допомоги є вкрай складним завданням, скоріше неможливим. Доволі добре, коли наше посольство України в Італії про це намагається дбати, створюючи ось такі подібні ініціативи.

З 2016 року ситуація з товарообігом почала дещо стабілізуватись, однак й слід зауважити, що різницю з минулим роком відразу ж буде доволі не легко помітити. Хоча з 2017-го року різниця досить таки краще простежується.

---

⁷⁸ Obozrevatel. «Італійський дім» та «OpenGateItaly». 29.09.2015.

URL: <https://finance.obozrevatel.com/business-and-finance/64719-posolstvo-v-italii-otkroet-dlya-ukrainskogo-biznesa-vorota-v-evropu.htm> (дата звернення 05.04.2023)

Отже, експорт склав 1 мільярд 929 мільйонів й 575 тисяч (не значна різниця з 2015 роком. Зафіксовано незначний спад), імпорт ж був на суму в 1 мільярд 358 мільйонів 227 тисяч доларів США (цього разу хоча б було подолано позначку в 1 мільярд. Різниця менш ніж в 400 мільйонів доларів США порівнюючи з 2015). Щодо товарообігу, то тут різниця вже краще помітна, а саме 3 мільярди 287 мільйонів 802 тисячі доларів США проти 2 мільярдів 956 мільйонів 170 тисяч доларів США у попередньому році (різниця більш ніж в 300 мільйонів). Сальдо ж у 2016 році залишалось позитивним й склало 571 мільйон й 347 тисяч доларів США (Товарообіг безперечно виріс, проте й сальдо з іншого боку стало меншим)⁷⁹.

Як вже й зазначалося, у 2017 році різниця товарообігу порівняно з 2015 роком краще простежується, але безумовно не так як з попереднім на той момент 2016 роком. Отже, експорт між Україною та Італійською Республікою складав 2 мільярди 469 мільйонів й 477 тисяч доларів США (виріс більш ніж на 500 мільйонів порівнюючи з попередніми показниками), а імпорт ж становив 1 мільярд 625 мільйонів й 7 тисяч доларів США (також дещо виріс, проте різниця трішки менше ніж була з експортом). Товарообіг таким чином був на суму в 4 мільярди 94 мільйони й 484 тисячі доларів США. Сальдо залишалось й надалі позитивним — 844 мільйони 469 тисяч доларів США. Що товарообіг, що сальдо суттєво збільшилися в порівнянні з 2016 роком⁸⁰.

В наступному 2018 році товарообіг між країнами зростає ще більше. Якщо експорт становив 2 мільярди 628 мільйонів й 763 тисячі доларів США, то імпорт також долає позначку в 2 мільярди доларів та становить 2 мільярди 33 мільйони й 22 тисячі доларів США. Таким чином, як імпорт, як і експорт знову збільшуються. Товарообіг ж загалом 4 млрд. 661 млн. й 785 тис. доларів

---

⁷⁹ Держстат. Торгівля товарами між країнами за 2016 рік.

URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/ztt/ztt_u/ztt1216_u.htm (дата звернення 06.04.2023)

⁸⁰ Держстат. Торгівля товарами між країнами за 2017 рік. URL:

https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/ztt/ztt_u/ztt1217_u.htm (дата звернення 07.04.2023)

США (суттєво зростає 3 рік поспіль). Сальдо на цей раз менше, але й надалі при цьому позитивне — 595 мільйонів 741 тисяча доларів США⁸¹.

До речі, слід більш детально зупинитися на 2018 році. Саме у цей час, а саме 26 липня 2018 року, було створено так звану «Confindustria Ucraina». Головна мета цієї асоціації доволі важлива для нас — допомагати італійським компаніям відкривати з нової сторони Україну. Займатись бізнесом, розвивати його, а при необхідності й супроводжувати італійські компанії, які матимуть бажання поєднати своє подальше життя з Україною, створивши тут свою певну справу⁸². Тобто, простіше кажучи, дана організація ексклюзивно представляє саме італійських промисловців в нашій з вами країні, при цьому взаємодіючи з головною та регіональними Конфіндустріями Італії і загалом з усіма їх представництвами Конфіндустрії, які відповідно існують в різних куточках світу. Безперечно, це в свій час було цілком важливою складовою у подальшому сприянні й розвитку торговельно-економічних відносин між нашими двома державами та й не лише. Цікавим моментом як нам здається є те, що наша торгово-промислова палата України навіть підписала з цією конфедерацією італійської промисловості меморандум про співпрацю наприкінці 2018 року, що в цілому можна вважати важливим кроком, адже подібні рішення можна вважати необхідним мінімумом для подальшого зміцнення бізнесу в обох країнах й зайвим підтвердження тому, що сторони готові плідно співпрацювати між собою й надалі⁸³.

Разом з тим, слід зазначити, що в тому ж 2018 році Італійська Республіка отримала досить негативну оцінку у двосторонньому співробітництві — лише 3. Насправді не дуже чудова ситуація. З умовно кажучи Литвою все ж більше — 4⁸⁴.

⁸¹ Держстат. Торгівля товарами між країнами за 2018 рік.

URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/ztt/ztt_u/ztt1218_u.htm (дата звернення 08.04.2023)

⁸² «Confindustria Ucraina». Інформація з приводу цієї організації

URL: <https://www.confindustriaucraina.com/it/> (дата звернення 09.04.2023)

⁸³ Торгово-промислова палата України. ТПП УКРАЇНИ та «CONFINDUSTRIA UCRAINA» підписали меморандум про спільну співпрацю. 19.10.2018. URL: <https://ucci.org.ua/press-center/ucci-news/tpp-ukrayini-ta-confindustria-ucraina-pidpisali-memorandum-pro-spivpratsiu> (дата звернення 09.05.2023)

⁸⁴ Українська призма: Зовнішня політика 2018. Аналітичне дослідження // ГО «Рада

Ми ведемо до того, що не з Литвою має бути менше, а скоріш до іншого, що з Італійською Республікою бажано щоб було хоча б не менше за наведену нами країну, навіть не в самий найкращий для того час, принаймні треба до подібного завжди прагнути, тоді все буде значно простіше.

Саме структура Конфіндустрії в Італії щорічно організовувала форум «Connex» з не менш важливою метою, а саме для розвитку бізнес-середовища в цілому. Але ось в чому справа. Ми дійшли до висновку, що тут цілком простежуються певні нюанси. Наразі, якщо вірити їх офіційному сайту, то цей форум востаннє було проведено лише в останньому місяці 2021-го року в італійському Мілані⁸⁵. За весь 2022 рік жодної нової інформації про майбутнє місце проведення знайдено не було. Доволі дивно, так як до цього в попередні роки щорічно (в 2018, 2019, 2020, 2021) форум обов'язково організовували. Можливо цієї інформації наразі не знайшлося у вільному доступі, поглянемо як справи будуть розвиватись надалі.

Повертаючись до теми товарообігу в різні роки. В 2019 році експорт складав 2 мільярди 418 мільйонів й 875 тисяч доларів США (менше ніж в минулому році на понад 200 мільйонів доларів США), а імпорт 2 мільярди 74 мільйони й 753 тисяч доларів США (майже не виріс). Товарообіг залишився майже незмінним, тобто менш ніж 4.5 мільярдів доларів США (4 мільярди 493 мільйони доларів США). Сальдо зменшилося майже вдвічі, але при цьому залишалося позитивним — 344 мільйони й 121 тисяча доларів США⁸⁶.

У 2020 році товарообіг падає фактично до рівня 2014 року, приблизно до 4 мільярдів доларів США (експорт приблизно становив 1 мільярд 928 мільйонів, а імпорт 2 мільярди 128 мільйонів доларів США). Вперше за

зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. – Київ, 2019. 29 ст. (дата звернення 24.03.2023)

⁸⁵ Форум «Connex». Інформація з приводу останнього форуму проведеного в 2021 році.
URL: <https://www.connex.confindustria.it/2021/international> (дата звернення 09.04.2023)

⁸⁶ Держстат. Торівля товарами між країнами за 2019 рік. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/ztt/ztt_u/ztt1219_u.htm (дата звернення 09.04.2023)

останній час ми також маємо змогу побачити негативне сальдо (котре не перевищувало позначку в 200 мільйонів доларів США)⁸⁷.

На нашу думку, вперше за останні 4 роки ми не побачили росту товарообігу та й навіть зафіксували його падіння по причині початку пандемії коронавірусу. Як ми знаємо, Італійська Республіка на початку 2020 року постраждала від пандемії дуже сильно. Зокрема у цей час й сам світ був доволі закритим, адже ця пандемія охопила величезну кількість країн, що в свою чергу досить серйозно вдарило по світовій економіці в цілому, а не лише на Італію з Україною. Без сумнівів всі відчули, що таке локдаун. Неможливо за таких умов, щоб той же товарообіг між країнами зростав й надалі, принаймні мені так здається. До речі, якщо ж казати про економіку України й Італійської Республіки загалом, то зокрема пандемія коронавірусу вразила нашу економіку на 5 відсотків, а італійську майже вдвічі більше — на цілих 9 відсотків⁸⁸.

Однак в 2021 році той же товарообіг між Україною та Італією був рекордним за всю історію незалежності, приблизно ж на 6 мільярдів 144 мільйони доларів США (експорт орієнтовно склав 3 мільярди 469 мільйонів й 300 тисяч доларів США (значно більше ніж у 2020 році), а імпорт приблизно 2 мільярди 675 мільйонів й 100 тисяч доларів США (більш ніж в 500 мільйонів доларів США в порівнянні з попереднім роком). Щодо сальдо, то воно вперше з 2019 року є для нас позитивним — 794 мільйони 200 тисяч доларів США (до того ж схоже сальдо востаннє спостерігалось лише у 2017 році при куди меншому товарообігу)⁸⁹.

До речі, кажучи про 2021 рік (самий найоптимальніший як на мене варіант. Адже товарообіг між країнами саме у цей час був рекордним, а

---

⁸⁷ Торгові відносини між Україною та Італійською Республікою. URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/3155-trade/torgovelno-ekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrayinoyu-ta-italiyeyu> (дата звернення 04.04.2023)

⁸⁸ Економічний дискусійний клуб. Який вплив пандемія коронавірусу мала на економіку Італії та України. URL: <http://edclub.com.ua/my-u-zmi/yak-pandemiya-covid-19-vplynula-na-ekonomiku-ukrayiny-ekspertne-opytuvannya-komentar-olega> (дата звернення 10.04.2023)

⁸⁹ Торгові відносини між Україною та Італійською Республікою. Посольство України в Італійській Республіці URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/3155-trade/torgovelno-ekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrayinoyu-ta-italiyeyu> (дата звернення 04.04.2023)

повномасштабного вторгнення на нашу країну ще не відбулося. Саме за таких умов можна коротко спробувати розповісти більше про умовний топ українського експорту, так й відповідно про топ італійського імпорту. Лише потім будемо рухатися далі, розвиваючи нашу з вами тему). Перше місце українського експорту посідають чорні метали⁹⁰. Забігаючи наперед, саме на цей пункт й припадала найбільша доля експорту в Італійську Республіку станом на 2021 рік. На превеликий жаль сама війна на території нашої держави внесла свої серйозні корективи. В найближчий час про подібні цифри залишається лише мріяти.

Мова йде про те, що загальна доля чорних металів становила понад 50% відсотків експорту в Італію, а якщо бути більш точним, то 58,8 відсотків. Експортували ж на 2 мільярди й 40 мільйонів доларів США⁹¹. Варто визнати, що подібна картина спостерігалася не завжди. Тобто справа в першу чергу у тому, що приріст в порівнянні з 2020-м роком був більш ніж у 2 рази, що в кінцевому результаті й послужило однією з головних причин, чому товарообіг між країнами суттєво виріс в порівнянні з попереднім роком.

Слід не забувати про жири, олії тваринного й рослинного походження, готові харчові жири тощо. Їх ми експортували до Італії на суму 328 мільйонів й 670 тисяч доларів США. Приріст в порівнянні з 2020-м роком понад 14% (14.4%). Їх доля зовсім не така серйозна, як чорних металів. Лише приблизно 9.5% чи в понад 6 разів менше в порівнянні з чорними металами⁹².

Й лише на третьому місці зернові культури. На них ми заробили 237 мільйонів 560 тисяч доларів США (Приріст порівнюючи з минулим роком

---

⁹⁰ Торгові відносини між Україною та Італійською Республікою. Посольство України в Італії. URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/3155-trade/torgovelno-ekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrayinoyu-ta-italiyeyu> (дата звернення 04.04.2023)

⁹¹ Торгові відносини між Україною та Італійською Республікою. Посольство України в Італії. URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/3155-trade/torgovelno-ekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrayinoyu-ta-italiyeyu> (дата звернення 04.04.2023)

⁹² Торгові відносини між Україною та Італійською Республікою. Посольство України в Італії. URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/3155-trade/torgovelno-ekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrayinoyu-ta-italiyeyu> (дата звернення 04.04.2023)

майже у півтора рази). Доля ж зернових культур порівнюючи з нашим лідером чорними металами ще менша — 6.8%⁹³.

До експорту ж Італії в Україну передусім входять механічні пристрої, котли, ядерні реактори тощо (на них припадає майже чверть італійського експорту до нас — 23.2% (непоганий приріст в порівнянні з 2020 роком). Загалом ж італійці експортували до нас на суму 621 мільйон й 950 тисяч доларів США⁹⁴.

Потім, безумовно йде фармацевтична продукція, яка займає 8.4% від усієї долі італійського експорту до нас. Також спостерігаємо непоганий приріст — 26.8% (у відсотках приріст трохи більше за попередній пункт, а саме на 3.6%. Однак це ні на що не впливає, адже там доля у загальному експорті значно вище — майже у 3 рази). Було експортовано на суму 223 мільйони й 523 тисячі доларів США. На третьому місці експорту з Італії тютюн й замінники тютюну (під замінниками мається на увазі умовні курильні суміші без справжнього тютюну) — загалом їх доля складає 7.9% (лише на 0.5% більше за фармацевтичну продукцію. Незначний приріст в порівнянні з 2020 — на 14.5%). Експортували ж приблизно на 211 мільйонів доларів США⁹⁵.

Взагалі, це не зовсім добре, коли одні лише чорні метали перекривають понад 50% експорту до Італії і не лише. У тієї ж Італії, коли ми говоримо про імпорт до нас все куди інакше. Тобто, різні товарні групи італійського експорту розподілені між собою більш порівну (там не має такого, коли умовна фармацевтична продукція складає понад одну третину усього експорту

---

⁹³ Торгові відносини між Україною та Італійською Республікою. Посольство України в Італії. URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/3155-trade/torgovelno-ekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrayinoyu-ta-italiyeyu> (дата звернення 04.04.2023)

⁹⁴ Торгові відносини між Україною та Італійською Республікою. Посольство України в Італійській Республіці URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/3155-trade/torgovelno-ekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrayinoyu-ta-italiyeyu> (дата звернення 04.04.2023)

⁹⁵ Торгові відносини між Україною та Італійською Республікою. Посольство України в Італійській Республіці URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/3155-trade/torgovelno-ekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrayinoyu-ta-italiyeyu> (дата звернення 04.04.2023)

в Україну, а загалом понад 20% (серед всіх країн світу)⁹⁶. Нам здається саме так приблизно й має бути. Як приклад, поговоримо про топ-2 українського експорту в різні країни світу й так само візьмемо топ-2 італійського експорту для порівняння. Станом на 2021 рік ми більше всього експортували в різні країни як раз таки чорні метали (приблизно 20.5%) й зернові культури (18.1%) (топ-2 нашого експорту). На них разом припадало майже 40% українського експорту в інші країни світу. В Італійській ж Республіці на першому місці експорт механічних пристроїв, котлів, ядерних реакторів тощо (17.9%) й засобів наземного транспорту (7.52%). Різниця доволі відчутна. Водночас, різниця між другою, третьою, четвертою й п'ятою позицією у процентах майже не відчувається⁹⁷. У нас же навпаки. Це означає, що нам не завжди є що запропонувати у відносно рівній мірі.

Добре відомо, що в 2022 році (на другому місяці) розпочалося повномасштабне вторгнення, протягом якого найбільший удар було завдано саме по нашому експорту металів разом з сільськогосподарською продукцією. Ми опинилися в край тяжкій ситуації, так як нам фактично не має чим цю долю по більшій мірі перекрити. Одні з кращих машин в світі, як це робить Італія, ми не створюємо (однак слід сказати, що загалом машинобудування у нас на досить непоганому рівні, але цього все одно особливо наразі не достатньо). З тією ж фармацевтичною продукцією у нас справи не найкращі. Тому ситуація звичайно складна, але не безвихідна.

Тим не менш, 2021 рік був для нас досить успішним та продемонстрував те, що ми почали поступово оговтуватись від такого удару, як пандемія коронавірусу, причому доволі вдало. Прикладом тому є не лише рекордний товарообіг з Італійською Республікою в порівнянні з минулими роками. За допомоги експрес випуску державної служби статистики України за 2021 рік я помітив, що з переважною більшістю країн у нас виріс не лише експорт, але

---

⁹⁶ Торгові відносини між Україною та Італійською Республікою. Посольство України в Італійській Республіці URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/3155-trade/torgovelnno-ekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrayinoyu-ta-italiyeyu> (дата звернення 04.04.2023)

⁹⁷ Експорт Італії у 2021 році. TrendEconomy. URL: <https://trendeconomy.ru/data/h2/Italy/TOTAL> (дата звернення 10.04.2023)

й імпорт більш ніж на одну третину, а це для нас є доволі важливим показником⁹⁸.

Черговий доказ, що ми вміємо, якщо зрозуміло самі захочемо, долати певні проблеми, в тому числі й економічні. Коли з нашим експортом все скоріше гаразд (авжеж в порівнянні з кризовими часами), то значить й інші речі не такі вже страшні, проте, слід визнати, що так це працює не завжди. Пандемію ми вистояли, а ось повномасштабне вторгнення на превеликий жаль ні. Від того авжеж й маємо такі проблеми.

Тобто, виходячи зі списку можна цілком сказати про те, що Італії завжди є що запропонувати будь-кому (в подальшому ми можемо закупити як приклад більше фармацевтичної продукції разом з умовними автомобілями, чому б власне кажучи й ні. Й загалом у нашого партнера наразі майже з усім абсолютний порядок. Це як мінімум та країна, на території якої не має війни, тому їй не має особливо над чим хвилюватися. Щодо українського експорту, то тут виникає головне питання пов'язане з повномасштабним вторгненням. Ми неодноразово сказали, що чорні метали й та ж сільськогосподарська продукція зокрема є вкрай важливими пунктами нашого експорту. Із-за війни на нашій території ми не можемо собі дозволити в найближчому майбутньому це експортувати в тій ж кількості, як це ми робили раніше. На жаль нині такі реалії війни. Цілком вважаємо, вона вдало може лише все руйнувати, але точно не навпаки, принаймні я особисто не знаю подібних прикладів в історії. Тому, тільки лише після її остаточного закінчення ми зможемо з якоюсь впевненістю повернутися до цього питання. Перед цим спробувавши ще раз детально проаналізувати наш список головних товарів експорту (що ми з нього зможемо й надалі експортувати до Італійської Республіки зокрема в минулих об'ємах, що ж не зможемо) та лише потім спробувати обговорити все це куди більш конкретно, принаймні для цього тих же можливостей стане на порядок більше.

---

⁹⁸ Державна служба статистики України. Експрес-випуск державної служби статистики України за 2021 рік. 14.02.2022. Ст. 1 URL: <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2022/02/14.pdf> (дата звернення 11.04.2023)

Тепер же спробуємо проаналізувати всю ту «картину» яка в нас вийшла загалом. Коли ми нарешті знаємо, точніше маємо більш повну інформацію по різним рокам, зокрема яким був експорт, імпорт, відповідно сам товарообіг та й на додаток у цьому підрозділі ще було прийнято рішення додати до нашого обговорення й сальдо, чи простіше кажучи різницю отриманих коштів за експорт й витрачених на імпорт (та яким воно було (позитивне чи негативне) та в який саме рік) у нас з Італійською Республікою. Тим паче порівнювати у цьому підрозділі по рокам все ж треба було дещо менше, що дало нам додаткову можливість сфокусувати свою увагу на всьому потроху.

В 2015 році, як раз в той час, коли російська агресія лише набирала обертів (мається на увазі складна ситуація на Сході нашої держави), наш товарообіг (не лише експорт, але й імпорт) почав стрімко падати навіть в порівнянні з 2014 роком ситуація кардинально погіршилася. Востаннє подібне, як ми вже розібралися, було під час світової кризи 2008 року, коли ситуація була певною мірою не краще. Ми ж більше скажемо, куди глобальніше. Саме скорочення експорту призвело у цей час до падіння всієї нашої економіки. Так званий «ефект доміно», не інакше.

Насправді, на нашу власну думку, це доволі аномальна ситуація, коли після одного потрясіння (тобто мається на увазі 2008 рік) починається інше, а сама військова агресія та окупація Криму разом з війною на Сході нашої держави.

Нам в свою чергу не дає спокою одна з наступних думок. Не зрозуміло те, як в такій ситуації можливо рости й розвиватися, нарощувати той же товарообіг з усім світом, якщо навіть з однією лише Італійською Республікою такі постійні хиткі качелі в різні сторони й в більшості випадків це не наша провина. Це воістину та сама відома кожному патова ситуація. Адже будь-яка країна може існувати лише тоді, якщо вона може розвиватися, якщо у неї є для того відповідні умови. В нашому ж випадку коли їй дають розвиватися, не лізучи до нас з війною. Спробуємо детальніше на цьому моменті пояснити, що саме мене хвилює, беручи до уваги Італію в першу чергу.

У нас досить молода країна, яка розпочала свій шлях становлення, як ми з'ясували з минулого підрозділу, у 1991 році, саме як незалежна суверенна держава. Кінець минулого сторіччя у нас фактично повністю пішов на розвиток взаємовідносин з різними країнами, передусім з Італією, тобто це був так званий «етап становлення». Ті ж економічні відносини у нас з цією країною не були якимись аномальними (експорт не виділявся імпорт не виділявся, товарообіг відповідно ж у такому випадку був не найкращим). Тим не менш, починаючи з 2001 року та по 2008 рік відповідно все почали кардинально змінюватися. Експорт рік за роком зростав, той же імпорт в тому числі та зрозуміла річ товарообіг був вже зовсім іншим, на більш солідному рівні. Цей «етап розквіту» на той час розтягнувся орієнтовно лише на 7 років підряд. Вперше всі позитивні прогнози на майбутнє фактично зруйнувала вже вище згадана фінансово-економічна світова криза 2008 року.

Інколи ми зустрічали таку думку, що насправді фінансово-економічна криза не така страшна як її малюють. Буцімто російська агресія 2014-го року з захопленням частини наших же територій, а згодом «ковідний удар», який паралізував увесь світ на місяці куди страшніше за це. З цим ми можемо погодитись в кращому випадку лише частково. З цього моменту про все як ми любимо — з подробицями.

Саме наша з вами світова криза 2008 року вдарила по нам не менш боляче за інші негаразди. Чи не катастрофа, коли інфляція в країні наприкінці року складала понад 20 відсотків, а саме всі 22. Коли, щоб втримати хоча б якимось чином падіння гривні, наше НБУ наприкінці вказаного року фактично витрачає 5 мільярдів доларів. Тим не менш, це по суті наш з вами загальний товарообіг з Італією за весь умовно кажучи 2007 рік. Це щоб просто краще розуміти масштаби. Внутрішній валовий продукт ж зокрема, про який особливо востаннє так люблять говорити, у 2008 році майже впав на 15 процентів (14.8%)⁹⁹.

---

⁹⁹ Вплив світової кризи 2008 року на економіку України. 12.07.2016. URL: https://mtt.in.ua/ist-ukr_1991-2010_ekonomika-ukrayiny-kryza-2008/ (дата звернення 11.04.2023)

Так, це не так боляче як особливо у лютому 2022 року, коли розпочалася повномасштабна війна та яка й вдарила по нашому ВВП вдвічі сильніше, а саме на 29.2%¹⁰⁰.

З іншої сторони порівнювати повномасштабне вторгнення одночасно з шести напрямків на територію нашої країни наприкінці другого місяця 2022 року це не те ж саме, що порівнювати з економічною світовою кризою 2008-го, чи з будь-якою іншою кризою, кажучи більш глобальніше. З цим нам дійсно слід погодитись.

Але й по правді кажучи, у 2008 році, ми й самі також наробили багато помилок. Ось як приклад в той момент, коли як і завжди намагалися виграти передвиборчі голоси за допомоги нашої української старої тактики — поєднуючи дурість з щедрістю. Звичайно ж мова йде про так звану «Юліну тисячу». Це коли Юлія Тимошенко чомусь вирішила, що буде непоганою ідеєю компенсувати 1 тисячу гривень вкладникам одного з банків, звичайно ж я маю на увазі радянський «Ощадбанк». Але перед тим, як подібне робити, треба передусім порахувати кількість вкладників (в нашому випадку це мільйони людей), а вже потім й придумати те, за рахунок кого цю «щедру» ініціативу можна буде профінансувати в повному розмірі. Та й взагалі вияснити, наскільки саме ця ініціатива, «одна з головних фішок» Юлії є доречною.

Зрозуміла ж річ ніхто так серйозно з цього приводу не замислювався, а це ж була вагома помилка. В кінцевому результаті коштів таких не знайшлося, люди залишилися незадоволені марними сподіваннями, а тим, кому ж вдалося отримати цю тисячу можливо й були певний час задоволені та ненадовго. Абсолютно вірно сказати, що для країни це був ще один додатковий удар. Адже ціни в країні стрімко полетіли в гору (продукти харчування, як приклад,

---

¹⁰⁰ Мінекономіки. Падіння внутрішнього валового продукту майже на третину за підсумками 2022 року. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=b30e854d-b47d-4806-82ac-bb6daa87fa51&title=Minekonomiki> (дата звернення 11.04.2023)

подорожчали на майже 30 відсотків), а інфляція з початку року суттєво виросла, становивши на той момент 19.4%¹⁰¹.

Потім декілька років поспіль ми після неї поступово досить болюче відновлювалися. Ситуація приблизно стабілізувалася лише в 2011 році та в певному сенсі такою й залишалася принаймні до 2014-го року.

Наступним болісним ударом для нас стала російська агресія в 2014 році. Так звана «російська весна» й ціла низка інших негараздів пов'язаних з нею у цей же час. Хоча й слід зазначити, що той же реальний внутрішній валовий продукт країни, як приклад, впав менш ніж у 2 рази у порівнянні з 2008 роком та передусім з 2022 роком, а саме у 6.8%¹⁰².

Починаючи з 2016 та по 2019 ситуація дещо вирівнялася. Поступово наша економіка оговтувалася, сама ж країна пристосувалися до нових умов. Здавалося, що великі проблеми вже позаду

Втім, вже в 2020 році ми зіштовхнулися з пандемією коронавірусу, яка вдарила по нам хоча й менше за італійців, але й того було достатньо. Адже країни закрилися на карантин, жвава торгівля відійшла на задній план так як з'явилася інша проблема — зупинити поширення пандемії всередині країни. Найбільш актуальним завданням це було для Італії, адже вона постраждала майже найбільше в Європі. Ситуація дійшла до тієї критичної точки, коли смертність майже в два рази перевищили народжуваність. Смертність перетнула позначку в 700 тисяч¹⁰³. Такого негативного результату там не було напевно що з першої половини 20 сторіччя. Поганий цей рік здебільшого був ще й тому, що ніхто на той час не знав яким буде майбутній 2021 рік (адже питання з пандемією не було вирішене). Звичайно що торгівля в таких умовах завжди відходить на інший план. Так власне кажучи й сталося.

---

¹⁰¹ Investory.news. Фінансово-економічна криза 2008 року як одна з найбільших криз в історії України. 17.05.2021. URL: <https://investory.news/2008-pochatok-zhorstkoi-ekonomichnoi-krizi-v-ukraini/> (дата звернення 12.04.2023)

¹⁰² Радіо Свобода. Падіння ВВП України у 2014 році склало 6.8%. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/26911744.html> (дата звернення 12.04.2023)

¹⁰³ Інтерфакс-Україна. Смертність в Італії від коронавірусу у 2020 році була рекордною (дата звернення 12.04.2023). URL: <https://interfax.com.ua/news/general/720564.html> (дата звернення 12.04.2023)

У нас відверто кажучи смертність у цей рік (2020) була не сильно менше ніж в Італійській Республіці й склала — 616 тисяч 835 осіб¹⁰⁴. Однак у нас з цим існують давні проблеми. На жаль, ще до пандемії коронавірусу у нас була смертність не набагато меншою — 581 тисяча й 114 осіб¹⁰⁵. Тобто різниця менш ніж в 40 тисяч осіб. Погано, що смертність за цей рік виросла, але було й гірше. Тоді як для Італії це на той час стало справжнім потрясінням

Але в нас від пандемії коронавірусу були й інші проблеми, як звичайно і в Італії — економічні. ВВП впав, інфляція прискорилося, малий та середній бізнес відверто переживали не найкращі часи.

Якщо б ми писали про 2021 рік, при цьому абсолютно не знаючи нічого про майбутній 2022, то мої б прогнози були б здебільшого позитивними. Адже товарообіг між країнами за цей рік був рекордним за всю історію незалежності (передусім виріс наш експорт до Італії). Кажучи ж загалом, то зовнішня торгівля України після провального попереднього року приємно здивувала. Виріс не лише імпорт, але й експорт більш ніж на одну третину. Відповідно суттєво виріс й товарообіг з іншими країнами. Нам власне кажучи вдалося не лише зупинити падіння внутрішнього валового продукту, але й невдовзі навіть відновити економічне зростання.

До того ж, станом на кінець 2021 року, ми б обов'язково сказали, що варто й надалі розвивати тему з різноманітними заходами, адже безпосередньо вони також матимуть вплив на майбутній розвиток торгово-економічних відносин. Звичайно, й надалі вважаємо, що їх значимість складно переоцінити й вони мають обов'язково продовжувати розвиватись, але раніше це було дещо ж важливіше ніж зараз, беручи до уваги наші нинішні реалії.

Втім, повертаючись до теми зовнішньої торгівлі, все це разом мало дуже хороший результат. Можливо ми за один рік й не змогли повністю нівелювати негативний вплив від пандемії коронавірусу, однак дуже були до цього

---

¹⁰⁴ Мінфін. Смертність в Україні у 2020 році

URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/deaths/2020/> (дата звернення 13.04.2023)

¹⁰⁵ Мінфін. Смертність в Україні у 2019 році

URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/deaths/2019/> (дата звернення 13.04.2023)

близькі. Що ж тут казати, якщо прогнози на 2022 рік були доволі позитивними. Одна лише економіка мала ще швидше рости в порівнянні з 2021 роком¹⁰⁶. Здавалося що справжньою проблемою тоді вважалося так зване гальмування антикорупційних реформ, але ніяк не війна. Мало хто в неї вірив, а як продемонстрував час марно її не очікували.

Через майже два місяці, а саме 24 лютого 2022 року, після цього прогнозу на наступний 2022 рік, наші сусіди (РФ) вирішили зробити певні корективи, розпочавши повномасштабне вторгнення й відповідно таким чином зруйнувати будь-які позитивні прогнози. Порти були закриті, вагома частина території захоплена, в тому числі місто Маріуполь, у якому й була «Азовсталь» та Маріупольський МК ім. Ілліча (таким чином виробників метпродукції, які активно займалися експортом в нашій країні стало куди менше, адже саме на них припадала найбільша доля). Якщо хочеш вдарити по Україні, то зруйнуй її успішний експорт металу (напевно за такою логікою діяли росіяни в перші місяці війни) так як це передусім сильний удар по всьому платіжному балансу. З сільськогосподарською продукцією м'яко кажучи справи були не краще, так як внаслідок окупації нових територій на Півдні нашої держави ми потенційно втратили величезні об'єми пшениці, олії, безумовно справжніх символів нашого експорту (їх просто почали в відкриту вивозити до Росії). Окрім іншого проблема не лише в їх вивозі до РФ. Постійні обстріли України зруйнували суттєву частину наших полів, де зокрема їх і вирощували.

В умовах війни неможливо поглиблювати і дбати належним чином про розвиток торговельно-економічних відносин між Україною і Італією, власне кажучи ми не знаємо дійсно ефективного методу для подолання цієї проблеми. На наше переконання новий поштовх розвитку відносин між країнами можливий лише після закінчення війни. Так, в плані експорту металів, тієї ж

---

¹⁰⁶ Радіо Свобода. Що принесе майбутній 2022 рік Україні в плані економіки. 02.01.2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-ekonomika-tsiny-zarplaty-2022-prognoz/31633351.html> (дата звернення 13.04.2023)

сільськогосподарської продукції ми вже навряд чи в найближчому майбутньому зможемо запропонувати в минулих об'ємах, але лише цим все не обмежується. Як вже колись в 2021 році ми змогли побити рекорд товарообігу (і це після провального 2020 року), так само колись ми маємо й вибратися з цієї на сьогодні безвихідної ситуації. Можна сказати одне. Чим швидше війна закінчиться, тим простіше нам буде відновлювати наші торгово-економічні відносини з іншими країнами світу й в першу чергу з Італійською Республікою. Інакшого сценарію (без завершення повномасштабної війни та нашої перемоги) по відновленню та поглибленню наших відносин не існує. Одними лише проведеннями заходів для розвитку подальших торгових відносин між нашими країнами тут на жаль не достатньо.

1.4. Військова підтримка України після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року

За останній час, починаючи з повномасштабного вторгнення на територію України, Італійська Республіка передала Україні лише військової допомоги більш ніж на 650 мільйонів євро. Але все ж на цьому моменті слід порахувати всю допомогу, яку нам безпосередньо вже станом на зараз передали. Тож, фінансова допомога склала 310 мільйонів євро, гуманітарна трішки більше 50 мільйонів, а військова, не рахуючи останній 6-й пакет 661 мільйонів євро. Загальна ж сума представленої допомоги складає трішки більше 1 мільярда євро — 1 мільярд й 22 мільйона євро¹⁰⁷. Це не мало, але звичайно що й не рекорд. Давайте ж на цьому моменті детально порівняємо з іншими країнами.

Беззаперечним лідером звичайно що є США, які передали нам військової допомоги більш ніж на 43 мільярди євро (43 мільярди та 190 мільйонів євро). Фінансової близько 24.5 мільярдів (24 мільярда 464 мільйонів євро), а гуманітарної не менш ніж на 3.6 мільярдів євро (3 мільярди 628 мільйонів

---

¹⁰⁷ Kiel Institute: Ukraine Support Tracker. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/?cookieLevel=not-set> (дата звернення 28.04.2023)

євро).¹⁰⁸ Без сумнівів, можна сказати, що це дуже солідна сума. Однак дивлячись для кого саме. Як приклад на корейську війну яка тривала з 1950 до 1953 року, війну в Іраку (з 2003 по 2010) та на В'єтнамську війну було витрачено більше ніж витратили на нас з вами¹⁰⁹. До того ж, справа у тому, що Сполучені Штати Америки не мають рівних у плані витрат на оборону, а саме мова йде про майже 900 мільярдів доларів (877 мільярдів), в той час коли їх найближчий конкурент Китай витратив трішки менше ніж 300 мільярдів євро, а якщо бути більш точним, то 292 мільярдів доларів¹¹⁰. Тим не менш, звичайно, й без цієї допомоги з боку США нам було б надзвичайно складно досягти хоч якогось значимого успіху на фронті та не лише на ньому. Далі ж пройдемося доволі коротко по іншим.

Сусід Сполучених Штатів Америки, тобто Канада передала нам допомоги у порівнянні з країнами Європейського Союзу доволі таки на вагому суму, а саме на 3 мільярди 791 мільйон євро. З цієї суми гуманітарна допомога склала 352 мільйони євро, фінансова 2 мільярди 59 мільйонів євро, а військова все ж дещо менше фінансової — 1 мільярд 381 мільйон євро¹¹¹. Однак в останній час уваги до Канади прикуто дещо менше ніж до деяких країн Європейського Союзу і це як нам здається не зовсім таки справедливо.

Серед європейських країн беручи до уваги як приклад лише вартість військової допомоги, то тут доволі суттєво виділяється Великобританія, Польща, Німеччина і Норвегія. Окремо кажучи про Великобританію, то вона відправила нам допомоги не менш ніж в 2 рази більше ніж будь-яка інша країна Європи, а саме 6 мільярдів 633 мільйона євро. Фінансова ж допомога склала майже 3 мільярди євро (2 мільярди 944 мільйона євро), а відповідно ж

¹⁰⁸ Kiel Institute: Ukraine Support Tracker. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/?cookieLevel=not-set> (дата звернення 28.04.2023)

¹⁰⁹ 24 канал. 22.03.2023. Скільки було витрачено на Україну за один рік війни. Діаграма під назвою «Військова допомога США». URL: https://24tv.ua/economy/ru/mezhdunarodnaja-pomoshh-2023-skolko-voennoj-i-finansovoj-pomoshhi-poluchila-ukraina-jekonomika_n2270415 (дата звернення 28.04.2023)

¹¹⁰ World military expenditure reaches new record high as European spending surges. SIPRI. 24.03.2023. URL: <https://www.sipri.org/media/press-release/2023/world-military-expenditure-reaches-new-record-high-european-spending-surges> (дата звернення 28.04.2023)

¹¹¹ Kiel Institute: Ukraine Support Tracker. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/?cookieLevel=not-set> (дата звернення 28.04.2023)

гуманітарна 254 мільйона євро. Загальна ж допомога перевищує суму в 9.8 мільярдів євро (9 мільярдів 831 мільйон євро)¹¹².

Далі ж перейдемо до нашого сусіда, який виходячи з їх можливостей неабияк нам допомагає, звичайно ж мова піде про Польщу. Ця країна передала нам допомоги на суму в понад 3.5 мільярди євро (3 мільярди 527 мільйонів євро). Серед неї фінансової на 934 мільйони євро, гуманітарної на 170 мільйонів, а військової майже на 2.5 мільярди (2 мільярди 423 мільйони євро). Знову ж таки наголошую, що це для такої країни як Польща досить вагома сума. Окрім цього, наші сусіди активно нам допомагають на міжнародній арені, без них, я переконаний, допомога з боку інших країн була б істотно менше, зокрема з боку Німеччини¹¹³.

Тепер мова піде про Німеччину, як про країну, яка доволі серйозно нам допомогла. На сьогоднішній момент їх загальна допомога складає 7 мільярдів 367 мільйонів євро. Гуманітарної допомоги було представлено на суму 2 мільярди 496 мільйонів євро, економічної на 1 мільйон 300 мільйонів євро, а відповідно військової на 3 мільярди 571 мільйон євро. Досить непоганий результат, але виходячи з їх можливостей не ідеальний¹¹⁴.

Ну й наостанок варто було б поговорити про Норвегію, а тут забігаючи наперед, авжеж є про що поговорити. Загальна допомога з боку Норвегії після початку повномасштабного вторгнення склала 2 мільярди 352 мільйони євро. Серед неї гуманітарної на 129 мільйонів євро, фінансової на майже один мільярд, а якщо точніше на 961 мільйон євро, військової ж на 1 мільярд 261 мільйон євро¹¹⁵.

Ми з Вами чітко бачимо, що допомога Італійської Республіки не найбільша в порівнянні хоча б з тими країнами, котрі в якості прикладу ми вам

---

¹¹²Kiel Institute: Ukraine Support Tracker. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/?cookieLevel=not-set> (дата звернення 28.04.2023)

¹¹³ Kiel Institute: Ukraine Support Tracker. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/?cookieLevel=not-set> (дата звернення 28.04.2023)

¹¹⁴ Kiel Institute: Ukraine Support Tracker. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/?cookieLevel=not-set> (дата звернення 28.04.2023)

¹¹⁵ Kiel Institute: Ukraine Support Tracker. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/?cookieLevel=not-set> (дата звернення 28.04.2023)

навели. Тим не менш, варто не забувати про те, що під час війни що триває й зараз, ніколи публічно не оголошують всю ту допомогу, що надають. Італія яскравий тому приклад. Згадаємо ж чудові 155 міліметрові італійські гаубиці M109L. Ситуація полягає у тому, що ніхто достовірно не знає реальну кількість, яку передали Україні. Особисто автор роботи неодноразово потрапляв на новини, фото зі станцій, коли великі партії цих гаубиць направлялись до нас в Україну, навіть тоді, коли їх найменше за все очікували (однак реальну кількість військової допомоги та її різноманіття ніхто з цілком об'єктивних причин публічно не повідомить). Щодо фінансової та гуманітарної допомоги, то тут нашій державі ще є над чим працювати на тому ж дипломатичному рівні. Впевнений, що в найближчому майбутньому все зміниться конкретно у цьому плані в кращу сторону, до того ж реальні передумови для цього цілком існують.

Надалі, безпосередньо спробуємо сфокусуватися на військовій допомозі, інакше цей підрозділ за розміром легко перетвориться на один доволі повноцінний розділ. І так, домовлятися про чергову допомогу доволі складно, це вкрай кропітка робота. Ніхто просто так нічого не дає та інколи виникають серйозні проблеми. Тобто ведемо до того, що на жаль як і у будь-якій справі важливі аргументи, тим паче коли ідеться про зброю, зокрема наступальну. В нашій справі необхідно вміти пояснити для чого нам саме ваша зброя (звертаючись до тієї ж Італійської Республіки) та у якій кількості вона нам необхідна для досягнення поставленої мети.

Цілком на певному проміжку часу може здатися, що ось вдалося досягти повного взаєморозуміння, кожна з країн Заходу готова перейти на наступний етап допомоги, а потім, майже через рік повномасштабного вторгнення, коли усім і так чудово зрозуміло що до чого, то виникають додаткові труднощі. Саме наприкінці січня 2023 року італійський міністр закордонних справ дав чітко зрозуміти, що вони й надалі відкриті для допомоги Україні, однак наразі мова може йти лише про зброю, яка необхідна нам для оборони та не більше того.

Тим не менш тут не так все погано, як може здаватися на перший погляд. На цьому моменті спробую детально пояснити чому.

Отож, тут чітко можна простежити дві зовсім різні сторони медалі. З одного боку, ще наприкінці 2022 року ми давали зрозуміти нашим партнерам, що ми не можемо зупинитися на досягнутому, що самі складні наші операції попереду, передусім наступальні (інакше без наступальних дій неможливо перемогти в жодній війні). Для цього ж необхідна значна кількість самої різноманітної зброї, бажано західного виробництва. Серед неї можна відмітити танки, винищувачі, ракети великої дальності для того щоб ефективно уражати противника на відстані, БМП, БМД, ППО та мабуть що артилерія разом з гаубицями. До речі, ще за місяць до визначної події — прийняття рішення про передання Україні танків Леопард 2 та Абрамсів Залужний дав чергове інтерв'ю, на цей раз «The Economist». Про нього можна доволі довго говорити, але основне з цього що варто підкреслити одне — Україні потрібно вдосталь гаубиць (понад 500 одиниць), БМП (від 600 до 700 одиниць), танків (не менш ніж 300) тощо¹¹⁶. Це той мінімум завдяки якому можна вийти хоча б на рубежі 23 лютого 2022, тобто повернути території, котрі були втрачені після початку повномасштабного вторгнення. Та про одну деталь Валерій Федорович все ж на нашу досить суб'єктивну думку не згадав — звичайно ж це ППО (щось же має надійно захищати небо, в той час як ця наступальна зброя їде безпосередньо до лінії фронту).

З іншого ж боку, міністр Антоніо Таяні підтвердив, що Італія буде допомагати Україні за будь-яких умов, з іншого ж наголосив, що попереду черговий та не менш важливий за попередні пакет допомоги з боку Італії (тобто мова йшла про 6-й пакет)¹¹⁷. Важливий цей пакет тим, що до нього буде входити, як не складно здогадатися ППО, в першу чергу «Skyguard» (цей

---

¹¹⁶ The Economist. An interview with General Valery Zaluzhny, head of Ukraine's armed forces. 03.12.2022. URL: https://www.economist.com/zaluzhny-transcript?fbclid=IwAR0CS0B0YCKvbgEPWUhlkyWHX9rIMuvwKONG3KB-gYkZnlh_vWNyONY9TVg (дата звернення 28.04.2023)

¹¹⁷ УНІАН. Міністр закордонних справ Італії коротко розповів про майбутній 6-й пакет допомоги. URL: <https://www.unian.ua/world/viyskova-dopomoga-italiji-ukrajini-vlada-vislovilasya-pro-postachannya-nastupalnogo-ozbrojennya-12126375.html> (дата звернення 29.04.2023)

комплекс швейцарського виробництва розрахований на близьку та середню дальність) й «Espide» (радіус дії до 35 кілометрів включно)¹¹⁸.

До того ж не забуваємо про спільну передачу Франції та Італійської Республіки для нашої держави ППО SAMP-T¹¹⁹. На цьому моменті хочу сказати, що окрім танків, гаубиць, артилерії тощо нам дуже потрібні ППО й Італія на цьому вирішила зробити акцент. До того ж з цього інтерв'ю стало в черговий раз зрозуміло, що до нас потрапляє не вся інформація стосовно майбутньої допомоги, адже Антоніо Таяні та згодом Дмитро Кулеба заявили, що частина майбутньої допомоги засекречена. До цієї теми ми ще обов'язково повернемося дещо пізніше. Розвиваючи тему з ППО. Наступальна зброя, як вже і зазначалося це дуже добре, але не забуваємо, що РФ фактично кожного місяця здійснює масований ракетний обстріл України, особливо в останні декілька місяців. Загалом, якщо брати до уваги період, коли РФ почала акцентовано бити по нашій критичній інфраструктурі (це приблизно з вересня місяця 2022 року), то мова йде про не менш ніж 750 крилатих ракет¹²⁰. До того ж ми скажемо, що Росія окрім крилатих ракет намагалася здійснювати масовані атаки на об'єкти критичної інфраструктури разом з «дронами-камікадзе» іранського виробництва, про які ми в тому ж числі ще поговоримо. Головне з усього вищесказаного це те, що більшу частину випущених ракет ми збили лише завдяки ППО західного виробництва (італійського в тому числі), й про це ми не маємо забувати ні в якому разі.

Отже, продовжимо нашу розповідь більш глобально. Цілком зрозуміло, що весь список допомоги представити у роботі доволі складно з тієї причини, що деякі пункти засекречені, (тому й надати максимально достовірну

---

¹¹⁸ Суспільне. Джорджа Мелоні розповіла, що Італійська Республіка у черговому 6-му пакеті допомоги планує передати Україні ППО «Espide» та «Skyguard». 21.02.2023. URL: <https://suspiilne.media/392969-italia-nadast-ukraini-sostij-paket-vijskovo-dopomogi/> (дата звернення 29.04.2023)

¹¹⁹ Corriere della Sera: Tajani: «L'Italia invierà il sistema missilistico Samp-T. Sosterremo l'Ucraina: ora la pace non è possibile». 22.01.23. URL: https://roma.corriere.it/notizie/politica/23_gennaio_22/tajani-italia-armi-sistema-missilistico-samp-t-ucraina-bf911fad-3836-4bb2-9623-14c02aae8x1k.shtml?refresh_ce-cp (дата звернення 29.04.2023)

¹²⁰ Юрій Ігнат розповів в телемарафоні «Єдині новини», скільки орієнтовно було випущено ракет по Україні з початку осені. 14.04.2023. Інформація взята з сайту "Gazeta.ua". Посилання: <http://surl.li/grwbf> (дата звернення 30.04.2023)

статистику з цього приводу фактично неможливо, принаймні не маючи прямого відношення до нашого командування). З іншого боку, війна на превеликий жаль лише у самому розпалі, а це означає, що список з цілком об'єктивних причин буде лише зростати майже щодня, зокрема будемо на це щиро сподіватися. Цей підрозділ міг би бути ідеальним лише при одній умові — закінчення війни у нашій державі. Тобто у такому випадку ми могли б більш об'єктивно порівняти заявлену допомогу Італійської Республіки (та не лише її) з іншими країнами, в першу ж чергу з США, Великобританією, Чехією, Канадою, Німеччиною та звичайно що Польщею. Однак не завжди все саме так як того б нам хотілося, тому варто вміти працювати з тим що є саме на даний момент. Акцентуємо увагу на допомозі нашій державі з боку інших країн, передусім з боку Італії не просто так. В нинішніх умовах варто визнати, що ми не здатні вести війну на рівних з таким потужним агресором (у всякому разі на папері) як РФ самотужки, яка як в економічному, так само і військовому плані є більш могутньою та відповідно має більше можливостей для військових розробок ніж ми, але це не означає, що ми маємо вести війну та намагатися здобути позитивний у ній для нас результат виключно за рахунок західного озброєння, зовсім ні.

Тому й так важливо вкладатися у свої власні розробки, намагаючись поступово та швидше нівелювати різницю з окупантом. До того ж існують підстави, що санкції в найближчий час все ж матимуть досить катастрофічні наслідки для РФ, що значно нам допоможе змінити ситуацію в наш бік.

Хочеться нам розповісти й з приводу прогнозів, ввести так би мовити ясність з цього приводу. При всьому бажанні ми не можемо давати лише позитивні прогнози, доводячи, що західної зброї, особливо з боку Італійської Республіки буде в більшій мірі достатньо для того, щоб здобути омріяну перемогу у цій війні. Підводжу до того, що у якості яскравого прикладу український науковець Дикий Євген Олександрович у програмі «Дикий і Лиховій» висказав вкрай неприємні речі, які цілком здатні звести увесь

існуючий позитив нанівець¹²¹. Якщо стисло, мова про те, що цілком є причини вважати, що пік допомоги з боку західних союзників прийдеться саме на 2023-й рік, а потім починаючи з 2024 року (існують всі шанси на те, що війна не закінчиться у 2023 році, тому ми можемо зазирнути далеко вперед) значною мірою буде нижче за попередній рік. Одна з основних причин вважати що так буде полягає у тому, що РФ намагається будь-яким методом всередині країн Заходу «мобілізувати» усіх кого тільки можливо фактично з одним і тим же меседжем — «Росію не можна перемогти. Все рівно в кінцевому результаті нас очікує нічия», здебільшого поступово відійшовши від минулого меседжу, що буцімто «РФ переможе», визнавши, що ця думка не здатна працювати належним чином. На жаль це в певному сенсі працює. У «The Washington Post» з'явився аналіз документа у якому буцімто американські аналітики, військові аналітики та ЦРУ доходять висновку, що в 2023-му році не можна говорити про будь-який справжній успіх з боку ЗСУ, що звільнити території це майже неможливе завдання для нас, максимум на декілька десятків кілометрів можливо й зможемо посунути фронт вперед, але не більше та на жаль мова там не лише про це. Ключовий ж меседж новини полягає у тому, що навіть в 2024-му році жодна зі сторін не має шансів на рішучий успіх, тобто буде зберігатися патова ситуація схожа на нинішню¹²².

Щось подібне можна було спостерігати й збоку інших доволі відомих західних ЗМІ, але не будемо досить сильно на цьому зупинятися, нас на цей момент цікавить дещо інше. Тепер головне питання, чи можуть подібні публікації з боку впливових на увесь світ засобів масової інформації нашкочити нашій підтримці в перспективі? Безумовно, було б не правдою сказати інакше. Априорі, з такої постановки питання витікає логічне запитання, а навіщо ж тоді допомагати Україні, якщо на виході ми матимемо бойову нічию

---

¹²¹ Новинарня. Витік секретних документів у США та їхній вплив на Україну. Премії-«тридцятки» для ЗСУ. Нове відео «Лиховій і Дикий». 21.04.2023. URL: <https://novynarnia.com/2023/04/21/lyhovij-i-dykyj-u-kvitni/> (дата звернення 30.04.2023)

¹²² The Washington Post: «No Russia-Ukraine peace talks expected this year, U.S. leak shows». 12.04.2023. URL: <https://www.washingtonpost.com/national-security/2023/04/12/leaked-documents-ukraine-war/> (дата звернення 30.04.2023)

по нинішній лінії фронту. Ось це є дійсно суттєвою проблемою. Тому наша держава, в тому числі в першу чергу міністерство закордонних справ на чолі з нинішнім міністром закордонних справ Кулебою мають зробити все, щоб зруйнувати цю по-справжньому руйнівну для нас думку. Іншого виходу на жаль не існує. Наразі стратегічна мета РФ — виграти час¹²³. А саме змусити нас припинити вогонь, фактично заморозивши війну мінімум на 6 місяців, а для цього треба передусім залишити нас без суттєвої західної допомоги, яку ми маємо наразі не в останню чергу завдяки Італії, а вже потім з новою силою по нам знову вдарити. Подібного сценарію в жодному разі не можна допустити. Інакше наслідки, як можна побачити, є цілком непередбачувані та воістину не нашу з вами користь.

Тому все скластись для нас, як ми можемо з вами побачити, доволі порізному і не завжди на нашу користь. Все ж вважаємо, що ми зможемо завдяки Італійській Республіці, Великобританії, Чехії, Польщі не лише зберегти хоча б нинішній рівень допомоги нашій країні, але й дещо її відкоригувати в більшу для нас сторону. Тим паче в нинішній Італії я цілком впевнений. Згадуючи один з останніх знакових виступів в парламенті прем'єрки Джорджії Мелоні¹²⁴. Хочемо сказати, що з таким союзником можна розраховувати на позитивне закінчення цієї історії, чи принаймні у це щиро вірити. Як мені здається, ті, хто з критикою до неї на початку відносився, казали те, що буцімто вона не буде краще Берлусконі, а наші двосторонні відносини при Мелоні просто приречені на провал. Це здебільшого повна нісенітниця. Майже відразу (24 жовтня 2022 року, через 2 дні після її призначення) на посаді прем'єр міністра вона заявила, що ніколи український народ не залишиться один на один проти Росії. Італія, поки вона буде прем'єром цієї країни, не змінить своїм принципам¹²⁵. Власне

¹²³ Новинарня. Вітік секретних документів у США та їхній вплив на Україну. Премії-“тридцятки” для ЗСУ. Нове відео “Лиховій і Дикий”. 21.04.2023. URL: <https://novynarnia.com/2023/04/21/lyhovij-i-dykyj-u-kvitni/> (дата звернення 30.04.2023)

¹²⁴ Українська правда. Facebook. Потужна промова на італійській мові прем'єрки Італії Джорджії Мелоні на підтримку України. URL: <https://www.facebook.com/watch/?ref=external&v=617270479736466> (дата звернення 30.04.2023)

¹²⁵ Торгово-промислова палата Італії в Україні. Мелоні: Італія буде стояти поруч з Україною. 24 жовтня 2022 року. URL: <https://ccipu.org/ua/news/melon%D1%96-%D1%96tal%D1%96ya-bude-stoyati-poruch-z-ukra%D1%97noyu> (дата звернення 07.04.2023)

кажучи у нас й не було й думки про те, що це той політик, котрий каже одне, а робить зовсім інше. Ні, це зовсім не той випадок.

А якщо вам подібного прикладу з Мелоні недостатньо, то ми продовжимо розвивати цю тему розвивати й надалі. РФ зараз це світовий вигнанець. Так, навіть на сьогоднішній день вони здатні інколи уникати санкції за допомогою того ж Казахстану, Вірменії, Індії, Китаю та навіть Ірану (який десятиріччями сам живе під санкціями). Це ні для кого не є справжнім секретом. Цілком може з'явитись ілюзія, що все як і колись раніше, до 24 лютого 2022 року, хоча й не так в відкриті. Начебто з Росією ніхто насправді не хоче руйнувати стосунки, але це абсолютно не так. По-перше, країни які допомагають нашому сусіду уникати санкцій не так й багато. Так й цієї кількості поки що в деякій мірі достатньо, але тим не менш. По-друге, що важливо, вони це роблять не просто так. Ніхто просто так не буде ризикувати, тому варто знайти істину причину. Візьмемо як приклад Іран. Згадаємо скандал із нафтою, коли Іран нібито мав пряме відношення до ситуації, коли РФ отримала змогу перевозити свою нафту без особливих проблем¹²⁶.

Таких прикладів більш ніж достатньо. Крім цього, Іран допомагає «близьким за духом» (мається на увазі таким же вигнанцям на світовій арені) у достатньо великій кількості й зброєю для нанесення шкоди нашій інфраструктурі так званими «шахідами» та як мінімум боєприпасами і ракетами (хоча й не найкращими в плані їх якості. Наскільки нам відомо радіус їх дії доволі обмежений) в обмін на кіберзброю і це все на жаль лише вершина айсбергу¹²⁷. До того ж РФ в обмін на таку солідарність з боку Ірану вирішив допомогти з винищувачами СУ-35, підписавши з тими відповідний

---

¹²⁶ Як Іран допомагав Росії перевозити нафту російського походження. Стаття Аніти Прасад. Forbes. 07.02.2023. URL:

<https://forbes.ua/news/iranskiy-tinoviy-flot-perevozit-naftu-z-rf-z-obkhid-zakhidnikh-sanktsiy-ft-07022023-11561>
(дата звернення 1.05.2023)

¹²⁷ The wall street journal. Russia Supplies Iran with Cyber Weapons as Military Cooperation Grows. 27.03.2023
URL: <https://www.wsj.com/articles/russia-supplies-iran-with-cyber-weapons-as-military-cooperation-grows-b14b94cd> (дата звернення 1.05.2023)

контракт¹²⁸. Справжня проблема полягає не в тому, що Іран в обмін отримує ті ж СУ-35, ту ж кіберзброю, в той час коли вони в свою чергу в якості обміну допомагають «дронами-камікадзе», чи як ще їх називають «Shahed-136», ракетами малої дальності, різними боєприпасами тощо. А в тому, що за останній час взаємовигідна співпраця між ними лише посилюється. Тобто, якщо ефективно ніяк цьому не завадити, то все буде куди гірше. Підуть не лише ракети малої дальності, але й ракети, котрі несуть куди більшу загрозу. Тим паче, що все активніше з'являються новини, згідно яких Іран одну з таких має у своєму «арсеналі»¹²⁹. Росія ж в обмін зможе запропонувати більш привабливу пропозицію ніж просто літаки. В перспективі подібна співпраця несе реальну загрозу не лише Україні, але й що важливо підкреслити, усьому цивілізованому світу.

З країнами Заходу все дещо інакше, принаймні я не пам'ятаю солідну кількість подібних прикладів з їх боку. Тобто, з іншої сторони можлива вигода, а з другої імідж країни, але не будемо писати про всіх окремо, адже завдання полягає в іншому. Ми пишемо з приводу Італії вже не вперше та знаю як вона дорожить своєю репутацією. Вона ніколи не піде на авантюру з ризиком знищити свою власну репутацію. Тому ми й на сьогодні майже не бачимо гучних скандалів, коли Італійська Республіка каже одне, а робить зовсім інше. Це, як я вважаю, є зовсім нереалістичним сценарієм. Їх всебічна підтримка міцний тому доказ. Ця країна пішла нам на зустріч майже відразу після початку повномасштабної варварської війни, зрозуміла нашу непросту ситуацію і підтримала, як в економічному плані, так само й у військовому (тим паче реальний розмір представленої допомоги підрахувати важко по одній досить вагомі причині. Як ми вже й говорили дещо вище, ну а саме те, що не всю представлену допомогу викладають у відкритий доступ). Однак ми чітко

---

¹²⁸ Слово і діло. Як Російська Федерація вирішила допомогти Ірану з літаками СУ-35. 11.03.2023. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/03/11/novyna/svit/iran-kupuvatyme-rosiyi-vynyshhuvachi-su-35-zmi> (дата звернення 1.05.2023)

¹²⁹ Reuters: Iran says it has developed long-range cruise missile. 25.02.2023. URL: <https://www.reuters.com/world/middle-east/iran-says-it-has-developed-long-range-cruise-missile-2023-02-24/> (дата звернення 1.05.2023)

переконані в тому, що все в цьому плані абсолютно гаразд, інакше й бути не може. Втім, про всі деталі у повній мірі ми сподіваюсь дізнаємося вже після нашої спільної перемоги та ще колись обов'язково повернемося до теми знову.

Висновки до першого розділу

Отже, підбиваючи невеличкий підсумок до усього розділу загалом, цілком можна сказати, що нам багато чого вдалося дослідити.

В першому підрозділі ми безпосередньо проаналізували договірно-правову базу українсько-італійських відносин. З'ясували, що на сьогоднішній день вона налічує понад 34 чинних документи (першим з них став саме протокол про встановлення дипломатичних відносин, який було підписано ще 29 січня 1992 року, тобто приблизно через пів року, коли наша країна набула Незалежність. Таким чином можна констатувати, що українсько-італійським відносинам понад 30 років, якщо ми з вами звичайно беремо за основу саме цей протокол від 29 січня 1992 року). Однак порівнюючи з тією ж Польщею в плані чинних договірно-правових документів, наскільки ми з'ясували, нам ще є куди рости й розвиватись надалі.

В другому підрозділі першого розділу зокрема було обговорено доволі тернистий шлях становлення українсько-італійських відносин починаючи з 1991 року та закінчуючи 2014 роком. Україні до Італійської Тернистим передусім тому, що все розпочалося на початку буремних 90-х, коли ми опинилися в стані глибокої економічної кризи, як власне кажучи і всі колишні країни СРСР. Однак справжні випробування в нашій історії були ще попереду. Проаналізували експорт, імпорт та відповідно загальний товарообіг України починаючи з 90-х та закінчуючи часом, коли ми вперше в історії Незалежності зіштовхнулися зі справжньою агресією. Найбільш вдалим періодом цього часу в плані зростання товарообігу ми вважаємо проміжок з 2001 по 2008 рік. Якщо б не світова фінансова криза, то можливо рекорд товарообігу з Італією ми б поставили не в 2021 році, а ще задовго до цього — в 2009 як приклад.

В третьому підрозділі ми продовжили розвивати нашу тему, але на цей раз мова йшла про 2014 рік (час коли наша країна зіштовхнулася вперше з російською агресією, втративши близько семи відсотків території) й закінчуючи 2022 роком. Рік, коли наша країна пережила найбільше потрясіння в її сучасній історії — повномасштабне вторгнення РФ з відразу семи напрямків. Внаслідок чого ми втратили ще більше території, а українська економіка стала слабшою майже на одну третину (тут мається на увазі падіння нашого внутрішнього валового продукту на понад 29 відсотків, а товарообіг з іншими, передусім з Італією впав кардинально). Наш експорт металу (згадаємо що сталося з умовною «Азовсталю» в Маріуполі – її було вщент знищено), не кращі справи й з тією ж сільськогосподарською продукцією (блокування портів, крадіжка РФ українського зерна, соняшнику на окупованій частині нашого Півдня) впали багатократно. Все що заробили щоденною важкою працею фактично було повністю втрачено, знівельовано. Проте на цьому життя не зупиняється, що ми й довели власне кажучи в заключному підрозділі першого розділу.

В останньому четвертому підрозділі нашого розділу ми вирішили окремо зупинитись на військовій допомозі Україні після 24 лютого 2022 року, адже це важливо з точки зору нашої безпеки та частково було згадано про звичайно ж економічну допомогу нашій державі в час повномасштабного вторгнення. Зокрема ми дійшли до висновку, що найбільшу допомогу загалом Україна отримала передусім від США, Великобританії, Німеччини, Польщі й Норвегії. Італія ж надала нам допомоги дещо менше порівнюючи з ними (трішки більше одного мільярду євро). Однак це не означає, що нічого не зміниться, тим паче що в останній час Італійська Республіка з'являється все частіше в новинах з переданою тією чи іншою військовою допомогою (передусім мова йде про ППО та 155 міліметрові гаубиці M109L).

Тим не менш, війна триває й надалі, тому все в будь-який момент може змінитись та з'явитись декілька нових лідерів в цьому списку, серед яких цілком може бути й Італія). Передусім, якщо ж ми кажемо про здебільшого

військову допомогу, то не слід забувати, що є й зброя, яку Італія нам надсилає не афішуючи та про яку ми скоріш за все дізнаємося лише по закінченню війни.

З іншого боку є й неприємні речі, куди ми можемо віднести саме економічну та гуманітарну допомогу з боку Італії (на сьогодні вона абсолютно менша аніж просто військова та якщо як приклад в тому ж числі порівнювати аналогічну допомогу з багатьма іншими країнами). Це, як нам здається, зайвий раз підтверджує те, що нам треба щоденно бути активними на міжнародній арені. Зайвий раз попрацювати над тим, щоб якомога краще переконати ту ж Італію, що державі котра воює необхідно не лише більше військової, але й так само економічної та гуманітарної допомоги зокрема. Так як війна залишає свій відбиток майже всюди. Наразі ми живемо в умовах, коли фактично нічого не вистачає й слід, щоб кожен з партнерів це розумів не гірше. Лише після цього ми зможемо більш впевненіше рухатися до головної мети — перемоги над Росією.

2 РОЗДІЛ: СПІВРОБІТНИЦТВО В СФЕРІ НАУКИ, ТЕХНІКИ ТА ОСВІТИ

2.1. Науково-технічне співробітництво

У другому підрозділі другого розділу ми спробуємо розібратися в науково-технічному співробітництві України з Італійською Республікою. Зазначимо, що тут без сумніву є про що поговорити.

В сучасному світі жодна з країн не може існувати без міцних двосторонніх економічних, культурних та звичайно ж науково-технічних відносин. Саме науково-технічні двосторонні відносини можна вважати дієвим інструментом, без якого та ж українська економіка (про яку ми з вами говорили в минулому розділі) не зможе розпочати інтенсивний, а що головне стабільний розвиток після закінчення війни. Не можна сподіватися на успіх без розвитку в інших наших галузях співробітництва.

Згадаємо, що історія українсько-італійських відносин є доволі непростю, але цікавою. За понад 30 років існування нас як незалежної держави ми те й робили, що намагалися вибудувати в нашій конструкції міцну опору, яка в майбутньому лише має підтвердити свою надійність. Простіше кажучи, з плином часу, певні трагічні події в нашій сучасній історії (російська агресія 2014 року, пандемія коронавірусу в світі й урешті-решт повномасштабне вторгнення 2022 року), не звели нанівець весь той успіх, який досягався важкою працею на протязі багатьох років. Забігаючи наперед скажемо, що в цілому, наскільки це звичайно можливо, нам вдалося певним чином дещо зберегти, однак не без своїх проблем.

Саме тому, ми як країна добре розуміємо та головне робимо важливі кроки для того, щоб побудувати довготривалі міцні стосунки не лише з Італією, але й з усім світом загалом. Давайте ж на цьому моменті дещо детальніше зупинимося. Вважаємо, що слід буде коротко про це сказати.

Як чудовий приклад, варто згадати про двосторонні науково-технічні відносини України й США. Адже у нас з ними є перспективний проект під назвою «Антарес» й який був створений саме в Дніпрі, точніше за ініціативою

ДК «Південне»¹³⁰. Якщо досить стисло, то безпосередньо мова йде про як не складно здогадатись про ракету-носій, яка й має таку дивакувату назву, проте в ній є свій сенс, так як вона напряду пов'язана з темою космосу.

Правильніше сказати так називають одну з найяскравіших зірок в небі, котру щоправда складно знайти(новачку майже неможливо розгледіти, так як він буде мати справу з щонайменше 5-6 тисячами зірок. Тому треба хоч трохи в них розбиратись), не маючи прямого відношення до теми космосу¹³¹. Втім, це ми дещо пішли в суто пояснення назви. Можна доволі довго розбиратись в його характеристиках, порівнювати з іншими схожими ракетами-носіями, розбиратись що краще, але просто навіщо, краще ж сказати про його безпосередню користь для нашої держави. Саме він (мається на увазі проект) приносить значний об'єм коштів в нашу країну. На цьому моменті слід ретельно все порахувати. За один рік відбувається декілька пусків і так вже протягом 5 років. Якщо порахувати загалом, то за цей проміжок часу ми мали отримати щонайменше 200 мільйонів доларів США (якщо тримати в голові, що лише один пуск цієї ракети-носія для нас це орієнтовно 40 мільйонів доларів США інвестицій)¹³².

Це лише наші власні умовні підрахунки. Повністю бути впевненими, що все абсолютно так і не як інакше можна лише в певній мірі. Тобто, нами було вирішено взяти за основу майбутнього підрахунку (за певний період — вирішили взяти з 2018 по 2022 рік) деяку важливу інформацію з посольства України в США (у якій зокрема було вказано рік, починаючи з якого щорічно, саме на постійній основі відбуваються пуски й що головне скільки конкретно разів в рік). Таким чином, якщо з 2018 по 2022 двічі на рік відбувалися пуски

¹³⁰ DP.informator.ua. «Антарес». Проект який був створений у місті Дніпро
URL: <https://dp.informator.ua/ru/proekt-raket-nositelej-antares-sozdannyj-v-dnepre-poluchil-prestizhnyyu-nagradu-mezhdunarodnoj-akademii-kosmonavtiki> (дата звернення 14.04.2023)

¹³¹ SG. Зірка «Антарес».URL: <https://spacegid.com/krasnyiy-gigant-antares.html> (дата звернення 14.04.2023)

¹³² Посольство України в США. Відносини між Україною та США. Науково-технічне співробітництво.
URL: <https://usa.mfa.gov.ua/ukrayina-ta-ssha/naukovo-tehniche-spivrobitnictvo-mizh-ukrayinoyu-ta-ssha> (дата звернення 14.04.2023)

й сума дійсно залишалася фіксованою на протязі останніх 5 років, то й отримуємо вищезгадану суму в 200 мільйонів доларів США.

Досить непогана сума, тим паче як для нашої, м'яко кажучи не самої забезпеченої країни, зокрема в умовах війни ці кошти відіграють колосальну роль. Не буде подібних проектів у галузі космосу, не буде й відповідно значимих інвестицій, а це значить мінус не одна тисяча справжніх фахівців своєї справи. Інакше яким чином у повному обсязі їм платити кошти. Забезпечувати фахівців стабільною оплатою важке завдання. Щоб просто розуміти масштаби додаймо, що в умовному ракетному центрі КБ «Південне» (станом на кінець 2020-го року) працюють більш ніж 4.5 тисячі працівників¹³³.

Ракету носій «Антарес» нами було обрано в якості прикладу не випадково. Скоріше це було пов'язано з тим, що існує так звана ракета-носій «Vega» до якої також має пряме відношення конструкторське бюро «Південне». Хоча відношення до її безпосереднього виготовлення має «Південмаш», втім зараз про інше. Це вже та сама італійська ракета до якої ми маємо безпосереднє відношення — створюємо на постійній основі для «Vega» те, без чого вони не мають ніякої особливої цінності — двигуни¹³⁴. З ним (мається на увазі двигун), як відомо, й залежить успішність запуску. Якщо нам довіряють їх виготовлення, то це про щось, але говорить.

Наразі, цілком можна констатувати, що співпраця навколо даної ракети носія є доволі успішно. На це вказує відразу декілька причин. З них і продовжимо нашу розповідь.

Починаючи ще з 2012 року було здійснено понад 13 запусків ракет носіїв та всі при цьому майже успішні¹³⁵. Тобто, коли ми кажемо майже, то авжеж є й свій виняток з правил. Наприкінці 2022 року дійсно був один невдалий

---

¹³³ Ukrainian Military Pages. Кількість працівників у КБ «Південне». 18.05.21. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2021/05/p.html> (дата звернення 14.04.2023)

¹³⁴ Науково-технічне співробітництво. Посольство України в Італійській Республіці. URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/178-naukovo-tehniche-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-italijeju> (дата звернення 14.04.2023)

¹³⁵ УНІАН. Попередні запуски ракети-носія «Vega» 21.11.18. URL: <https://www.unian.ua/science/10346154-ukrajinska-raketa-nosiy-vega-uspishno-vivela-na-orbitu-marokkanskiy-suputnik-video.html> (дата звернення 14.04.2023)

випадок, про який спробуємо розповісти в тому числі дещо згодом. Так як ми маємо говорити не лише про один успіх, це є цілком зрозумілим.

Якщо запуски успішні, то цілком треба очікувати відповідного шагу. Тобто, коли ти замовляєш двигуни для своїх умовних ракет-носіїв (зараз не лише мова про наші з вами ракети, а скоріше загалом), то ти спостерігаєш як вони себе повели при запуску, чи не підвели, чи не виникло з ними інших труднощів і лише потім намагаєшся робити наступний свій крок — чи продовжувати співпрацю або ж ні, шукаючи більш кращі для них двигуни по всьому світу. Додаткову партію двигунів замовляють лише при умові, як правило, якщо ці ракети себе зарекомендували з кращої сторони й коли ти з точністю впевнений в їх надійності будь-коли і в будь-яких умовах.

Тому, по-друге скажемо й про інший вагомий момент. Урешті-решт, все пройшло успішним чином. Італійська компанія AVIO S.p.A вирішила здійснити ще одну закупівлю наших двигунів для «Vega» на загальну суму в 6 мільйонів євро¹³⁶.

Тобто ми бачимо наступну ситуацію. Ми вміємо працювати у такій складній непередбачуваній галузі як космос. Це чудово видно виходячи з українсько-американського проекту «Антарес» й, що важливо ракет-носіїв «Vega» (Інакше це як успіх не назвати. Запуски з українським двигуном відбувались із року в рік успішно, а згодом в нас замовляють додаткову партію. Ось так й має виглядати успішна співпраця).

Проте була й неприємна історія пов'язана з «Vega», причому вже як згадувалося наприкінці 2022 року. Якщо 18-й за рахунком запуск знову ж таки закінчився вдало, то вже наступний 19-й дещо засмутив. Адже все закінчилося цілковитою невдачею, так як ракета-носій зазнала краху, впавши на землю¹³⁷. Насправді тут ситуація доволі неоднозначна. Не знаючи чітких причин, що

¹³⁶ Матеріал міністерства закордонних справ України. Італійська компанія купує 10 додаткових українських двигунів для європейської ракети-носія «Vega»

URL: <https://mfa.gov.ua/news/italijska-kompaniya-kupuje-10-dodatkovih-ukrayinskih-dviguniv-dlya-yevropejskoyi-raketi-nosiya-vega> (дата звернення 14.04.2023)

¹³⁷ Space.com. Europe's Vega C rocket fails on 2nd-ever mission, 2 satellites lost.

URL: <https://www.space.com/arianespace-vega-c-launch-failure-december-2022> (дата звернення 15.04.2023)

призвели до падіння зарані обвинувачувати в несправності умовний двигун цілком неправильне рішення. Так як час польоту був доволі тривалим (впавши лише на третій хвилині), то цілком ймовірно що справжня проблема криється куди глибше. Втім, як би там не було в кінцевому результаті скажемо, що подібні випадки не є катастрофою. Від падінь неможливо ніколи застрахуватися, людям властиво помилятися. Тим паче до цього наш двигун зокрема зарекомендував себе лише з кращої сторони. Подібні випадки трапляються фактично щорік і це змушує ту ж певну компанію зробити окремі висновки й рухатись далі. Впевнений, що ця історія закінчиться здебільшого позитивно, інакшого сценарію щиро сподіваємось не існує.

Ми відразу розпочали розповідь з надважливого співробітництва у галузі космосу, але все обмежується не лише ним. Наша з вами держава має чіткі плани і в медицині, і в ядерній фізиці, і в радіоелектроніці в тому числі. Можливо в науково-технічному плані Україна й не є лідером, цілком поступаючись зокрема Італії, такій наддержаві як США, умовній Франції, Німеччині, Великобританії, але це не є чимось поганим. Доки є перспективи й чіткі успіхи — доти все відносно гаразд. Ракети-носії, про які ми дещо раніше казали, тому чітке підтвердження.

Тим не менш, на нашу думку, це абсолютно не означає, що ми разом передусім з вищим політичним керівництвом, різними органами влади, посольством стояти на місці. Передусім двосторонні науково-технічні відносини можуть розвиватись лише тоді, коли всі працюють у справжній самовіддачі. Тобто я цим всім вищесказаним веду до того, що Україна має рухатись вперед, а це можливо лише тоді, коли всі як один налагоджений механізм працюють воєдино. Нашій державі слід ставати безпосереднім провідником інноваційного розвитку. Мається на увазі, не просто умовно кажучи замовником, але й що важливо безпосереднім організатором досліджень й розробок у самих різних напрямках (передусім у найсучасніших) науково-технічного прогресу. Це все може бути можливим лише за умови (в більшій мірі), коли в державі існує гідне забезпечення базового фінансування

й через ту ж організацію інформаційного і науково-технологічного співробітництва з науковими і освітніми інститутами інших.

Звичайно, що слід працювати з всіма країнами, так як кожному буде що запропонувати нам, але все ж мені здається нам треба передусім починати з основного — брати приклад передусім з тих, хто знаходиться на етапі високого технологічного розвитку. Це як я вже згадував Італійська Республіка, США, Франція, Німеччина, Великобританія тощо. Навіщо нам видумувати суто кардинально інше рішення, коли відповідь, як і в багатьох випадках може бути «прихована» на самій поверхні. Ми цілком впевнені в тому, що ми себе ще гучно проявимо. Не лише на умовному фронті (здобувши нові успіхи), але й в тому числі у науково-технічному співробітництві. Дещо навіть інакше, так як це речі, як це не дивно, взаємопов'язані між собою доволі тісно. Успіхи в будь-якій галузі наразі в нашій країні залежать від тих же успіхів на фронті. Чим більше їх буде, чим вагомішими вони стануть, тим легше нашій країні буде відверто кажучи дихати. Наші наразі реалії є саме такими і нікуди від цього на жаль нам не подітись.

На цьому моменті спробуємо детально проаналізувати українсько-італійські науково-технічні відносини, беручи до уваги останні 5 років, цього цілком буде достатньо для нашої головної мети (саме цей період нам дозволить не лише якомога найкраще зрозуміти в якому стані знаходились двосторонні відносини між двома країнами до повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року, але й що важливо, якими вони стали в майбутньому й якими наразі є їхні перспективи).

Кажучи про наші науково-технічні двосторонні відносини, то я б обов'язково розпочав би з Харківського національного університету, тобто мова піде звичайно ж про один з кращих з них, а саме ХНУ ім. В. Н. Каразіна, адже тут мені є про що розповісти. Саме з березня 2018 року було проведено надважливий семінар з астрофізики у якому приймала участь наша делегація вчених ХНУ ім. В. Н. Каразіна й відповідно італійськими вченими. На мою особисту думку ця зустріч виправдала всі ймовірні сподівання, так як тут було

все що лише забажаєш. Й дослідницькі масштабні проекти (було з'ясовано, що не всі вони в повному об'ємі були втілені в життя, однак близькі до того. Це абсолютно нормальна ситуація, коли ті чи інші проекти реалізуються не один рік. На те вони як вже й було дещо вище сказано масштабні.), й активно обговорювалися різні сучасні напрями розвитку астрономічної науки, а також й найбільш ті напрями співпраці, де можливо тісно взаємопрацювати з італійськими колегами, котрі по більшій мірі фінансуються за рахунок бюджету європейської комісії¹³⁸.

Серед відносно нещодавніх головних подій, а саме 9 жовтня 2018 року слід зазначити те, що під час візиту виконувача обов'язків директора Національного антарктичного наукового центру МОН України Євгена Дикого на територію Італійської Республіки було підписано чергову важливу угоду, в першу чергу саме для нашої країни – «Угоду про наукове співробітництво»¹³⁹.

До речі, для нас було несподіванкою дізнатись, що Євген Дикий не лише мав безпосередню справу до українського антарктичного наукового центру (будучи з 2018 року виконуючим обов'язки директора), але й чудовим як продемонструє час військовим експертом. Саме він скоріше нас надихнув (в першу чергу мається на увазі програма «Дикий і Лиховій») написати підрозділ по військовій допомозі нашій державі після 24 лютого 2022 року. Чим більше в нашій країні буде людей, котрі розбираються в різних, інколи здавалося кардинально різних речах, тим швидше ми почнемо саме якісну розбудову України після закінчення війни. Це ж наша власна думка. Звичайно, хтось може з цим й не погодитись у повному обсязі і це цілком як на мене нормальна ситуація. Дискусії мають існувати на будь-яку тему.

Продовжуємо безпосередньо розвивати нашу тему з приводу конференцій. Кажучи про Харків та співпрацю з італійською стороною в

¹³⁸ Розділ присвячений науково-технічному співробітництву між досліджуваними країнами. Посольство України в Італійській Республіці. URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/178-naukovo-tehnichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-italijeju> (дата звернення 15.04.2023)

¹³⁹ Посольство України в Італії. Підрозділ присвячений науково-технічному співробітництву (інформація востаннє оновлена 28 січня 2021 року). URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/178-naukovo-tehnichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-italijeju> (дата звернення 25.02.2023)

астрофізиці знову. Дещо згодом, а саме наприкінці вересня цього ж року була проведена друга за рахунком спільна наукова конференція. Присвячена вона ж була доволі цікавій темі, а саме Багатохвильовій астрофізиці. Від радіо до гамма-променів¹⁴⁰. В першу чергу важливість цієї конференції полягає в тому, що у ній приймали участь відомі представники, як від України, так відповідно й зі сторони Італії. Зокрема в минулому ректор ХНУ Віль Бакіров (згодом його на цій посаді замінила Тетяна Кагановська), Надзвичайний Посол Італії в Україні Давіде Ла Чечілія (лише в 2022 році його на цій посаді змінив П'єр Франческо Дзадзо) і навіть президент Української астрономічної асоціації академік Ярослав Яцків (окрім вищезгаданих осіб прийняли участь у заході не лише відомі українські вчені, але й про що слід сказати 20 провідних вчених Італійської Республіки)¹⁴¹. Такі події не можна вважати повноцінними, якщо в них не беруть участь поважні особи відразу від двох країн. Можна обговорити все що завгодно між собою, але якщо не почути альтернативну точку зору (в нашому випадку італійську), то ніякої особливої цінності вони не представлятимуть. Окрім іншого, важливість подібних заходів полягає в тому, що ще як правило вони дарують можливість не лише поглибити двосторонні українсько-італійські науково-технічні відносини, але й (кажучи окремо про нас) передусім посприяти нашій інтеграції (мається на увазі українська наука) до загального світового дослідницького простору. Чим більше подібних конференцій, тим авжеж лише краще. Головне з іншого боку й долучати до них визначних особистостей (перш за все провідних науковців, якщо ми з вами маємо на увазі зустрічі, котрі були присвячені науці), причому від обох сторін. Окремо варто зазначити, що існує навіть окрема угода між університетом Каразіна та інститутом астрофізики в Італійській Республіці.

---

¹⁴⁰ ПолНТУ. Участь ПолНТУ у другій українсько-італійській науковій конференції.

URL: <https://nupp.edu.ua/news/polntnu-vzyav-uchast-u-konferentsii-bagatokhvilova-astrofizika-vid-radio-do-gamma-promeniv.html> (дата звернення 15.04.2023)

¹⁴¹ ПолНТУ. Участь ПолНТУ у другій українсько-італійській науковій конференції.

URL: <https://nupp.edu.ua/news/polntnu-vzyav-uchast-u-konferentsii-bagatokhvilova-astrofizika-vid-radio-do-gamma-promeniv.html> (дата звернення 15.04.2023)

Подібних наукових конференцій присвячених саме Україні та Італійській Республіці в стінах ХНУ ім. В. Н. Каразіна за весь час було лише 4. Остання ж з них до речі була присвячена різним питанням не тільки археології, але й тієї ж історичної пам'яті (від архаїчної доби до Середньовіччя)¹⁴². Цікаво, коли наші спеціалісти розповідають нам про українські території, її історію, а італійські відповідно знайомлять нас зі своєю країною. В кінцевому результаті виходить дуже цікава конференція. Ми колись до речі цю наукову зустріч повністю слухали і відмітили для себе відразу дві сторони медалі. Відразу зазначимо, що вона проходила в онлайн режимі і це дало б нам змогу її зробити ще більш досконалою, але про це згодом, наразі про інше. Італійці розповідали про Італію на італійській, а ми (українські спеціалісти) відповідно на українській. Звичайно чудово, що вона цілком може зацікавити італійців, так як вони можуть почути свою рідну мову, але як бути тоді, коли вони хочуть розуміти й те, що їм розповідають про Україну. Те ж саме стосується нас. Не кожен з нас вміє розмовляти італійською. Однак з іншої сторони це частково дійсно вирішують субтитри (є українські, італійські й до того ж італійські). Але як бути тоді, коли в тебе є можливість слухати, але не має змоги уважно дивитись на екран або ж інша ситуація. Ти можеш як і слухати, так уважно й читати переклад на свою мову, однак ти не зможеш максимально сфокусуватися на візуальній складовій (вкрай багато картинок). Ідеальним рішенням цієї ситуації було б створення двох різних версій відео, а саме повністю на італійській мові (щоб фрагменти розповіді на українській розповіла людина, яка знає й італійську, й так само українську. Й так само навпаки в іншій версії відео). Це б дало змогу охопити набагато більшу аудиторію з Італії та відповідно України. Втім, це дійсно досить непросте кропітке завдання, тому неабияк важливо, що хоча б передбачені субтитри.

---

¹⁴² IV наукова італійсько-українська зустріч. Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна
URL: <http://history.karazin.ua/announcements/825-IV-Italy-Ukraine-Scientific-Meeting> (дата звернення 16.04.2023)

Дуже добре, коли є університети в нашій державі, які намагаються на постійній основі організувати різноманітні наукові зустрічі, навіть незважаючи на війну (дуже добре це видно на офіційному сайті університету. Не менше семи лише за 2022 рік)¹⁴³. Так, здебільшого у форматі онлайн, але в сучасному світі це не можна вважати чимось незручним, хоча ми й скоріше здебільшого прибічники офлайн режиму, кажучи про такі важливі конференції. Живе спілкування замінити все ж повному обсязі неможливе завдання. Повертаючись до українсько-італійської теми. Вважаємо, що подібних конференцій між Україною і Італією, котрі присвячені науці, в тому ж національному університеті ім. В. Н. Каразіна має бути дещо більше, принаймні кожного року по одній з них. Зрозуміла річ, що в 2022 році ми були занепокоєні трішки іншим, а не схожими питаннями, проте чому в наступному 2023 році не спробувати до цього ще раз повернутися. Чим більше, тим як ми вже раніше згадували істотно краще.

І якщо переважна більшість обере той же шлях, хоча б частково, то подібних зустрічей (наукових між Україною і Італією) буде в 1.5 - 2 рази більше, а це вже цілком непоганий результат. Тим паче організувати їх не сама велика проблема, було б головне бажання. Нам треба обмінюватися досвідом з італійцями, спільно досліджувати масштабні дослідницькі проекти (найкращий спосіб залучитися до них через подібні зустрічі). Інакше суттєвого прогресу нам ніяк не досягти.

Окрім іншого, до речі, ми з вами згодом обов'язково поговоримо про медицину, без якої неможливо уявити нині сучасний світ та наші науково-технічні відносини з Італійською Республікою. Як приклад, лише один медичний факультет Каразінського університету є організатором величезної кількості різних науково-практичних конференцій, лєвова частина яких є міжнародними. Однак не лише про це. Як приклад, та ж делегація Римського Університету «Ла Сап'єнца» відвідала національний університет ім. В. Н.

---

¹⁴³ Конференції в ХНУ ім. В. Н. Каразіна. 1-2 ст.
URL: <https://karazin.ua/conferences/page-2/> (дата звернення 15.04.2023)

Каразіна в 2018 році до колег з медичного факультету¹⁴⁴. Насправді подібних візитів було досить багато, передусім слід згадати приїзд представників Університету Луїджі Ванвітеллі у 2020 році¹⁴⁵.

Продовжуючи розвивати нашу з вами тему. Зокрема на медичному факультеті студенти стажуються в кращих медичних установах по всьому світу й зокрема в Італійській Республіці¹⁴⁶. Акцентуємо на цьому увагу здебільшого тому, що без подібних стажувань в тому числі, ми б, особисто на нашу думку, не змогли б ефективно в подальшому кооперувати з Італійською Республікою (як ми це робимо зараз) в створенні засобу, все ж точніше сказати спільному пошуку подолання раку, а згодом спільно шукати й спосіб вирішення нашої спільної не менш глобальної проблеми — пандемії коронавірусу.

Досліджуючи науково-технічні відносини між Італією і Українською Республікою, було б зовсім неправильним рішенням не зупинитись на темі медицини і напевно те без чого неможливе наше життя — високі технології (умовно кажучи більше розповісти про перспективи розвитку навколо технології блокчейн, тим паче в контексті українсько-італійських відносин це вкрай важливо ніж може здаватися на перший погляд).

Однак спочатку поговоримо саме про медицину, як ми й обіцяли. На нашу думку, найголовнішою кооперацією між Україною й Італійською Республікою у цій галузі за останні роки слід вважати спільний пошук шляхів (передусім дійсно ефективних) для подолання раку. Простіше кажучи істотно підвищити шанси хворого на успіх в усіх куточках нашої країни зокрема. З цього моменту про все у подробицях.

---

¹⁴⁴ Посольство України в Італії. Візит представників університету «Ла Сап'єнца» у 2018 році.

URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/178-naukovo-tehniczne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-italijeju> (дата звернення 17.04.2023)

¹⁴⁵ Офіційний сайт університету ім. В.Н. Каразіна. Візит представників університету Луїджі Ванвітеллі у 2020 році. URL: <http://history.karazin.ua/schools/department-of-modern-history/mizhnarodni-zvyazky.html> (дата звернення 17.04.2023)

¹⁴⁶ Медичний факультет Каразінського університету. URL: <https://karazin.ua/fakulteti-ta-instituti/medichnii/> (дата звернення 17.04.2023)

Ще з 2003 року (час коли наша країна поступово набирала обертів та ставала з кожним роком міцніше в економічному плані (звичайно до першого серйозного потрясіння — економічної кризи 2008 року та зараз не про це). Наша країна виглядала у цей час доволі привабливо. До нас з вами заходили все більше відомих світових брендів, зокрема італійські компанії й авжеж не тільки ними все обмежувалося. Одним з таких прикладів є фонд під назвою “Soleterre”, що почав у нас безпосередньо працювати в 2003 році. За час його існування ця неурядова організація італійського походження допомогла не одній людині на нашій території. Передусім мова йде про онкохворих дітей, так як їх лікування першочергове завдання цієї італійської організації.

Щоправда з початком повномасштабного вторгнення їх обов’язки суттєво розширились, тобто насамперед вони почали допомагати лікувати в тому ж числі військові травми різного ступеню важкості. Наскільки ефективно досить важко сказати. Це стане зрозуміло лише через певний час¹⁴⁷.

Насправді це нонсенс і приклад для інших в тому числі. Організація, причому іноземна (хоча вона і діє на нашій території доволі довго, але й що з того. Це не применшує її роль), яка спочатку свого існування на території України ставила за мету лікування онкохворих в кінцевому результаті також самостійно вирішила допомогти нам з новими викликами, освоївши зовсім не їх напрям — лікування травм отриманих із-за війни, її прямого впливу на здоров’я людини. Мені здається це можна вважати справжнім прикладом для інших подібних неурядових організацій. Вони не відвернулися від справжніх викликів, а навпаки, вирішили до них підлаштуватися. Але зараз все ж не про це.

Іншим важливим моментом слід вважати те, що саме “Soleterre” організував «Великий проти раку», тобто програму, завдяки якій допомагають тим чи іншим онкохворим. Починаючи з ліків та закінчуючи різними

---

¹⁴⁷Допомога «Soleterre» під час повномасштабного вторгнення. Vatican. News.
URL: <https://www.vaticannews.va/uk/world/news/2023-04/misiya-fondu-soleterre-v-ukrayini-pidtrymka-onkohvoryh-ditej-v-c.html> (дата звернення 17.04.2023)

програмами реабілітації хворих і простої емоційної підтримки¹⁴⁸. Насправді чомусь багато хто недооцінює подібну підтримку, начебто просто словами тій людині, що є онкохворою не допомогти. Насправді ж ми категорично з подібним твердженням не погоджуємось. Без неї багато хто б здався, будучи невпевненим, що цю хворобу можливо подолати.

Відомі вони ще тим, що за часи свого існування в Україні (тобто починаючи з 2003 року й по сьогодні) вони надали чудову можливість проходити навчання українським лікарям із відділку трансплантології. Один з їх важливих візитів відбувся відносно нещодавно, а саме з 17 жовтня по 7 листопада 2021 року, де наша делегація у складі з 12 лікарів (з педіатричних лікарень України, «Охматдит»), в місті Павії, тобто муніципалітеті, котрий розташований в Північній частині країни, де й були прийняті однією з структур на чолі з італійцем Марком Зекко з метою проведення чергового навчання на тему трансплантації кісного мозку та лікування різних видів того ж раку¹⁴⁹. Тобто це все стало можливим лише завдяки такій неурядовій організації італійського походження як «Soleterre».

Кажучи ж загалом про цей фонд, то з часу свого існування (2003 рік) до початку 2022 року, цей фонд забезпечував лікарні всім необхідним і продовжує це робити, кожного року закладаючи фундамент, щоб все менше лікарень турбувалися з приводу наявності усіх необхідних речей для лікування, передусім те, без чого не впоратись — різноманітним необхідним для порятунку життів обладнанням для лікарень.¹⁵⁰

З початку повномасштабного вторгнення роботи для них стало істотно більше, зокрема як на початку згадувалося вони освоїли зовсім нетиповий для них напрям — лікування травм спричинених війною.

¹⁴⁸ «ЗАПОРУКА». Facebook. Про фонд італійського походження «Soleterre» 22.10.2020

URL: <https://www.facebook.com/Zaporuka/posts/3349684788412013> (дата звернення 18.04.2023)

¹⁴⁹ Quotidianosanita.it. Cooperazione. Progetto della fondazione “Soleterre” per la cura del cancro infantile in Ucraina. URL: https://www.quotidianosanita.it/lombardia/articolo.php?articolo_id=99861 (дата звернення 18.04.2023)

¹⁵⁰ «ЗАПОРУКА». Facebook. Про фонд італійського походження «Soleterre». 22.10.2020

URL: <https://www.facebook.com/Zaporuka/posts/3349684788412013> (дата звернення 15.04.2023)

Тобто, переоцінити важливість даної благодійної організації все ж досить таки складно, якщо звичайно можливо. Їх організація рятує тисячі життів по всьому світу й що найголовніше вчить українських молодих лікарів тому, як саме варто надавати допомогу. В умовах війни ця навичка є абсолютно актуальною і необхідною як ніколи до цього раніше.

Складно уявити, якщо б наша українська неурядова організація допомогла подібним чином італійцям в Італії, безпосередньо в таких величезних масштабах. Але тим не менш це не означає, що в найближчій перспективі ми не зможемо зробити щось подібне. Впевнений, що ми ще подякуємо Італійській Республіці не в меншій мірі. Головне, щоб нам більше у нашому житті не заважали подібні країни як РФ, що на постійній основі втручається в наше життя, руйнуючи країну зсередини та не даючи тій нормально розвиватися і вибудовувати міцні двосторонні відносини з країнами ЄС та іншими країнами світу.

Повертаючись до теми онкохворих дітей. Дану проблему без обміну думок та різних, інколи кардинально різних підходів якісно не вирішити. В Києві, наскільки ми знаємо, розташований такий фонд як «Запорука» (його головною метою також є допомога онкохворим) і який вважається головним партнером вищезгаданого “Soletterre”, що ж власне кажучи цілком зрозуміло¹⁵¹.

Кажучи про рак, то тут слід розуміти, що саме без кооперації (як в нашому випадку) значимих успіхів досягти неможливо. Тут потрібні різні люди, різні думки й інколи кардинально інші підходи. Саме з тієї причини наш український фонд разом зі своїми італійськими колегами почали співпрацювати разом. Можливо у недалекому майбутньому саме їх проект стане відомим на весь світ. Ставши в кінцевому результаті тими, хто знайде справжнє рішення за допомогою якого вдасться куди ефективніше і простіше лікувати таку хворобу як рак. Повномасштабне вторгнення на нашу державу з

---

¹⁵¹ Український фонд «Запорука». Партнери. Офіційний сайт.
URL: <https://zaporka.org.ua/partners/soletterre/> (дата звернення 18.04.2023)

боку РФ, на превеликий жаль здебільшого внесла свої корективи й тут, тому спільну мету, одне з головних завдань на сьогодні, котре було поставлене ще в 2021 році, а саме забезпечити усім необхідним для успішного проведення перших трансплантацій кісткового мозку на Заході України до початку літа 2022 року¹⁵². Наскільки нам відомо, це завдання було виконане. Це можна стверджувати з тієї причини, що літом 2022 року у місті Львові вперше провели подібну операцію, причому успішно¹⁵³. Воістину грандіозна співпраця, котра ще обов'язково знову ж про себе заявить.

Спробуємо й надалі розвинути тему стосовно співпраці України та Італійської Республіки у галузі медицини. Найбільш актуальною проблемою останніх років була й надалі залишається пандемія коронавірусу, яка вдарила по всім країнам світу. В 2020 році, в той час як коронавірус лише починав активно набирати оберти, проникаючи з кожним днем на нові території, поступово охоплюючи всю планету Земля. Як ми вже знаємо, Італійська Республіка постраждала фактично найбільше серед країн ЄС (мається на увазі передусім рекордна кількість смертей і серйозний удар по економіці в цілому). Ми постраждали в тому числі, але істотно менше за італійців, принаймні в перший рік поширення цієї хвороби. Однак це лише зайвий раз підтвердило, що це новий виклик для всього світу і лише разом, співпрацюючи з іншими над подоланням проблеми, можна буде досягти найголовнішого — повного її знищення. Ще на початку 2020 року ми в тому числі почали активно думати над цим завданням, постійно обмінюючись думками з іншими, створюючи певні напрацювання, котрі мали б зіграти суттєву роль в майбутньому вирішенні існуючої світової загрози.

Дещо згодом, а саме наприкінці травня того ж року пройшла одна напевно з найголовніших конференцій. Не в останню чергу завдяки посольству Італії в місті Києві (адже це їх була безпосередня ініціатива)

¹⁵² Cooperazione. Progetto della fondazione “Soletterre” per la cura del cancro infantile in Ucraina. URL: https://www.quotidianosanita.it/lombardia/articolo.php?articolo_id=99861 (дата звернення 18.04.2023)

¹⁵³ Zaxid.net. Перша операція по пересадці кісткового мозку у Львові завдяки «Запорозці та «Soletterre» URL: https://zaxid.net/u_lvovi_proveli_pershu_transplantatsiyu_stovburovih_klitin_kistkovogo_mozku_ditini_n1546945 (дата звернення 19.04.2023)

Італійські спеціалісти разом з українськими колегами з міста Київ у форматі відеоконференції поділились своїми власними думками з цього приводу, висказали в цілому своє власне бачення та уважно вислухали кожного зі своїх українських колег, обмінюючись таким чином власними думками, як все ж таки краще беручи за основу свій власний досвід досягти успіху. Головними темами, що піднімалися на цій конференції слід згадати про саме діагностування нового для кожного на той час вірусу (точніше як краще його діагностувати), як його лікувати за допомогою існуючих препаратів та чи є шанс у людини знову ним заразитися протягом певного часу вдруге або ж таки ні¹⁵⁴.

На нашу думку, найголовнішим тут є те, що це став перший істотний крок для побудови в майбутньому тісної співпраці навколо такого світового виклику, як COVID19. Чудово демонструючи таким чином, що італійці повністю нам довіряють й вважають нас своїми повноцінними партнерами. На цьому нічого не зупинилось. Що Україна, що Італійська Республіка були рішуче налаштовані. До думок наших лікарів ретельно прислуховувалися точно так, як ми прислухувались до своїх італійських, колег, проявляючи таким чином ставлення як до дійсно рівноцінних партнерів. Це до питання, з якого моменту ми почали спільно діяти у цій боротьбі та чому ми розцінювались, як та держава, в якій є спеціалісти та з якими цілком в повному обсязі можна вести гідне наукове протистояння, а інколи, як в часи пандемії й об'єднуватись на рівних, щоб в кінцевому результаті спробувати досягти омріяного результату або ж правильно кажучи самої мети.

Про медицину насправді можна продовжувати розповідь скільки завгодно, при цьому детально аналізуючи кожну існуючу інформацію на цей час, проте в цьому я вже не бачу особливого значення. Передусім про спільну співпрацю присвяченій лікуванню онкохворих було обговорено, про ту ж пандемію коронавірусу було згадано в тому числі, хоча й в певній мірі доволі

---

¹⁵⁴ Ildenaro.it. Confronto scientifico tra Italia e Ucraina. URL: <https://www.ildenaro.it/confronto-scientifico-tra-italia-e-ucraina/> (дата звернення 19.04.2023)

коротко. Проте нашою головною метою цього разу було дещо інше — доволі нестандартним чином спробувати довести, що у нас наразі є спільні вкрай важливі проблеми, які ми намагаємося так чи інакше вирішувати разом, повністю довіряючи один одному. Без в тому числі подібних прикладів поглиблення двосторонніх науково-технічних відносин в майбутньому не досягти.

Наш підрозділ був би неповний, якщо ми б не згадали про високі технології — невід’ємну частину будь-яких науково-технічних двосторонніх відносин. Тема яка є важливою не лише для нас, але й для Італії в тому числі. Насправді, прийнято вважати, що високі технології це прерогатива переважно передових країн світу, таких як США, Франції, Японії, Німеччини тощо. Частково це авжеж так, з цим не зовсім правильним рішенням було б сперечатись, однак існують й свої певні винятки. На прикладі так званого блокчейну спробуємо в повній мірі довести нашу власну точку зору з цього приводу.

Розпочнемо з окремих деталей. Все з чого й власне кажучи в більшій мірі й було розпочато. Станом на сьогодні наша держава входить до списку тих, хто доєднався до програми Forest Stewardship Council, чи в скороченому куди звичному для нас варіанті FSC. Передусім це дає нам можливість відслідковувати поставки деревини через блокчейн, мінімізуючи ризик виникнення нестандартних ситуацій. Для мене це доволі нова тема, адже про блокчейн до недавнього часу я власне небагато що знав. Кажучи про все в цілому, то за допомогою цього сертифікату, якщо ми правильно все розуміємо, ми можемо ту ж сировину надавати офіційно різним світовим виробникам, тобто виробник завжди буде знати звідки ця деревина (тобто країна та її точне місце походження). Це надзвичайно важливо тому, що не вдасться просто десь незаконно вирубати ліс (в нашому випадку в Україні) та перепродати його за кордон світовим виробникам меблів, умовно кажучи ІКЕА. Тобто як приклад, фірму виробника тих же стільців не вдасться випадково обвинуватити, що вони мають пряму причетність до незаконної вирубки лісу. Адже ті в такому

випадку продемонструють точне місце походження тієї деревини, яку вони придбали на території нашої держави чи тієї ж Італійської Республіки, яким шляхом її доставляли тощо. Кажучи ж про наші ліси, то наразі площа, яку можна експлуатувати становить майже 40 відсотків, а саме 38%¹⁵⁵. Доволі багато, що лише доводить нам те, що отримувати деревину можна цілком легальним чином, але чомусь деяких й наразі тягне до інших 62%, все швидше знищуючи по суті легені нашої держави. Причому наша з вами вищезгадана технологія блокчейн має надійно ці дані захистити, мінімізувавши будь-які ризики¹⁵⁶. Тобто випадковим чином ніякі відомості не пропадуть, принаймні це виглядає фактично неможливим завданням, однак чи був я правий доведе лише час. Згодом спробуємо пояснити свою точку зору.

До речі, подібна ситуація з непорозумінням вже була в 2020 році. ІКЕА обвинувачували зокрема в тому, що вони начебто продають свій товар з української деревини, котру було незаконно вирублено в українських Карпатах¹⁵⁷. Ми не впевнені, що ці обвинувачення є цілком доречними. Кажучи про подібні компанії такого масштабу, то для них передусім важливий авторитет. Вони скоріше не стануть займатись подібними речами з таким занадто високим ризиком для себе. Все зруйнувати легко, а ось знову повернути довіру до компанії буде майже неможливим завданням. Вийшов б на світ цей пілотний проект FSC раніше, доєдналися б ми умовно кажучи до нього ще в 2019 році, тобто за рік до подібного випадку, то такі речі викликали б лише посмішку на обличчі, так як всі ці слова було б дуже легко спростувати.

Захист даних за допомогою блокчейну звучить і справді цікаво. Нам здається, такі речі можна вважати проривом тому, що подібна технологія в теорії практично повністю виключає ситуацію, коли інформація або втрачається, або нею неправомірно користуються. Не буде секретом сказати,

---

¹⁵⁵ FSC. Експлуатаційна площа лісів України становить орієнтовно 38%
URL: <https://ua.fsc.org/ua-uk/fsc-facts-figures-in-ukraine> (дата звернення 20.04.2023)

¹⁵⁶ Україна стала однією із перших країн у світі, яка долучилася до нового пілотного проекту міжнародної організації. Державне агентство лісових ресурсів України. <https://forest.gov.ua/news/ukrayina-odna-iz-najpershih-doluchilasya-do-proyektu-fsc-dlya-vidslidkovuvannya-ruhu-derevini> (дата звернення 20.04.2023)

¹⁵⁷ Економічна правда. Як ІКЕА обвинувачували в причетності до незаконної вирубки лісу в українських Карпатах. 26.04.2020.URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/06/24/662236/> (дата звернення 20.04.2023)

що вирубка наших лісів є доволі чутливо темою для нас, воістину неприємною. Чому та ситуація зі шведською компанією викликала такий широкий резонанс у 2020 році, навіть якщо дослідження проти них складно назвати авторитетним. Все значною мірою доволі просто. Тому що це не перший подібний випадок, коли заговорили про незаконну вирубку в Карпатах й це добре видно. Колись майже все там було покрито густим пишним лісом, а зараз все зовсім не так просто. Вивчаючи одне з досліджень «Лісової варті», а саме як змінився ліс в Карпатах з 1984 року по 2016 рік, ми були відверто кажучи неприємно вражені. Найбільшою мірою привернула нашу увагу 11 сторінка дослідження, коли внаслідок вибіркового рубок доволі серйозно змінилася одна з ділянок лісу лише за 3 роки¹⁵⁸.

Блокчейн ж хоча б дарує сподівання нам на те, що це стане одним з важливих кроків для того, щоб поступово цю ситуацію змінити на краще. Без вирішення подібних проблем ми не зможемо рухатись далі. Якщо ж ми маємо на меті в цілому зміцнити наші позиції у світі, щоб світ позиціонував нашу деревину як щось надійне, за що в майбутньому їх не почнуть напругу обвинувачувати в незаконній вирубці, то слід починати з таких умовних речей, як проекти FSC з технологією блокчейн. Доволі цікавий момент. Країна окупант не може просто так вирубати наші ліси на окупованих територіях та легальним чином продавати деревину закордон. Навіть в принципі не може продавати умовну деревину прозорим методом на відміну від нас, так як всі сертифікати, які давали можливість їм торгувати в інших країнах були анульовані¹⁵⁹. Й сподіваємось на дуже великий термін.

А це вже цілком вагомий удар. Мало хто буде покупати подібний товар без відповідного сертифікату, передусім в нашому випадку від FSC, котрий окрім іншого має величезний авторитет у всьому світі. Зрозуміло, що це їм

---

¹⁵⁸ Chaskovsky, O. H., Karabchuk, D. Yu., & Ivaniuk, A. P. (2019). Forest disturbance in the Ukrainian Carpathians from 1984 to 2016. Scientific Bulletin of UNFU, 29(2). P.11. URL: https://www.researchgate.net/publication/332893697_Zmini_lisovogo_vkritta_Ukrainskih_Karpat_za_period_1984-2016_rokiv (дата звернення 20.04.2023)

¹⁵⁹ FSC. Роль сертифікату FSC після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року URL: <https://ua.fsc.org/ua-uk/newsfeed/v-ukraini-prodovzhue-diyati-fsc-sertifikaciya> (дата звернення 20.04.2023)

зовсім не завадить рубати той же ліс на окупованому Півдні для своїх власних потреб, однак тим не менш таке рішення слід розцінювати як доволі важливим.

На цьому ж моменті спробуємо довести, чому все нами вищесказане може зіграти головну роль у майбутній кооперації і безпосередньому обміні досвіду двох держав, а саме Італійської Республіки та України.

Слід розуміти, що така технологія як блокчейн може відіграти свою роль не лише в захисті даних стосовно вирубки певної ділянки лісу, але й є цілком важливою у самих різноманітних галузях, точніше для відслідковування ланцюга тих чи інших поставок. Таким чином це зайве підтвердження важливості такої технології, змінюючи в кращу сторону позиції не однієї нашої держави, але й будь-якої іншої в світі, передусім Італійської Республіки.

Наведемо доречний приклад. Безпосередньо блокчейн, сама ж ця технологія, допомогла колись Італії досягти досить вагомого результату — кардинальним чином змінити не лише промислову, але й харчову промисловість таким чином, що наразі всі відомості є повністю прозорими¹⁶⁰. Кажучи простіше, якщо тебе зацікавив певний товар, то ти цілком можеш все про нього дізнатися в найдрібніших подробицях. Таким чином це слід вважати важливим передусім тому, що це відкриває тобі широкий набір можливостей, зокрема захистити популярний товар чи цілу її низку від банально кажучи підробок. Перейдемо ближче до головного. Якщо наша чергова ініціатива в лісовій промисловості повністю себе виправдає, буде такою чудовою як на аркушах паперу, то це відкриє перед нами цілу низку можливостей. Уявімо, якщо все буде абсолютно вдало, то що нам заважає обмінятися нашим успішним досвідом з італійцями майже у статусі першовідкривачів, що в свою чергу має викликати неабияку їх зацікавленість, адже це важливо й для них самих. Відповідно Італійська Республіка допоможе не лише використовувати, але й вдалим чином розвинути цю технологію до майже ідеалу в інших

---

¹⁶⁰ Tomshw.it. L'Ucraina userà blockchain per il monitoraggio del legname

URL: <https://www.tomshw.it/altro/ucraina-usera-blockchain-per-il-monitoraggio-del-legname/> (дата звернення 20.04.2023)

галузях, передусім у тих, де є необхідний досвід. Тому, це цілком має всі шанси перерости в так би мовити обмін досвіду навколо однієї з вкрай важливих технологій, за якою ми глибоко переконані наше загальне подальше майбутнє.

Таким чином, цілком можна стверджувати, що наша держава активно співпрацює у науково-технічній галузі та має в майбутньому досить чіткі перспективи. У галузі космосу, ми активно співпрацюємо не лише з Італією (згадаємо передусім наші двигуни для ракет-носіїв «Vega», але й зокрема з самими найбільш технологічно-розвинутими країнами, як приклад США, що дає нам змогу щорічно на постійній основі заробляти десятки мільйонів доларів США навіть в умовах війни, хоча, зізнаюся відверто, й з певними важливими винятками.

Зокрема ми не можемо працювати настільки активно як колись до повномасштабного вторгнення, з кожним роком лише нарощуючи плідну співпрацю. Ми з'ясували на основі національного університету ім. В. Н. Каразіна, що майже щорічно проводились італійсько-українські наукові конференції, у яких не рідко брали участь по-справжньому видатні італійські й українські вчені в тому числі відповідно. В першу чергу можна було побачити й Повноважних послів Італії в Україні, як ось наприклад в 2018 році, на другій науковій конференції присвяченій астрофізиці разом з президентом Української астрономічної асоціації академік Ярославом Яцківим. Не слід недооцінювати наукові конференції. Без їх проведення наші науково-технологічні відносини не можна було б назвати повноцінними. Що це були б власне кажучи за взаємні відносини, де б одні з кращих вчених обох держав не могли б поговорити про спільні наукові проекти та загалом обговорити подальшу співпрацю у тій же як приклад астрофізиці. Щодо співпраці у медицині, то тут першочергово слід сказати про італійську організацію «Soleterre» і їх головного українського партнера фонду «Запорука». Без їх тісної співпраці неможливо навіть уявити наше сьогодення. Саме вони кожного дня допомагають онкохворим та спільно дбають про те, щоб

трансплантологію кісткового мозку можна було успішно проводити в усіх куточках України. Й зокрема варто згадати про пандемію коронавірусу, час коли всі об'єдналися навколо спільної мети — подолання цієї нової проблеми, котра паралізувала увесь світ. Україна разом з Італійською Республікою не залишились осторонь, активно підтримуючи тісний зв'язок між собою з цього приводу, активно прислуховуючись до порад один одного та в цілому обмінюючись (кажучи передусім про лікарів) між собою досвідом та інколи зовсім кардинально різними підходами.

Щиро сподіваємось, що наша співпраця навколо високих технологій стане успішною, зокрема навколо такої важливої станом на сьогодні технології блокчейн. Тим паче майже всі умови для цього є. Серйозним винятком може першочергово слугувати повномасштабна війна, яка безперечно вплинула на нашу науково-технічну співпрацю між Україною й Італійською Республікою, зокрема з негативної сторони.

2.2 Співробітництво у сфері освіти

Програми студентських обмінів та стажувань

Принцип автономії закладів вищої освіти виник на початку 90-х років 20 сторіччя. Це викликало потребу серед країн Західної Європи вирішити проблему пов'язану з недостатньою на той час якістю освіти, точніше її одноманітністю, а відтак і в подальшому це переросло в те, що ми сьогодні знаємо під назвою так званого стандарту за європейськими мірками. Тож Італія, мабуть що одна з перших почала усвідомлювати сутність співпраці на професійному міжнародному рівні, точніше сказати її важливість.

Адаптація ж вітчизняної вищої освіти до світового досвіду зумовлена багатьма чинниками. По-перше, вступ України до Болонського процесу в 2005 році подарував нашій країні значною мірою широкі можливості. На новий рівень виходить теоретико-методологічне і технологічне забезпечення інноваційно-глобального університету. У ньому пізніше відіб'ються дистанційне і позачасове та позапросторове вираження. По-друге, інтеграція

України до Європейського простору вищої освіти мала відіграти потужну роль в забезпеченні економічної і так само соціальної стабільності на гідному рівні та також мається на увазі саме переосмислення певних навчальних програм чи курсів для професійної підготовки кадрів самих різних галузей, зокрема в науці, які при цьому можна буде назвати багатофункціональними в умовах швидкоплинного світу тощо.

Оскільки міжнародні освітні питання у вищій школі є складовою зовнішньої політики України, то перш за все поговоримо про витоки. Варто детальніше виділити питання, які стосуються теми вищої освіти в раніше названих документах. Ділові контакти між Італійською Республікою та Україною в освітньо-науковій сфері були встановлені ще з 1994 року. Дещо згодом переросли в офіційне підтвердження, а саме у знайомому нам договорі про дружбу і співробітництво. Знову ж таки, про це вже говорилося в першому підрозділі першого розділу, але тим не менш не буде зайвим рішенням згадати на цей раз в контексті освіти. Тож, які статті нам передусім варто виділити? У статті 6 йдеться про співробітництво як на національному, так і регіональному рівнях. Стаття 10 вказує на взаємне сприяння розвитку в галузі науки і освіти. Мають місце і передові технології. І саме згідно зі статтями 15-16 йдеться про заохочення прямих угод та обмінів між університетами та вищими учбовими закладами¹⁶¹.

Це питання знаходить продовження у 2014 році — співробітництво у сфері освіти закріплене Законом України «Про вищу освіту»¹⁶². У ньому імплементації міжнародних освітніх норм присвячено окремо 13 розділ. Статті 74-76 відведені державній політиці, основним напрямом міжнародного співробітництва та зовнішньоекономічній діяльності у сфері вищої освіти¹⁶³.

---

¹⁶¹ Про ратифікацію Договору про дружбу і співробітництво між Україною та Італійською Республікою: Закон України від 26.04.96 № 150/96-ВР. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/150/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 24.02.2023)

¹⁶² Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Голос України. 2014. 6 серп. (№ 148). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 24.02.2023)

¹⁶³ Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Голос України. 2014. 6 серп. (№ 148). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 24.02.2023)

Тож, реалізація сучасної освітньої політики європейських країн без модернізації вищої освіти є неможливою.

Зокрема, ми з вами зазначимо, що у статті Джоса Білена,¹⁶⁴ по сумісництву професора Гаазького університету, зазначається те, що в закладах вищої освіти так називають ніщо інше, як академічну мобільність. Інша позиція – що обмін освітніми послугами має стосуватись й держав (тобто активно відбуватись між ними).

Ольга Валеріївна Нітенко дає ж свою власну інтерпретацію інтернаціоналізації як інтеграційному процесу¹⁶⁵. Зокрема, розглядає її як поширення глобальних питань на освітньо-педагогічну та наукову сфери. Вважаємо цю роботу цілісним першоджерелом із зазначеної проблеми. Спробую виділити ключові питання з цієї роботи, оскільки їх усвідомлення дає повне розуміння всіх факторів співпраці між країнами, зокрема України та Італії.

Відповідно до цілей і змісту європейської системи вищої освіти, авторка виділяє наступні рівні співпраці: міжуніверситетський, міждержавний та так званий наднаціональний. Зазначимо, що базою для міждержавного напрямку є Болонський процес. Наднаціональний відбувається на рівні членства Європейського Союзу. Широкі рамки, на відміну від внутрішньої, має зовнішня інтернаціоналізація. У науковому колі вона звучить ніяк інакше як «міжнародна академічна мобільність»¹⁶⁶.

Позитивним фактором так званої інтернаціоналізації є скоріш за все те, що підвищення академічної мобільності в країнах Європейського Союзу відбувається подібним, майже аналогічним чином. Форми та напрямки міжнародної співпраці надзвичайно затребувані і спрямовані на виконання важливих завдань. Зокрема, реалізація вимог Болонського процесу,

---

¹⁶⁴ Beelen J. The long wait: Researching the implementation of internationalization at home. Internationalisation revisited: new dimensions in the internationalization of higher education / J. Beelen, H. de Wit [Eds.]. Amsterdam: CAREM, 2012. P. 9–20. (дата звернення 24.02.2023)

¹⁶⁵ Нітенко О. В. Інтернаціоналізація вищої освіти як фактор розвитку університету. // Освітологічний дискурс. 2015. № 2 (10). С.205-217. (дата звернення 24.02.2023)

¹⁶⁶ Нітенко О. В. Інтернаціоналізація вищої освіти як фактор розвитку університету. // Освітологічний дискурс. 2015. № 2 (10). С.206. (дата звернення 24.02.2023)

поглиблене вивчення та використання європейського досвіду та авжеж питання окрема увага щодо оновлення різних освітніх програм.

Співробітництво у сфері вищої освіти між Україною та Італією особливо ґрунтовно відбувається з кінця 20 сторіччя до нашого буремного сьогодні. Хронологічно зазначимо, що на визначення особливостей інтеграційних процесів в Європі вплинув 1988 рік, тобто час, коли відбулося відоме мабуть що кожному з нас підписання в серці Каталонії — у Барселоні «Великої хартії університетів»¹⁶⁷. Але цим ми поступово забігаємо трішки не туди. Отже, освітні тенденції останнього десятиліття обґрунтовані сучасним станом вищої освіти як України — оновленням законодавства, так і відповідно Італії — поєднання університетів у консорціуми, створення віртуальних університетів і не лише цим все обмежується.

Варто сказати, що інтеграційну освітню діяльність ведуть представники відразу обох країн, ну а саме серед них можемо згадати: посольство Італії в Україні, Італійський інститут культури і, в тому числі – українські фахівці з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці.

До речі, цілком вважаємо, що італійська система вищої освіти повністю пристосована до нинішнього порядку речей. Італійські вищі навчальні заклади мають власну ідентичність, гідну конкурентоспроможність на світовому ринку праці. Цьому сприяє курс на інтернаціоналізацію університетів, метою яких є формування студента нового типу. Екс міністр освіти Італії (був на цій посаді з 2011 по 2013 рік) Франческо Профумо, заявив про новий час та відповідно нові можливості в освітній системі. Тобто річ в тому, що Італійська Республіка прагне істотно збільшити кількість іноземних студентів та навчити їх якісно виділятися на світовому ринку (тобто бути достатньою мірою конкурентоспроможними або намагатись бути такими)¹⁶⁸.

---

¹⁶⁷ Велика хартія університетів. 18 вересня 1988 року. Observatory Magna Charta Universitatum.URL: <https://www.magna-charta.org/magna-charta-universitatum/mcu-1988> (дата звернення 24.02.2023)

Справді, спостерігається певна тенденція, що від початку 21 сторіччя українські заклади вищої освіти визнають пріоритетними процеси децентралізації, глобалізації та інтернаціоналізації. У вищих навчальних закладах України ключовими є наступні питання: розширення співпраці між конкретними закладами; розвиток італознавчих студій; освітня, наукова і культурна співпраця; вивчення університетською молоддю італійської мови (йдеться не лише про студентів факультету міжнародних відносин).

З'явилася можливість стажуватися, навчатися та що найголовніше переймати досвід в академічних установах Італії, які само собою мають міжінституційні угоди з Україною. Як наслідок, на 2010 рік діяло 48 угод про співробітництво між вищими навчальними закладами та науково-дослідними центрами України та Італії. На 2017 рік, тобто через 7 довготривалих років – лише на декілька більше, тобто 50 угод, втім тим не менш слід про це було нам згадати¹⁶⁹.

Слід відмітити, що мобільність студентів стимулюється різноманітними державно-регіональними програмами. Беручи в них участь, студенти сприяють реалізації надважливої мети – створення моделі вищої освіти в ЄС. Умови для студентів є доволі не складними (їх лише власне кажучи декілька). Бути як мінімум на другому курсі навчання і доволі високий бал за навчання, в середньому не менше 75 й врешті-решт подолати наступну перешкоду — конкурсний відбір, котрий не сказати що складний, але певною мірою кропіткий. Тобто без підготовки (якісної) хоча б за рік не пройдеш.

До речі, що стосується здебільшого саме освіти, то на сайті того ж посольства України в Італії є доволі цікава інформація, у якій якщо коротко стверджується, що наша дипустанова відіграла вкрай важливу роль для

---

¹⁶⁸ Торгово-промислова палата Італії в Україні. Офіційний сайт. Італійська Республіка турбується про реформування освіти і залученням туди іноземних студентів. URL: <https://ccipu.org/ua/news/%D1%96tal%D1%96ya-reformu%D1%94-sistemu-osv%D1%96ti-shtob-zaluchiti-%D1%96nozemnih-student%D1%96v> (дата звернення 25.02.2023)

¹⁶⁹ Бобрикова О.-І. С. Дипломатичні відносини України з Італійською Республікою// Innovative views in to the future. 2017. 4 ст. URL: <https://sworld.com.ua/konferu5/51.pdf> (дата звернення 25.02.2023)

реалізації низки договорів та угод спільного двостороннього українсько-італійського не тільки співробітництва або ж таки партнерства, але й що важливо для нас – наукового обміну. Зрозуміло, що науковий обмін в більшій своїй мірі стосувався не тільки певних дослідних закладів, але й університетських в тому числі. Знову ж таки, повертаючись до сайту посольства України в Італії, а саме до одного з розділів присвяченому співробітництву між досліджуваними країнами на рівні науки і техніки, де й «наштовхуємося» на цілий перелік підписаних угод та договорів (зараз досить стисло по ним пробіжимося), а якщо бути більш точним між Національною академією наук України та Академією «Деї Лінчеї» (по праву вважається однією з найстаріших академій наук на території Республіки Італія та розташована у легендарному місті Рим), (було підписано майже через 3 роки від здобуття Україною незалежності, а саме 25 травня 1994 року)¹⁷⁰.

Згодом, майже через 4 роки, а якщо бути більш точним 14 січня 1998 року між Київським національним університетом ім. Т. Шевченка та відповідно університетом в місті Флоренція. Консорціумом університетів віртуального навчання «Неттуно» та Національним технічним університетом України «КПІ» (було підписано 7 квітня 2004 року); Надалі між Сумським державним університетом та Університетом який розташований у місті Турин (було підписано 12 грудня 2005 року). У тому ж році між Маріупольським державним гуманітарним інститутом та Університетом в місті Катандзаро (Калабрія) (було підписано 5 грудня 2005 року). Через 2 роки між НТУУ «КПІ» і Політехнічним університетом в місті Турин (було підписано 13 лютого 2007 року). Вже через декілька місяців між НТУУ «КПІ» та Технічним

---

¹⁷⁰ Посольство України в Італії. Підрозділ присвячений науково-технічному співробітництву (інформація востаннє оновлена 28 січня 2021 року). URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/178-naukovo-tehnichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-italijeju> (дата звернення 25.02.2023)

університетом «Міланська Політехніка» (підписано ж було 15 червня 2007 року, тобто через менш ніж 6 місяців в порівнянні з попередньою угодою)¹⁷¹.

Перспективні плани щодо освітньої співпраці досить далекоглядні і звичайно ж у Харківській області. Міжнародна діяльність Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна досить розгалужена, тобто нами мається на увазі починаючи від окремих угод про співробітництво до кафедральної співпраці та міжнародних програм або ж умовно кажучи проектів¹⁷². Таким чином, впровадження міжнародних програм обміну студентами та програм подвійних дипломів між найбільшими університетами України та ЄС сприяють безперечно головному завданню міжнародної співпраці.

Вважаємо доцільним навести приклад події 2017 року. Як для нас з вами, цінною була двостороння зустріч глави ХОДА Юлії Світличної та заступника Глави місії, радника Посольства Італійської Республіки в Україні Джоеля Мелькіорі¹⁷³. Передусім мова йшла про чітку подальшу зацікавленість Італії у співпраці з нами у сфері освіти. Це не започаткування, а продовження. Згідно з думок Джоеля Мелькіорі, можна сказати, що співпраця італійських представників в університеті ім. В.Н. Каразіна на високому рівні. Модернізації підлягала діяльність італійського центру в межах університету, зокрема його розширення, успішного викладання італійської мови й та ситуація як з Львівським університетом — подвійні дипломи для студентів (тобто окрім українського й італійський в тому числі).

Повертаючись все ж ближче до нашої теми. Надалі представлю безпосередньо ті програми студентських обмінів та стажувань, які об'єднують українських та відповідно італійських студентів. В першу чергу

---

¹⁷¹ Посольство України в Італії. Підрозділ присвячений науково-технічному співробітництву (інформація востаннє оновлена 28 січня 2021 року). URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/178-naukovo-tehnichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-italijeju> (дата звернення 25.02.2023)

¹⁷² Міжнародні проекти та програми. Каразінський університет: офіційний сайт. URL: <https://karazin.ua/mizhnarodna-diialnist/mizhnarodni-proiektv/> (дата звернення 25.02.2023)

¹⁷³ Кроки Харківської області по розширенню співпраці з Італійською Республікою в сферах освіти, науки та економіки. Харківська військова обласна адміністрація: офіційний веб-сайт. 07 листопада 2017. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/news/89409> (дата звернення 25.02.2023)

це: “Еразмус+”, Жан Моне, Темпус, Еразмус Мундус (про цю програму в нашому дослідженні ми ще обов’язково поговоримо) і Горизонт (це ж насамперед програма науково-технічного співробітництва). Знайшли більш точну інформацію про її бюджет, котрий цілком солідний і становить трішки більше ніж 80 мільйонів євро, чи принаймні не менше зазначеної суми виходячи з новини)¹⁷⁴. Нижче охарактеризуємо деякі з них. Насамперед, хочемо звернути увагу, точніше наголосити, що це програми, які в тому числі проводяться не в останню чергу завдяки Італійській Республіці. Сподіваємося, що вже в зовсім недалекому, сподіваюсь щасливому майбутньому і в Україні буде повноцінно функціонувати щось подібне. Зараз вони авжеж не мають широкого масштабу, проте чому б про це ще раз не поговорити після умовно кажучи закінчення війни з Росією. Як тільки в країні стане відносно спокійно, так і відразу з’являться на те всі шанси.

Врешті-решт, згадаємо про програму «Еразмус+». Вона передбачає відразу кілька напрямків, серед яких слід зазначити підтримку тих чи інших реформ, академічну мобільність і різні проекти співпраці. До речі, у березні 2021 року, тобто відносно нещодавно, стартувала нова програма, котра була безпосередньо організована ЄС, а саме мова йде про «Еразмус+ на 2021-2027 роки»¹⁷⁵. Її здебільшого головною рисою є те, що вона й надалі дбає про забезпечення якісною освітою як можна більшої кількості людей і при цьому не лише в ЄС, але й так само безперечно в Україні. Розглядаємо цю програму у якості чергової непоганої можливості для нас з вами.

Надалі в нас мова піде про «Темпус». Якщо стисло, то це чергова освітня програма, котра підтримує модернізацію системи вищої через університетські проекти¹⁷⁶. Вважаємо, що за цією програмою не в останню чергу майбутнє. Можливо це занадто голосно сказано, однак її

---

¹⁷⁴ European Commission. What was Horizon. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-2020_en (дата звернення 26.02.2023)

¹⁷⁵ Міністерство освіти і науки України. Про програму Еразмус+. URL: <https://erasmusplus.org.ua/> (дата звернення 26.02.2023)

¹⁷⁶ Національний Темпус / Еразмус+ офіс в Україні. URL: <https://www.tempus.org.ua/uk/tempus/what-is-tempus.html> (дата звернення 27.02.2023)

функціональність є дійсно доволі багатогранною й що важливо доволі перспективною (тим паче вона існує вже далеко не перший рік, зокрема, що цікаво ще до проголошення нами акту незалежності в 1991 році (мається на увазі на рік раніше).

Крім того, щорічно діє спільна магістерська програма в галузі прикладної та міждисциплінарної математики – «InterMaths»¹⁷⁷. Обов'язково на цьому моменті варто згадати про Львівський національний університет імені Івана Франка та університет Аквіла (Італійська Республіка). Відповідно річ у тому, що між ними діє магістерська програма подвійного диплому (тобто випускник львівського вузу може отримати диплом не лише українського зразка, але й в тому числі італійський)¹⁷⁸. Це передусім важливо тому, як ми з вами можемо згадати з другого підрозділу першого розділу, що не кожен український диплом визнається Італійською Республікою, точніше з цим спостерігаються справжні непоодинокі істотні проблеми. По-друге, це й просто виглядає солідно. Мабуть кожен студент мріє про подвійний диплом, причому якщо мова йде про одну з кращих європейських країн для життя, хоча і зі своїми негараздами.

Досить короткостроковою, хоча як поглянути (нами мається на увазі безпосередньо термін навчання, адже вона орієнтовно триває протягом двох років), є італійська програма лідерства та миробудування «World House від Rondine» для студентів котрі навчаються в магістратурі. Варто зазначити важливі аспекти. Лише на початку 2022 року вперше було запрошено наших студентів на навчання за цією програмою лідерства та наскільки ми розуміємо відбір закінчився успішно. Про лідерство нами було сказано не просто так (окрім класичного звичного навчання в магістратурі для тебе будуть проводити усілякі тренінги з лідерства). По-друге, ми не дуже добре можемо й згадати, коли нам востаннє пропонували настільки велику кількість

---

¹⁷⁷ InterMaths: official web site. Program. URL: <https://www.intermaths.eu/> (дата звернення 27.02.2023)

¹⁷⁸ ЛНУ ім. Франка. Магістерська програма «InterMaths». 03.03.2021 URL: <https://lnu.edu.ua/mahistersks-prohrama-intermaths/> (дата звернення 27.02.2023)

по-справжньому інноваційних курсів, як це пропонує нам подібна програма.¹⁷⁹ Втім цілком переконані, що в подальшому подібних програм, зокрема для наших українських студентів, буде ставати на порядок більше. Тим паче це буде чудовим рішенням під час війни, коли багато студентів перебувають за межами свого власного дому.

Наведемо факти щодо супроводу студентських обмінів і стажувань. Кожною стороною в Італії та Україні на місцевому рівні фінансуються стипендії для запрошених студентів, які стануть майбутнім поколінням синтезованого типу. Як приклад, прикладна математика вивчається на стику промислової техніки, біомедичних, економічних та соціальних наук. Курси пропонуються виключно англійською мовою. Що важливо, студенти отримують відразу по два дипломи ступеня магістра (як не складно здогадатися по одному в кожному з університетів де студент навчався). Відповідно, навчання вважається дворічним зі взаємним зарахуванням отриманих кредитів.

Доволі непроста нинішня ситуація в світі, передусім нами мається на увазі повномасштабна війна в Україні, авжеж внесла й продовжує вносити свої серйозні корективи. Втім підтримка при цьому залишається на належному рівні. Мною було помічено те, що на офіційному сайті Міністерства освіти і науки України періодично з'являється інформація щодо супроводу українських студентів. Проаналізуємо її. Другого березня 2022 року Сергій Шкарлет мав офіційну розмову з тодішнім Міністром університетів і наукових досліджень Італії¹⁸⁰. Пані Месс висловила цілковиту підтримку, що вона на стороні добра, тобто нас і зазначила, що існує чітка готовність економічної підтримки України. Наслідки домовленостей логічні і чіткі. Насамперед, питання з Росією було певною мірою закритим (з ними

---

¹⁷⁹ Громадський простір. Дворічна програма лідерства та миробудування World House від Rondine в Італії вперше запрошує українських студентів. URL: <https://www.prostir.ua/?grants=dvorichna-prohrama-liderstva-ta-myrobuduvannya-world-house-vid-rondine-v-italiji-vpershe-zaproshuje-ukrajinskyh-studentiv> (дата звернення 29.02.2023)

¹⁸⁰ Міністерство освіти і науки України: офіційний веб-сайт. Сергій Шкарлет провів зустріч із міністеркою університетів і наукових досліджень Італії. 02 березня 2022 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-proviv-zustrich-iz-ministerkoyu-universitetiv-i-naukovih-doslidzhen-italiyi> (дата звернення 29.02.2023)

просто має бути припинено не лише співробітництво на рівні програм, але й так само на рівні університетів). І, що важливо для нас, було зазначено, що слід й надалі займатись створенням абсолютно нових спільних між нашими державами проектів (як науковими, так само й освітніми) і при цьому ні в якому разі не слід відкладати ті, котрі на сьогоднішній день успішно продовжують діяти, тобто й надалі ними продовжувати займатись.

У іншій нещодавній публікації від 29 червня 2022 року, йдеться ж про академічні обміни між університетами та безпосередньо програми двостороннього обміну¹⁸¹. Сергій Шкарлет на даній зустрічі обговорював з Міністром освіти Італії Патріціо Б'янкі доволі важливі питання, передусім ті, які стосуються саме України. Більш детально про суть перемовин. Йшлося як і про навчання тих дітей, які з тих чи інших обставин (скоріше вимушено) переїхали до Італійської Республіки. Також торкнулися академічних обмінів між українськими та італійськими університетами. Зокрема, слід зазначити, що італійський університет Мачерата пішов на доволі важливий та вагомий для нас крок, а саме з огляду на нашу складну ситуацію, якою безперечно є повномасштабне вторгнення в нашу країну, надав чудову можливість отримувати стипендії для наших здобувачів вищої освіти¹⁸². Щось подібне простежується з боку іншого університету із міста Мілан (ті в свою чергу пропонують стипендії для тих, хто тісно пов'язаний з дослідницькою інфраструктурою¹⁸³. Це лише те, що досить свіже та що було доволі легко пригадати. Тобто, розуміла річ це лише невеликий перелік всього. Окрім Італії, є й інші країни, переважно Заходу, які пропонують щось подібне. Було б чудово, якщо б і ми могли запропонувати подібне у схожому обсязі. До речі,

---

¹⁸¹ Міністерство освіти і науки України: офіційний веб-сайт. Сергій Шкарлет обговорив з Міністром освіти Італії академічні обміни між університетами та програми двостороннього обміну учнів. 29 червня 2022 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-obgovoriv-z-ministrom-osviti-italiyi-akademichni-obmini-mizh-universitetami-ta-programi-dvostoronnnogo-obminu-uchniv> (дата звернення 29.02.2023)

¹⁸² Василь Тарас. Сторінка у Facebook. Стипендії для українських студентів на час війни від Університету Мачерати. URL: <https://www.facebook.com/groups/314070194112/posts/10160644707564113/> (дата звернення 30.02.2023)

¹⁸³ Bicocca. Fellowship Programme for Ukrainian Research Infrastructure Leaders. URL: <https://emmri.unimib.it/2022/10/20/fellowship-programme-for-ukrainian-research-infrastructure-leaders/> (дата звернення 30.02.2023)

дещо згодом ми спробуємо дати один дуже важливий прогноз, принаймні на нашу власну думку.

Підсумовуючи все вищесказане наголошую, ми глибоко переконані, що сучасна освіта доволі відрізняється від тієї, яка була як приклад на початку 90-х років 20-го сторіччя. Співпраця між Україною та Італією незважаючи на об'єктивні перешкоди має свої досить серйозні перспективи. По-перше, культурні ініціативи у сфері освітньої та наукової взаємодії тільки сприятимуть позитивним тенденціям кожної з країн. По-друге, маючи бажання і мотивацію, студенти мають свободу вибору не лише країни (в нашому випадку Італії), але й освітнього закладу. По-третє, спільним кроком для обох держав є глибока розробка й по-справжньому міжнародної стратегії інтернаціоналізації. Але на це вкрай потрібний дорогоцінний час.

Однак, як ми вважаємо, для того щоб рухатись далі (у межах європейського простору) слід мати продуману, чітку, а що найголовніше таку стратегію, яку насправді можна назвати спільною. Без цього на превеликий жаль не можливо рухатися у правильному напрямі на всі сто відсотків, простіше кажучи це по суті неможливо.

Кооперація фахівців та викладачів у сфері розробки нових програм освіти

Коротко розпочнемо знову з передмови, мені здається це не буде зайвим рішенням, якщо ми кажемо про галузь освіти. Прогресивний розвиток суспільства залежить не в останню чергу від того, на якому рівні знаходяться фахівці та викладачі освітньої сфери. Ґрунтовна наука є складовою не лише духовної культури, а й формою суспільної свідомості. Початок нашої незалежності охарактеризую як один з найбільш непростих етапів для закладів вищої освіти і, відповідно, для викладачів з України. Так, все почало дещо змінюватися згодом, втім суттєво це нічого не змінило. Спробуємо пояснити. Маючи все ж значною мірою високий науковий потенціал, освітні фахівці зіштовхнулися з кризою на глобальному рівні, тобто маються на увазі проблеми не лише політичного, але й економічного характеру в нашій

державі, що відповідно призвело до сумних трагічних наслідків у всій сфері освіти — переїзду за кордон в пошуках нової роботи в закладах освіти. Згідно з останніми дослідженнями, а саме за період починаючи з часу набуття незалежності до 2000 років з України виїхало вісім тисяч вчених вищої кваліфікації.¹⁸⁴

Це можна вважати величезною проблемою і доказом, точніше одним з чергових доказів того, що наша держава ніяк на таку негативну тенденцію не змогла ефективним чином відреагувати. Пов'язую я подібну тенденцію з тим, що 90-ті роки наша країна переживала не в найкращому становищі, передусім з економічної точки зору. Авжеж, можна було б сказати, що вплинути на таку ситуацію можна було б звичайним підвищенням заробітної плати та певними додатковими льготами, однак де для цього знайти необхідну суму коштів. В теорії, Італійська Республіка могла б ще тоді надати нам кредит, бажано без відсотків на довгий термін, як це було зроблено умовно кажучи нещодавно в 2022 році для того, щоб забезпечити викладачів коштами (наприкінці про це розповім додатково). В першу чергу війна й просто складне економічне становище це як на мене зовсім інші речі. По-друге, фактично розпочинати наші взаємні відносини з подібних кредитів не найкраще рішення проблеми.

Загалом, становлення такої молодої держави – це досить складний процес, хоча, в 1991 році український науковий склад був чи не найбільшим у Європі. А 1994 рік, серед інших речей, ознаменувався тим, що наша Академія наук України отримала завітний статус національної.¹⁸⁵

Зазначимо цікавий момент, принаймні на перший погляд, а саме те, що у нашому чинному Законі України «Про освіту» зазначається, що освіта є основою успішної соціалізації особистості та запорукою розвитку

---

¹⁸⁴ UAHISTORY. Історія України у питаннях та відповідях. 9.10. Розвиток освіти і науки в Незалежній Україні. URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/ukraine-history-questions-and-answers/117.html> (дата звернення 20.01.2023)

¹⁸⁵ Історія НАН України. Національна академія наук України. Офіційний сайт. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/About/Pages/history.aspx> (дата звернення 20.01.2023)

суспільства і держави¹⁸⁶. З мого боку навіть не має що додати. Повністю погоджуюсь з таким формулюванням.

Про характер українсько-італійських взаємин в освітній сфері, починаючи ще з 1990-х років, можна довідатися з інтерв'ю з донькою відомої мабуть що кожному українцю Ліни Василівни Костенко¹⁸⁷. Оксана Пахльовська пішла шляхом мати, ставши письменницею, втім країну для проживання обрала іншу — Італію. Тому краще скажіть нам, хто може знати про тенденції гірше, ніж людина яка там проживає не перший рік. В тому числі вона без сумнівів є яскравим представником академічної спільноти та учасником італійської асоціації українців. Спираючись на її позицію, цілком можна оцінити динаміку змін не лише в знаннях про Україну, але й інтересу до нашої держави серед італійської громадськості.

Вищезгадана нами дослідниця зазначає особливості академічної спільноти Італії та наголошує, що вона є досить замкненою. Розвиток академічного дискурсу пов'язаний з поширенням публікацій та книг після проголошення незалежності України. На їх зміну прийшли більш комплексні дослідження, так звані симпозіуми у престижних наукових центрах, зокрема в вічентинському інституті соціальної і релігійної історії. Тобто, починаючи з 1991 року до 2016-го року спостерігався перехід від нижчого несуттєвого рівня до якісно-нового. Від себе додаємо, що приблизно та ж ситуація спостерігається й нині і ми це ще спробуємо довести. Втім, якщо повністю аналізувати все воедино, то італійці мало що знали про Україну, її науку, освіту тощо. Єдине, кажучи також загалом про інтерв'ю, то вона сказала ще одну дуже важливу річ, а саме, що за відповідну суму коштів (не вказано точну цифру на жаль) інколи зраджують собі італійські інтелектуали,

¹⁸⁶ Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Верховна Рада України. Законодавство України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 25.02.2023)

¹⁸⁷ «В Італії практично немає лідерів громадської думки, які б адекватно розповідали українську story»: [інтерв'ю з членом Італійської асоціації україністики, професором університету “La Sapienza” Оксаною Пахльовською (м. Рим, Італія)]/ вела Катерина Зарембо// Главком. 05.06.2016. URL: <https://glavcom.ua/interviews/okšana-pahlovska-v-italiji-val-antiukrajinskoji-literaturi-jiji-leytmotiv-kijivska-hunta-vchinila-genocid-385760.html> (дата звернення 21.01.2023)

шукають вигоду власне кажучи там де її точно не слід шукати, пропагуючи через конференції чи ті ж друковані книжки «російський світ», що негативно впливає на ставлення до України і в цілому й це дуже потужно впливає на співробітництво умовного італійського фонду Ceru Educational Group (про нього ми ще згадаємо) з певним українським університетом. Ніхто власне кажучи не захоче мати справу з країною, яка стала в епіцентрі «хейту» умовного професора русиста (не варто недооцінювати їх роль, останній акорд ще не зіграно)¹⁸⁸. Проте, справді, після того, як Росія розкрила всі карти у 2022 році цілому світу, то багатьом, як нам здається, без будь-якої окремої підказки стало зрозуміло хто є хто. Італійці стали більше цікавитись Україною, знаходити головні відмінності між Україною та Росією тощо, що до цього мало хто робив, мало хто формував правдиву українську історію серед італійців. Чим більше буде позитивних відгуків стосовно України, справжніх думок про неї, тим звичайно простіше буде й у співпраці.

З іншої сторони, виникає цілком логічне запитання: які ж основні причини міжнародної співпраці для українських спеціалістів в наш час? Спробую проаналізувати. Насамперед, виникла необхідність відійти від застарілої радянської системи освіти, яка не підходить жодним чином під наші нинішні умови. В швидкоплинному світі це вагома проблема. Одночасно падав рівень якості освіти у зв'язку з впливом кваліфікованих фахівців. Стагнація у галузі освітніх інновацій пояснювалася і досить низькою матеріально-технічною базою. Недофінансування мало дещо хронічний характер і що найголовніше бракувало чітко продуманої системної стратегії на вищому рівні (мною мається на увазі державному. Куди ж може бути ще вище). Можливо її майже просто не існувало, як такої стратегії.

---

¹⁸⁸ «В Італії практично немає лідерів громадської думки, які б адекватно розповідали українську story»: [інтерв'ю з членом Італійської асоціації україністики, професором університету “La Sapienza” Оксаною Пахльовською (м. Рим, Італія)]/ вела Катерина Зарембо// Главком. 05.06.2016. URL: <https://glavcom.ua/interviews/oksana-pahlovska-v-italiji-val-antiukrajinskoji-literaturi-jiji-leytmotiv-kijivska-hunta-vchinila-genocid-385760.html> (дата звернення 21.01.2023)

Ольга Юрїївна Анісімова звертає увагу на мотиви кооперування в освітній сфері¹⁸⁹. Тобто на те, що в 21 сторіччі не може бути такого, коли заклад вищої освіти просто пливе за течією та не пристосовується до сучасного досить розвинутого світу (тобто проявляти пасивні, не приймаючи умовної участі в новітніх програмах, чи не намагаючись хоча б спробувати перейти на нові для себе технології у сфері освіти). Тому тут розповідається чому власне кажучи слід слідувати сучасним «трендам». Зокрема зазначається, що певного роду співпраця як спеціалістів, так само і викладачів у сфері освітніх інновацій відіграє велику роль для подальшого економічного та політичного життя країни. Особливо ж це актуально в тому числі для України разом з Італією.

Лука Буссотті у свої власній статті, котра була присвячена власне кажучи шляху розвитку Італії у галузі освіти¹⁹⁰ виділяє таку особливість освітньої системи, як перехід до міжкультурної освіти. Цьому сприяли не лише внутрішні, а й так само зовнішні чинники. Саме в італійській системі зокрема вдало реалізується так званий міжкультурний підхід. Більша кількість іноземних студентів у професійно-технічних школах. Викладачі використовують мультидисциплінарну методіку. Інновації синтезуються у соціологічному, філософському й історичному розрізі. Втім, не все обмежується лише цим, але й окрема увага була приділена нашим сучасним реаліям, зокрема це ж авжеж мотивація вчителів (коли доводиться щоразу перевіряти себе на стресостійкість, щоб в кінцевому результаті отримати нові для себе у своїй професії навички. По-друге, мова йде про підхід у рамках мультикультуралізму та врешті-решт й про так зване запровадження принципу сповідання лише цілковитої справедливості у межах педагогіки, принаймні ми це зрозуміли таким чином¹⁹¹.

---

¹⁸⁹ Анісімова О. Ю. Інтернаціоналізація вищої освіти: моделі та механізми. Освітня аналітика України. 2019. № 3 (7). С.97-111 (дата звернення 20.01.2023)

¹⁹⁰ Bussotti, Luca. The Italian Way to Intercultural Education: Innovation and Resistance// Foro de Educación. 2017. V. 15, n. 23. pp. 43-68. (дата звернення 20.01.2023)

¹⁹¹ Bussotti, Luca. The Italian Way to Intercultural... P.61. (дата звернення 20.01.2023)

Однак вважаємо, що ситуація з міжнародною академічною мобільністю освітніх фахівців України надзвичайно проблемна, принаймні є декілька чітких пояснень таким чином вважати. Відсутня координація та відповідне фінансування стажування наших викладачів в Італії. Спільні проекти мають скоріше поодинокий характер про що ми з вами вже розповідали трохи раніше. Зверну безпосередню увагу на «Програму діяльності Уряду на 5 років»¹⁹², котра з'явилась на світ 3 роки тому, а саме в 2019 році. Важливим тут слід вважати те, що на наступні 5 років були визначені освітні цілі для всіх, зокрема для науковців і для так званих новаторів. Прокоментую зміст п'ятої цілі. Йдеться про створення для вчених України належних умов для досліджень та передбачається інтеграція у світовий науковий простір. Серед показників ефективності зазначено, що за слід рухатися до поступового збільшення кількості публікацій у різних відомих журналах провідних країн світу (сюди цілком можна віднести й Італійську Республіку); фінансування в повному обсязі. На нашу думку, конкретні індикатори носять абстрактний, тобто загальний характер – жодного чіткого пункту. Для підтвердження мною було проаналізовано післямову. Якщо коротко, то буцімто потерпів та зовсім скоро ви побачите результат, тобто дізнаєтесь в усіх можливих деталях, як МОН буде намагатись виконати ці 5 поставлених цілей.¹⁹³ Третій рік закінчився, а про плани так нам й не відомо. Будемо сподіватись, що на це вплинуло переважно російське вторгнення на територію України, а продумані дії для досягнення мети (тобто по виконанню всіх цілей) дійсно з'являться на офіційному сайті як можна швидше. Однак, з іншого боку, заслуговує на увагу питання розробки спільних українсько-італійських програм Асоціацією європейських університетів.

---

¹⁹² Програма діяльності уряду на 5 років: МОН має 5 чітких цілей для кращих державних послуг для всіх — від дітей в дошкільній до науковців та інноваторів. МОНУ: офіційний сайт. 30.09.2019. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/programa-diyalnosti-uryadu-na-5-rokiv-mon-maye-5-chitkih-cilej-dlya-krashih-derzhavnih-poslug-dlya-vsikh-vid-ditej-v-doshkilli-do-naukovciv-ta-innovatoriv> (дата звернення 22.01.2023)

¹⁹³ Програма діяльності уряду на 5 років. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/programa-diyalnosti-uryadu-na-5-rokiv-mon-maye-5-chitkih-cilej-dlya-krashih-derzhavnih-poslug-dlya-vsikh-vid-ditej-v-doshkilli-do-naukovciv-ta-innovatoriv> (дата звернення 22.01.2023)

У межах Європейської Асоціації Університетів здійснюється не лише певним чином обмін інформацією, а також проведення спільних дослідницьких проектів (це є найважливішим в нашому реченні). До речі, одна освітня програма нам всім добре відома, давайте ж її згадаємо. Мова звичайно піде про Еразмус Мундус — одну з освітніх програм, котра допомагає якісно модернізувати університети ЄС (повністю фінансується за рахунок Європейського Союзу)¹⁹⁴. В першу чергу вона поширюється не лише на наукових працівників вищих навчальних закладів. Дану програму вважаємо однією з все ж кращих освітніх програм, принаймні саме про неї ми фактично постійно з вами чуємо на кожному кроці. Було б інакше, й ситуація кардинально б відрізнялась від нинішньої.

Варто відзначити досвід залучення іноземних викладачів до Українсько-Італійського академічного центру¹⁹⁵. Яскравим прикладом може слугувати знову Каразінський університет. Як ми вже з вами неодноразово згадували, плідні академічні зв'язки університету з італійськими науково-освітніми закладами сприяють розробці спільних проектів у галузі розвитку освіти й подальшої інтеграції в освітній простір ЄС, чому про це знову нам не згадати. Коротко кажучи, це дійсно чудова можливість організувати лекції тощо за участю відомих італійських викладачів.

Українським інститутом освітньої аналітики 28 жовтня 2021 року в українській столиці було проведено третю за рахунком Міжнародну науково-практичну конференцію під знаковою назвою «Реформа освіти в Україні. Інформаційно-аналітичне забезпечення»¹⁹⁶. Зокрема, було представлено не лише звіт, а й розглянуто доволі детальним чином міжнародний взаємообмін з питань управління освітою, фінансово-економічних аспектів, розвитку

---

¹⁹⁴ Стипендії Еразмус Мундус і Еразмус плюс. Unipage. URL:

https://www.unipage.net/ru/program_erasmus_mundus#Erasmus_Mundus (дата звернення 24.04.2023)

¹⁹⁵ Українсько-Італійський академічний центр. Каразінський університет: офіційний сайт. URL:

<https://karazin.ua/mizhnarodna-dijalnist/upravlinnia-mizhnarodnykh-vidnosyn-u/akademichni-tsentry/ukrainsko-italiyski-akademichni-tsentr-1/> (дата звернення 23.01.2023)

¹⁹⁶ Education Reform in Ukraine. Information and Analytical Support: Book of Abstracts of the III International Scientific and Practical Conference (electronic scientific publication), October 28th, 2021. Kyiv: SSI «Institute of Educational Analytics», 2021, 360 p. (дата звернення 23.01.2023)

вищезгаданої інклюзивної освіти, (від загальної середньої до вищої освіти), освіти для дорослих. Міжнародний освітній простір охарактеризовано дещо як нам здається вужче.

Пандемія як кризове явище всього світу не обірвало нашу співпрацю і в цілому не сказати що звела минулі досягнення нанівець. Використовуючи можливості віддаленого контактування, а саме десятого лютого 2021 року був проведений доволі цікавий телеміст присвячений майбутній співпраці між досліджуваними нами країнами¹⁹⁷.

Передусім мова йшла про співпрацю Київського національного університету імені Тараса Шевченка з Серу Educational Group (італійський фонд). Нас же в першу чергу цікавлять результати цієї зустрічі, зараз про це й розповім. Перш за все було досягнуто згоди про участь викладачів у різноманітних програмах стажування. Скоріше йдеться не лише про підвищення їх кваліфікації, а й про в тому ж числі обмін досвідом. Важливим питанням для обох сторін став намір створення спільних, тобто українсько-італійських лабораторій для ґрунтовних наукових досліджень. Зокрема передбачалося започаткувати прикладні дослідження та розробки міждисциплінарного характеру.

Згодні, плани вкрай перспективні, однак зіштовхнулись з досить неприємним моментом. Наразі кінцеві результати як все врешті-решт загалом склалося на момент написання підрозділу не відомі, сподіваюсь, що в найближчому майбутньому ми почуємо лише гарні новини. Проблема полягає в тому, що такі грандіозні важливі плани стали темою для розмови в 2021 році, однак у нас присутні сумніви, що події 24 лютого 2022 року ніяк з негативної точки зору на них не вплинули. Самий ймовірний сценарій, що це питання відклали в досить далеку скриньку, а саме до більш сприятливих умов.

---

¹⁹⁷ Телеміст «Україна – Італія»: перспективи співпраці. За інформацією Центру інноваційного розвитку КНУ.12.02.2021. URL: <http://www.univ.kiev.ua/news/11457> (дата звернення 23.01.2023)

Втім, важливий сам факт співпраці з італійською стороною. Сподіваюсь, що умовно кажучи Каразінський університет отримає не менш цікавого італійського партнера в найближчому майбутньому. Власне кажучи, чим більше у наших університетів буде подібних партнерів (передусім іноземних), тим більші будуть умови для розвитку співпраці у нашій галузі освіти загалом.

Продовжуючи проблему дистанційної освіти, наведу факти з розвідки Лаури Менабо та інших¹⁹⁸. Зокрема ними було з'ясовано, що італійські вчителі, особливо в період пандемії, сприйняли впровадження віддаленого навчання доволі легко. Цьому ж посприяли ціла низка різних моментів, серед яких згадаймо про оптимальні матеріальні умови та в певному сенсі легкість в сприйнятті технологізації, до якої виходячи з надскладних умов, треба було доволі швидко адаптуватися.

Кооперація спеціалістів працює і над створенням освітньо-наукових ресурсів через глобальну мережу інтернет. Проте, слід зазначити, що на превеликий жаль повномасштабне вторгнення Росії на територію України внесли зміни до тематики співпраці. До речі, в електронній версії чергової української газети йдеться про відгук викладачів італійського університету Тушія, котрий знаходиться в Вітебро, тобто провінції Лаціо, безпосередньо на російську агресію, підтримавши в кінцевому результаті нашу країну¹⁹⁹.

В обох державах, як в Італії, так відповідно і в Україні ведеться активна праця задля освоєння цифрової компетентності і в цілому різноманітних схожих навичок, що стосуються саме технологій. Ще з 2015 року були запроваджені гранти для науковців щодо проведення досліджень в університеті UNITO²⁰⁰. Головною ж її метою є створення сприятливих,

---

¹⁹⁸ Menabo, Laura, Skrzypiec, Grace, Sansavini, Alessandra, Brighi, Antonella Guarini, Annalisa. Distance Education among Italian Teachers: Differences and Experiences. // Education and Information Technologies. 16 March 2022. 30 p. (дата звернення 25.01.2023)

¹⁹⁹ Носова Богдана. Італійський університет Тушія підтримує українських студентів. Голос України. 5 квітня 2022. URL: <http://surl.li/hahvc> (дата звернення 25.01.2023)

²⁰⁰ Unistudy. Гранти для проведення досліджень в Італії. Міжнародні Освітні Програми та навчання за кордоном. URL: <https://unistudy.org.ua/grants-italy/> (дата звернення 26.01.2023)

дійсно продуманих умов задля успішної наукової мобільності і співпраці між академічним та комерційним сектором. Знову ж таки, без певних фінансових вкладень програму реалізувати на повну міць вкрай складно.

Таким чином, можна зазначити, що кооперація освітніх спеціалістів існує. Аналіз тематичного матеріалу доводить, що стажування, ті ж створення проектів є досить поширеним явищем, чого не можна сказати про розробки нових програм. Маємо надію, що проекти переростуть в ті ж програмові курси й не лише. Загалом, із зрозумілих причин (фінансово-економічних) спостерігається наступна тенденція: запрошення в більшій мірі одностороннє, тобто лише з італійської сторони. Тим не менш, українським спеціалістам також буде чим поділитися й цілком переконаний, що вже у недалекому майбутньому, скоріше за все не раніше 2025, а то й 2026 року.

Давайте на цьому моменті дещо поміркуємо. 2022 рік майже повністю (з 2-го місяця року) пройшов у війні з Росією, тому тут все зрозуміло — непридатні умови, думки зосереджені на інших речах. Щодо 2023 року, то ми абсолютно не впевнені в тому, що війна закінчиться в цей час, принаймні цю думку розділяє зі мною Барбара Занчетта, точніше вона також не бачить реальних підстав чому війна має закінчитись в цей рік. Проте на противагу цьому у Бена Ходжеса дещо інша думка. Він навпаки схиляється, що 2023-й рік може стати заключним, якщо справи на фронті підуть за позитивним сценарієм²⁰¹.

Насправді скільки людей, стільки й самих різних думок з цього приводу, однак наступальна операція (увага не контрнаступ. Контрнаступ в нашому розумінні це власне кажучи коли ти втратив певну територію та в ході певних дій її відбив та власне кажучи все на цьому (лише різновид наступу). Стратегічна наступальна ж операція це тоді, коли ти чітко продумуєш стратегію, противник не знає де саме ти вдариш (можливо це буде відразу кілька напрямів), коли саме тощо. Як би там не було, переконані в

---

²⁰¹ BBC. Ukraine war: Five ways conflict could go in 2023. URL: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-63987113> (дата звернення 14.05.2023)

тому, що на нас очікує одна з найскладніших операцій в історії воєн, тому й піти вона може різним чином, за різним сценарієм, в тому числі й не завжди успішно (ми маємо враховувати абсолютно все, в цьому й річ). Тому самим реальним, вкрай оптимістичним шансом (можливістю) здобути перемогу є 2024 рік. Втім, в цьому випадку, ми скоріш за все акумулюємо всі сили на відбудові держави, а потім все інше. Я дійшов до цієї думки ще й тому, що збитки за 2022 рік лише для нашої інфраструктури орієнтовно становлять 138 мільярдів доларів США²⁰². Це ж до того не фінальна цифра, вона ще значно перевищить позначку в 150 мільярдів доларів США. Тому в тому випадку, якщо війна все ж закінчиться в 2024 році, то з 2025 року можна очікувати й навіть на позитив у взаємних відносинах України та Італійської Республіки у галузі освіти. Втім це не думка військового експерта, а лише звичайного здобувача вищої освіти. Закінчуючи з прогнозами та переходячи до тих нинішніх обставин, котрі склались.

У результаті російської агресії від 24 лютого 2022 року освітні органи Італійської Республіки з розумінням не лише віднеслись до ситуації, але й що найбільше мене доволі приємно здивувало, стали безпосередніми розробниками рекомендацій щодо прискорення визнання академічних кваліфікацій наших співвітчизників²⁰³. Тобто, до розробки відповідного документа були залучені наше Міносвіти і Національний інформаційний центр академічної мобільності в Україні та Італії. Це ще одне доволі яскраве підтвердження, що ми ніколи не залишимося одні, як би наразі складно нам не було.

Кажучи в цілому, Уряд Італії, здебільшого починаючи з 2020 року (мається на увазі активно) займається доволі перспективними змінами,

---

²⁰² Загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну, зростає до майже \$138 млрд. KSE. 24.01.2023. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturii-ukrayini-cherez-viynu-zroslo-do-mayzhe-138-mlrd/> (дата звернення 17.05.2023)

²⁰³ Міністерство освіти і науки України. Рекомендації щодо прискореного визнання українських академічних кваліфікацій. 02.06.2022. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-rekomendaciyi-yevrokomisiyi-shodo-viznannya-ukrayinskih-osvitnih-kvalifikacij> (дата звернення 27.01.2023)

підключись про своє майбутнє. По-перше, сюди слід віднести реформування (якісним чином) існуючого відбору працівників шкіл (передусім учителів), зазначивши тим продуманий до деталей випробувальний період. Якщо все гаразд, то такий співробітник має право продовжувати займатись своєю роботою. По-друге, це так звана викладацьких курсів. Суть яких – збагатити модулями, на яких розглядатиметься розвиток не лише бізнес-ідей, а й економічний розвиток інноваційних технологій. По-третє, належне матеріальне забезпечення навчальних закладів. Крім того, передбачається на законодавчому рівні стимулювання досліджень даної галузі. Зазначені італійські плани вже навіть частково реалізовані в українській освітній сфері, хоча й з певними вагомими винятками. Втім, відкидаючи нюанси, це ж значить, що ми цілковито розуміємо і головне знаємо правильний шлях, точніше ближче до цього ніж умовно кажучи 10 років тому назад.

Отже, двостороння співпраця – це певний, інколи як в нашому випадку важкий тернистий шлях до в певному сенсі повної модернізації, а не доволі елементарне, інколи поверхневе копіювання зарубіжного досвіду. В обох освітніх системах (як в українській, так само й в італійській) спостерігається перехід від знанневої парадигми до компетентнісної з урахуванням цілої низки критеріїв (суспільних і в тому числі зокрема практичних).

В цілому, можна стверджувати, що формування власної освітньої політики кожної з держав повинна здійснюватися відповідно до освітніх орієнтирів європейського співтовариства. Модернізувати зміст освіти доцільно через наприклад оновлення традиційних предметів і введення нових, ну зокрема чому б не сказати про ІКТ чи освіту про здоровий спосіб життя. Це лише особисті думки з цього приводу, оскільки не є секретом, що в обох країнах, щоправда на різному рівні існують освітні проблеми, тому й зокрема моніторингове дослідження позитивно вплинуло б на освітню динаміку в цілому.

Окремо ми не маємо права не згадати про те що Італійська Республіка зовсім нещодавно, а якщо ж бути більш точним 15 серпня поточного 2022

року підтримала нас у цей скрутний час фінансово, точніше наших вчителів. Ми отримали кредит (за нульовою процентною ставкою на цілих 15 років, тобто якщо так порахувати до середини 2037 року) на суму в 200 мільйонів євро²⁰⁴. Хтось може сказати, що це невелика сума, причому в кредит, але без цього нам би було набагато скрутніше, погодьтесь. Отримати подібний пільговий кредит це без сумніву великий внесок, адже нам подарували змогу хоча б на трішки забути про забезпечення видатків на заробітну плату педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти – Італія це вже зробила до нас.

Перед тим як розпочати писати про науку, ми особливо не знали, що Італійська Республіка, точніше буде сказати їх педагогічна освіта знаходиться до сих пір під величезним впливом католицької церкви. Простіше кажучи для нас було не новиною, що в аудиторіях зберігаються умовні символи розп'яття (так як деякі з них бачив особисто), але щоб настільки масово (фактично всюди), як про це сказано в праці Неліна, то й навіть подібного в самих сміливих наших думках допустити не могли²⁰⁵. Цілком слушна інформація, так як щоб будувати міцні стосунки зі своїми сусідами треба знати про їх особливі моменти, як ось наприклад подібні.

Висновки до другого розділу

В першому підрозділі другого розділу ми окремо поговорили про науково-технічне співробітництво між Україною й Італійською Республікою. Було з'ясовано те, що ми співпрацюємо з Італійською Республікою в такій надважливій галузі як дослідження космосу. Наразі наша співпраця у цій сфері обмежується лише виробництвом двигунів для ракет носіїв «Vega», однак, виходячи з того, що у нас успішна співпраця у цій галузі із такою країною як

²⁰⁴ Міністерство Фінансів України. Україна отримала 200 мільйонів євро від Італії внаслідок пільгового кредиту Італійської Республіки. 16.08.2022. URL:

https://www.mof.gov.ua/uk/news/ukraina_otrimala_200 mln_ievro_vid_italii_-3566 (дата звернення 28.01.2023)

²⁰⁵ Нелін С. В. Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії (кінець XX – початок XXI століття): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук: 13.00.01. Умань, 2017. 8 ст. (дата звернення 28.01.2023)

США, а саме один лише запуск ракетноносія «Antares» нам приносить десятки мільйонів то цілком можливо, що в майбутньому між Україною й Італією з'явиться схожий не менш перспективний проект.

Крім цього не слід недооцінювати італійсько-українські та українсько-італійські наукові зустрічі. В стінах лише одного національного університету ім. В. Н. Каразіна їх було проведено чотири рази (два з них було присвячено дослідженням в астрофізиці). До того ж, у галузі медицини є не менш цікаві моменти. Співпраця італійської «Soletterre» разом з фондом «Запорука» є визначним прикладом. Саме вони мали безпосередній вплив на те, щоб у Львові вперше в історії України було проведено трансплантацію кісткового мозку й щоразу наближаються до головної мети — допомогти якомога більшій кількості онкохворих і наразі все досить успішно попри повномасштабну війну в Україні. З іншого нас об'єднала спільна мета — перемогти пандемію коронавірусу, чи хоча б врятувати як можна більше життів. Саме тому проводились онлайн зустрічі (з об'єктивних причин. Під час пандемії офлайн режим не був найбільш пріоритетним) між українськими й італійськими лікарями, де зокрема ми обмінялись власним досвідом, почули рекомендації італійських колег та почали робити все задля того, щоб якомога ефективніше нівелювати вплив COVID19.

В другому підрозділі другого розділу ми поговорили про освіту. Кажучи в цілому, то міжнародна взаємодія між Україною та Італією в освітній сфері простежується, хоча і не досить системно. Роблячи ж впевнені інтеграційні кроки в європейський та світовий освітній досвід, Україна здебільшого прагне враховувати напрацювання італійської освіти. Ми цілком готові переймати ефективні освітні рішення і дещо можемо надати Італії власний позитивний досвід. Адже українські наукові школи мають багаті традиції і високий рівень освіти, що для Італії є стратегічно важливим. Окрім іншого, в цьому підрозділі, я спробував дати аналіз коли закінчиться російсько-українська війна, хоча б поверхнево, виходячи з тієї інформації, яка нині у нас на руках, тобто у вільному доступі (не раніше 2024 року) та коли ми зможемо дійсно активно

розвивати двосторонні відносини, тобто пропонувати власні конкретні дії для поглиблення й розвитку взаємної співпраці в галузі тієї ж освіти, не хвилюючись з приводу інших вагомих моментів, як ось приклад наразі, коли все для нас більшою мірою залежить від справ на фронті (2025, цілком ймовірно 2026 рік).

ВИСНОВКИ

Наше дослідження ми вирішили присвятити торгово-економічним, науково технічним (навіть в певній мірі зачепили сферу освіти) взаємовідносинам між Україною і Італійською Республікою. Було вирішено розпочати з часів набуття незалежності й закінчуючи 2022 роком.

Щодо аналізу договірно-правової бази, то ми все ж не стали занадто прискіпливо аналізувати підписані між країнами меморандуми. На нашу думку, вони мають меншу цінність і значимість в порівнянні з аналогічно підписаними між країнами угодами і договорами. Тим паче наша держава не забула про гіркий досвід також як колись здавалося цінного Будапештського меморандуму підписаного наприкінці 1994 року, але починаючи з 2014 року ми добре зрозуміли усю його справжню значимість.

Найбільшу увагу в дослідженні було приділено проміжку часу починаючи з 2014-го й закінчуючи 2022 роком. Це було зроблено не просто так, адже, як ми вважаємо це час наших особистих потрясінь. 2014 рік ознаменувався початком російської агресії та захопленням низки наших територій, включаючи АР Крим й початком війни на Сході. Було важливо з'ясувати як ми через цей час, через випробування долі проходили та наскільки сильно це вплинуло загалом на наші взаємовідносини з Італією.

Стосовно 2022 року все доволі просто. Саме в цей час розпочалося наше найбільше випробування починаючи з 1991 року, а саме повномасштабна війна, котра не обмежувалася лише низкою територій (як це було в 2014 році), а відразу був напад з різних областей України одночасно. Закінчити дослідження 2021-м роком було б очевидно неправильним рішенням. В дослідженні було з'ясовано, що саме з 2022 року стало зрозумілим, що Італія вибрала нашу сторону, поступово відриваючись від «міцних обіймів» Росії. Особливо це простежується в 4 підрозділі першого розділу присвяченій військовій допомозі від 24 лютого 2022 року. Все ж вважаємо, що включити цей підрозділ було важливим рішенням. Зокрема цей підрозділ є важливим з точки зору нашої безпеки, а по-друге дослідження є більш повним, коли в

ньому аналізується допомога від різних країн в часи найбільшого виклику. Зокрема було з'ясовано, що найбільшу допомогу нашій державі серед країн Північної Америки надали США і Канада, а в Європі Великобританія, Польща, Німеччина і Норвегія. Італійська Республіка все ж в цьому плані дещо програє, однак разом з тим саме ця країна в тому числі ефективно допомогла нам в критичний момент з ППО, що в кінцевому результаті зіграло свою роль, тобто ми з плином часу почали куди ефективніше протидіяти російським крилатим ракетам і безпілотникам.

В торгово-економічних відносинах, а саме у другому і третьому підрозділі було з'ясовано, що найбільш складними часами стали (в порядку від найменшого до найбільшого) 90-ті (шлях, коли наша молода країна лише починала становлення, переживаючи непросту кризу після розпаду СРСР, власне кажучи як і всі країни, котрі вийшли з його складу); 2008 рік, тобто час коли світ зіштовхнувся з економічною кризою, що в цілому серйозно загальмувало наші відносини. Лише з 2010 року наша держава почала поступово оговтуватись; 2014 рік, а саме початок російської агресії знову ж все нівелював, як і в свій час криза 2008 року; Врешті-решт найскладнішим випробуванням стали події після 24 лютого 2022 року. Передусім наша економіка ще ніколи не мала справ з подібним ударом, фактично її було паралізовано. Час усіх можливих антирекордів. Лише фінансова допомога після повномасштабного вторгнення дещо допомогла відносно втримати ситуацію на плаву. Було з'ясовано, що кращим проміжком часу для наших двосторонніх відносин став час починаючи з 2001 по 2008 рік. Якщо б не фінансова криза 2008 року, а потім випробуванням війною на Сході країни, то ми б досягли куди значиміших успіхів не лише у взаємних торгово-економічних відносинах з Італійською Республікою, але й з усім цивілізованим світом в тому числі, причому значно раніше ніж здається.

В підрозділі присвяченому науково-технічному співробітництву зокрема мною було з'ясовано те, що ми маємо всі можливості побудувати міцну співпрацю навколо новітніх технологій, передусім мається на увазі

технологія блокчейн. Італійська Республіка в свій час завдяки цій технології кардинально змінила свою промислову й харчову промисловість, передусім зробивши її більш відкритою. Ми ж наразі лише нещодавно почали знайомство з цією технологією, а саме почавши для нас з особливо гострої проблеми пов'язаної з захистом лісу, приєднавшись одними з перших до пілотного проекту FSC, що безпосередньо мало свій вплив на зменшення незаконної вирубки лісів в Карпатах. Тут і став в нагоді блокчейн. Умовно кажучи клієнт отримав змогу з'ясувати точне місце походження цієї деревини та який шлях вона подолала до нього. Тобто така ж цілковита прозорість. З'ясували, що цілком реальним сценарієм було б вибудовувати вже нашу спільну співпрацю навколо цієї технології, адже досвід у кожній з країн у користуванні нею є.

Врешті решт було з'ясовано в підрозділі присвяченому освіті, що розвиток освітньої системи в Італії випереджає за багатьма показниками наш. Перш за все, це пов'язано з рівнем розвитку країни і фінансуванням матеріальної бази. У нас же головними перепонами є недостатній рівень розвитку країни порівнюючи з Італією, особливо гостро це дається взнаки під час повномасштабного вторгнення та тим, що Україна ніколи не приймала настільки ефективних освітніх рішень, як це робили наші італійські партнери. Проте, цей розділ допоміг з'ясувати й дещо іншу сторону медалі. Після початку війни 2022 року, Італія стала тією країною, яка нам допомогла не лише в військовому плані, але й підтримала в цей час забезпечити українських педагогів зарплатнею, надавши відповідно безвідсотковий кредит на 15 років, причому в достатній мірі швидко, розуміючи усю терміновість подібних речей.

Список використаних джерел та літератури.

1. Арсен Аваков у Facebook. Почались перемовини з приводу спільного будівництва великотоннажних кораблів. <https://twitter.com/AvakovArsen/status/1290662668660084736> (дата звернення 17.05.2023)
2. Асоціація університетів Європи. Офіційний сайт EUA. <https://eua.eu/eua-projects/current-projects.aspx> (дата звернення 22.01.2023)
3. «Антарес». Проект який був створений у місті Дніпро. DP.informator.ua. <https://dp.informator.ua/ru/proekt-raket-nositelej-antares-sozdannyj-v-dnepre-poluchil-prestizhnyu-nagradu-mezhdunarodnoj-akademii-kosmonavtiki> (дата звернення 14.04.2023)
4. Бобрикова О.-І. С. Дипломатичні відносини України з Італійською Республікою// Innovative views in to the future. 2017. 4 ст. <https://sworld.com.ua/konferu5/51.pdf> (дата звернення 25.02.2023)
5. Велика хартія університетів. 18 вересня 1988 року. Observatory Magna Charta Universitatum. <https://www.magna-charta.org/magna-charta-universitatum/mcu-1988> (дата звернення 24.02.2023)
6. Вплив світової кризи 2008 року на економіку України. Минуле та теперішнє. 12.07.2016. https://mtt.in.ua/ist-ukr_1991-2010_ekonomika-ukrayiny-kryza-2008/ (дата звернення 11.04.2023)
7. Василь Тарас. Сторінка у Facebook. Стипендії для українських студентів на час війни від Університету Мачерати. <https://www.facebook.com/groups/314070194112/posts/10160644707564113/> (дата звернення 30.02.2023)
8. В Італії практично немає лідерів громадської думки, які б адекватно розповідали українську story: Інтерв'ю з членом Італійської асоціації україністики, професором університету «La Sapienza» Оксаною Пахльовською (м. Рим, Італія)]/ вела Катерина Зарембо// Главком. 05.06.2016. <https://glavcom.ua/interviews/oksana-pahlovska-v-italiji-val-antiukrajinskoji-literaturi-jiji-leytmotiv-kijivska-hunta-vchinila-genocid-385760.html> (дата звернення 21.01.2023)

9. Гранти для проведення досліджень в Італії. Міжнародні Освітні Програми та навчання за кордоном. Unistudy. <https://unistudy.org.ua/grants-italy/> (дата звернення 26.01.2023)
10. Голос України. Сергій Алексєєв про співпрацю між італійськими та українськими депутатами. <http://www.golos.com.ua/article/315113> (дата звернення 19.02.2023)
11. Громадський простір. Дворічна програма лідерства та миробудування World House від Rondine в Італії вперше запрошує українських студентів. <https://www.prostir.ua/?grants=dvorichna-prohrama-liderstva-ta-myrobuduvannya-world-house-vid-rondine-v-italiji-vpershe-zaproshuje-ukrajinskyh-studentiv> (дата звернення 29.02.2023)
12. Договірні-правова база між Україною та Польщею. Перелік чинних міжнародних договорів (опубліковано на сайті 20.07.2012). Посольство України в Польщі. <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/233-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju> (дата звернення 19.02.2023)
13. Державна служба статистики України. Експрес-випуск державної служби статистики України за 2021 рік. 14.02.2022. Ст.1. <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2022/02/14.pdf> (дата звернення 11.04.2023)
14. Державна служба статистики України. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами починаючи з 2001 до 2020 року включно. Архів за роками. https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/zd/ztt/ztt_u/ztt1315_u.htm (дата звернення 04.04.2023)
15. Допомога «Soleterre» під час повномасштабного вторгнення. Vatican. News. <https://www.vaticannews.va/uk/world/news/2023-04/misiya-fondu-soleterre-v-ukrayini-pidtrymka-onkohvoryh-ditej-v-c.html> (дата звернення 17.04.2023)
16. Спільна заява з приводу торгово-економічних відносин між Україною та Італійською Республікою. 15.04.1992. Офіційний вебпортал парламенту України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_025#Text (дата звернення 20.02.2023)

17. Стаття Дмитра Уляницького на Forbes. Падіння експорту українського металу. 25.07.2022. <https://forbes.ua/inside/minus-3-mlrd-ukraina-strimko-zmenschue-eksport-metalu-odnogo-z-golovnikh-postachalnikov-valyuti-chi-e-nadiya-na-zlam-tendentsii-25072022-7198> (дата звернення 04.04.2023)
18. Державна підтримка українського експорту. Договір про дружбу і співробітництво між Україною та Італією. 03.05.1995.
http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/ugodi_z_ukrain/?country=ita (дата звернення 20.02.2023)
19. Договірно-правова база. Державна підтримка українського експорту.
http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/ugodi_z_ukrain/?country=ita (дата звернення 20.02.2023)
20. Еразмус+: офіційний веб-сайт. <https://erasmusplus.org.ua/> (дата звернення 26.02.2023)
21. Економічна правда. Як ІКЕА обвинуватили в причетності до незаконної вирубки лісу в українських Карпатах. 26.04.2020. <https://www.epravda.com.ua/news/2020/06/24/662236/> (дата звернення 20.04.2023)
22. Експлуатаційна площа лісів України становить орієнтовно 38%. FSC.
<https://ua.fsc.org/ua-uk/fsc-facts-figures-in-ukraine> (дата звернення 20.04.2023)
23. Експорт Італії у 2021 році. TrendEconomy.
<https://trendeconomy.ru/data/h2/Italy/TOTAL> (дата звернення 10.04.2023)
24. Економічний дискусійний клуб. Який вплив пандемія коронавірусу мала на економіку Італії та України. <http://edclub.com.ua/my-u-zmi/yak-pandemiya-covid-19-vplynula-na-ekonomiku-ukrayiny-ekspertne-opytuvannya-komentar-olega> (дата звернення 10.04.2023)
25. Економічна правда. Навіщо Україні Служба фінансових розслідувань.
<https://www.epravda.com.ua/columns/2020/05/20/662826/> (дата звернення 20.02.2023)
26. Експрес-випуск державної служби статистики України за 2021 рік. 14.02.2022. Ст. 1. <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2022/02/14.pdf> (дата звернення 11.04.2023)

27. Європейська правда. Стаття Сергія Сидоренка на сайті з приводу зернової угоди та можливого виходу з неї РФ. <https://www.eurointegration.com.ua/article/s/2022/10/31/7149686/> (дата звернення 04.04.2023)
28. Європейська правда. Італійська Республіка визнала український Голодомор. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/02/21/7156641/> (дата звернення 24.03.2023)
29. Зірка «Антарес». Детальна інформація про неї. SG. <https://spacegid.com/krasnyiy-gigant-antares.html> (дата звернення 14.04.2023)
30. Запорука. Facebook. Про фонд італійського походження «Soleterre» 22.10.2020. <https://www.facebook.com/Zaporuka/posts/3349684788412013> (дата звернення 18.04.2023)
31. Італійський дім та Open Gate Italy. 29.09.2015. Obozrevatel. <https://finance.obozrevatel.com/business-and-finance/64719-posolstvo-v-italii-otkroet-dlya-ukrainskogo-biznesa-vorota-v-evropu.htm> (дата звернення 05.04.2023)
32. Інтерфакс-Україна. Смертність в Італії від коронавірусу у 2020 році була рекордною. <https://interfax.com.ua/news/general/720564.html> (дата звернення 12.04.2023)
33. Інформація з приводу організації «Confindustria Ucraina». Офіційний сайт «Confindustria Ucraina». <https://www.confindustriaucraina.com/it/> (дата звернення 09.04.2023)
34. Історія України у питаннях та відповідях. 9.10. Розвиток освіти і науки в Незалежній Україні. <https://uahistory.co/pidruchniki/ukraine-history-questions-and-answers/117.html> (дата звернення 20.01.2023). UAHISTORY
35. Історія НАН України. Національна академія наук України. Офіційний сайт НАН України. <https://www.nas.gov.ua/UA/About/Pages/history.aspx> (дата звернення 20.01.2023)
36. Інформація з приводу компанії «Antonio Merloni S.p.A.». 30.01.2004. Kommersant.ru. <https://www.kommersant.ru/doc/445167> (дата звернення 23.03.2023)

37. Італійська компанія «Gruppo Campari» продала свій актив. Sostav.ua. <https://sostav.ua/publication/gruppo-campari-prodala-svoj-edinstvennyj-aktiv-v-ukraine-60825.html> (дата звернення 23.03.2023)
38. Кроки Харківської області по розширенню співпраці з Італійською Республікою в сферах освіти, науки та економіки. Харківська військова обласна адміністрація: офіційний веб-сайт. 07 листопада 2017. <https://kharkivoda.gov.ua/news/89409> (дата звернення 25.02.2023)
39. Кількість працівників у КБ «Південне». 18.05.21. Ukrainian Military Pages. <https://www.ukrmilitary.com/2021/05/p.html> (дата звернення 14.04.2023)
40. Конференції в ХНУ ім. В. Н. Каразіна. 1-2 ст. <https://karazin.ua/conferences/page-2/> (дата звернення 15.04.2023)
41. Капітал Як італійська «Gruppo Campari» не витримала конкуренцію в Україні. <https://www.capital.ua/ru/publication/18349-italyantsy-prodali-odesskiy-zavod-shampanskikh-vin-gruppo-campari-ne-vyderzhala-konkurentsii> (дата звернення 24.03.2023)
42. Кучма розпочав триденний візит до Італії. Кореспондент.net. 26.11.2002. <https://ua.korrespondent.net/ukraine/242134-kuchma-rozpochav-tridennij-vizit-do-italiyi> (дата звернення 23.03.2023)
43. ЛНУ ім. Франка. Магістерська програма «InterMaths». 03.03.2021. <https://lnu.edu.ua/mahistersks-prohrama-intermaths/> (дата звернення 27.02.2023)
44. Меморандум від 5 червня 2017 року між Верховною Радою та Палатою Депутатів Італії. Офіційна сторінка в Facebook Андрія Парубія. <http://surl.li/gzgzg> (дата звернення 19.02.2023)
45. Меморандум про спільну співпрацю між ТПП України та «Confindustria Ukraina». 19.10.2018. Офіційний сайт торгово-промислової палати України. <https://ucci.org.ua/press-center/ucci-news/tpp-ukrayini-ta-confindustria-ucraina-pidpisali-memorandum-pro-spivpratsiu> (дата звернення 09.05.2023)

46. Міністерство закордонних справ України. Італійська компанія купує 10 додаткових українських двигунів для європейської ракети-носія Vega.
<https://mfa.gov.ua/news/italijska-kompaniya-kupuje-10-dodatkovih-ukrayinskih-dviguniv-dlya-yevropejskoyi-raketi-nosiya-vega> (дата звернення 14.04.2023)
47. Міністерство освіти і науки України. Рекомендації щодо прискореного визнання українських академічних кваліфікацій. 02.06.2022.
<https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-rekomendaciyi-yevrokomisiyi-shodo-viznannya-ukrayinskih-osvitnih-kvalifikacij> (дата звернення 27.01.2023)
48. Мінекономіки. Падіння внутрішнього валового продукту майже на третину за підсумками 2022 року. <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=b30e854d-b47d-4806-82ac-bb6daa87fa51&title=Minekonomiki> (дата звернення 11.04.2023)
49. Міністерство освіти і науки України: офіційний веб-сайт. Сергій Шкарлет провів зустріч із міністеркою університетів і наукових досліджень Італії. 02 березня 2022 року. <https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-proviv-zustrich-iz-ministerkoyu-universitetiv-i-naukovih-doslidzhen-italiyi> (дата звернення 29.02.2023)
50. Міністерство освіти і науки України: офіційний веб-сайт. Сергій Шкарлет обговорив з Міністром освіти Італії академічні обміни між університетами та програми двостороннього обміну учнів. 29 червня 2022 року.
<https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-obgovoriv-z-ministrom-osviti-italiyi-akademichni-obmini-mizh-universitetami-ta-programi-dvostoronnnogo-obminu-uchniv> (дата звернення 29.02.2023)
51. Міністерство фінансів України. Facebook. Допомога Італії Україні в проведенні майбутніх реформ. 25.07.2017.
<https://www.facebook.com/minfin.gov.ua/posts/pfbid0353jUuegih7qP8ZhmLkyinfWKhQbM1wFHaj9tjvmB88qJgse2KtRer76Ys6UaA7HMI> (дата звернення 20.02.2023)

52. Міністерство фінансів України. Україна отримала 200 млн євро від Італії. 16.08.2022. https://www.mof.gov.ua/uk/news/ukraina_otrimala_200 mln_ie_vro_vid_italii_-3566 (дата звернення 19.02.2023)
53. Мінфін. Смертність в Україні у 2019 році. <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/deaths/2019/> (дата звернення 13.04.2023)
54. Мінфін. Смертність в Україні за 2020 рік. <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/deaths/2020/> (дата звернення 13.04.2023)
55. Міжнародні проекти та програми. Каразінський університет: офіційний сайт. <https://karazin.ua/mizhnarodna-diialnist/mizhnarodni-proieky/> (дата звернення 25.02.2023)
56. Медичний факультет Каразінського університету <https://karazin.ua/fakulteti-ta-instituti/medichnii/> (дата звернення 17.04.2023)
57. Національний Темпус / Еразмус+ офіс в Україні. <https://www.tempus.org.ua/uk/tempus/what-is-tempus.html> (дата звернення 27.02.2023)
58. Новинарня. Витік секретних документів у США та їхній вплив на Україну. Премії-“тридцятки” для ЗСУ. Нове відео “Лиховій і Дикий”. 21.04.2023. <https://novynarnia.com/2023/04/21/lyhovij-i-dykyj-u-kvitni/> (дата звернення 30.04.2023)
59. Носова Богдана. Італійський університет Тушія підтримає українських студентів. Голос України. 5 квітня 2022. <http://surl.li/hahvc> (дата звернення 25.01.2023)
60. Офіційний веб портал парламенту України. До парламенту надійшов проект Меморандуму про взаєморозуміння між Палатою депутатів Італійської Республіки та Верховною Радою України. Сергій Алєксєєв. 23.06.2016. https://www.rada.gov.ua/documents/dep_groups_news/pgr_italrepub/132156.html (дата звернення 19.02.2023)
61. Прохання Ющенка до італійського парламенту визнати Голодомор 1932-1933 року. ForUM. <https://for-ua.com/article/317218> (дата звернення 24.03.2023)

62. Перелік проектів програми Жан Моне. National Office Erasmus+. <https://erasmusplus.org.ua/projects/zhan-mone.html> (дата звернення 27.02.2023)
63. Перша операція по пересадці кісткового мозку у Львові завдяки «Запоруці та «Soletterre». Zaxid.net. https://zaxid.net/u_lvovi_proveli_pershu_transplantatsiy_u_stovburovih_klitin_kistkovogo_mozku_ditini_n1546945 (дата звернення 19.04.2023)
64. Посольство України в Італії. Розділ присвячений науково-технічному співробітництву (інформація з цього приводу на сайті востаннє була оновлена 28 січня 2021 року). <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/178-naukovo-tehniche-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-italijeju> (дата звернення 25.02.2023)
65. Посольство України в Італійській Республіці. Розділ присвячений торговим відносинам між Україною та Італійською Республікою. Востаннє оновлено 05 серпня 2022 року. <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/3155-trade/torgovelnno-ekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrayinoyu-ta-italiyeju> (дата звернення 04.04.2023).
66. Посольство Італії в Україні. Двосторонні відносини. https://ambkiev.esteri.it/ambasciata_kiev/uk/i_rapporti_bilaterali (дата звернення 02.01.2023)
67. Посольство України в США. Відносини між Україною та США. Науково-технічне співробітництво. <https://usa.mfa.gov.ua/ukrayina-ta-ssha/naukovo-tehniche-spivrobotnictvo-mizh-ukrayinoyu-ta-ssha> (дата звернення 14.04.2023)
68. Програма діяльності уряду на 5 років: МОН має 5 чітких цілей для кращих державних послуг для всіх — від дітей в дошкіллі до науковців та новаторів. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. 30.09.2019. <https://mon.gov.ua/ua/news/programa-diyalnosti-uryadu-na-5-rokiv-mon-maye-5-chitkih-cilej-dlya-krashih-derzhavnih-poslug-dlya-vsih-vid-ditej-v-doshkilli-do-naukovciv-ta-innovatoriv> (дата звернення 22.01.2023)
69. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Голос України. 2014. 6 серп. (№ 148). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 24.02.2023)

70. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Верховна Рада України. Законодавство України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 25.02.2023)
71. Протокол про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Італією. Верховна Рада України. 29.01.1992. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_024#Text (дата звернення 19.02.2023)
72. ПолНТУ. Участь ПолНТУ у другій українсько-італійській науковій конференції. <https://nupp.edu.ua/news/polntu-vzyav-uchast-u-konferentsii-bagatokhvilova-astrofizika-vid-radio-do-gamma-promeniv.html> (дата звернення 15.04.2023)
73. Радіо Свобода. Що принесе майбутній 2022 рік Україні в плані економіки. 02.01.2022. <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-ekonomika-tsiny-zarplaty-2022-prognoz/31633351.html> (дата звернення 13.04.2023)
74. Розрив дипломатичних відносин з Росією у перший день повномасштабного вторгнення. BBC. 24.02.2022. <http://surl.li/gsyj> (дата звернення 21.03.2023)
75. РНБО України. Офіційний сайт. Передумови окупації Криму та війни на Сході нашої держави. Директор Національного інституту стратегічних досліджень, академік НАН України Володимир Горбулін презентував аналітичні матеріали. <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/2399.html?PRINT> (дата звернення 11.01.2023)
76. Суспільне. Джорджа Мелоні розповіла, що Італійська Республіка у черговому 6-му пакеті допомоги планує передати Україні ППО «Espide» та «Skyguard». 21.02.2023. <https://suspilne.media/392969-italia-nadast-ukraini-sostij-paket-vijskovoї-dopomogi/> (дата звернення 29.04.2023)
77. Стипендії Еразмус Мундус і Еразмус плюс. UniPage. https://www.unipage.net/ru/program_erasmus_mundus#Erasmus_Mundus (дата звернення 24.04.2023)

79. Скільки було витрачено на Україну за один рік війни. Діаграма під назвою «Військова допомога США». 24 канал. 22.03.2023.

https://24tv.ua/economy/ru/mezhdunarodnaja-pomoshh-2023-skolko-voennoj-i-finansovoj-pomoshhi-poluchila-ukraina-jekonomika_n2270415 (дата звернення 28.04.2023)

80. Сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну, зросла до майже \$138 млрд. KSE. 24.01.2023. <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-chez-viynu-zrosla-do-mayzhe-138-mlrd/> (дата звернення 17.05.2023)

81. Слово і діло. Як Російська Федерація вирішила допомогти Ірану з літаками СУ-35. 11.03.2023.

<https://www.slovoidilo.ua/2023/03/11/novyna/svit/iran-kupuvatyme-rosiyi-vynyshhuvachi-su-35-zmi> (дата звернення 01.05.2023)

82. Торгово-промислова палата України. Загальна інформація про палату. <https://ucco.org.ua/> (дата звернення 04.04.2023)

83. Торгово-промислова палата Італії в Україні. Мелоні: Італія буде стояти поруч з Україною. 24 жовтня 2022 року. <https://ccipu.org.ua/news/melon%D1%96tal%D1%96ya-bude-stoyati-poruch-z-ukra%D1%97noyu> (дата звернення 07.04.2023)

84. Торгово-промислова палата Італії в Україні. Офіційний сайт. Італійська Республіка турбується про реформування освіти і залучення туди іноземних студентів. <https://ccipu.org.ua/news/%D1%96tal%D1%96ya-reformu%D1%94-sistemu-osv%D1%96ti-shtob-zaluchiti-%D1%96nozemnih-student%D1%96v> (дата звернення 25.02.2023)

85. Телеміст «Україна – Італія»: перспективи співпраці. За інформацією Центру інноваційного розвитку КНУ.12.02.2021.

<http://www.univ.kiev.ua/news/11457> (дата звернення 23.01.2023)

86. Україна стала однією із перших країн у світі, яка долучилася до нового пілотного проекту міжнародної організації. Державне агентство лісових ресурсів України. <https://forest.gov.ua/news/ukrayina-odna-iz-najpershih-doluchilasya-do-proyektu-fsc-dlya-vidslidkovuvannya-ruhu-derevini> (дата звернення 20.04.2023)
87. Українська правда. Кучма задовольняє цікавість Проді та "вправляв мозки" лідерам СНД. 30.05.2003. <https://www.pravda.com.ua/news/2003/05/30/2994057/> (дата звернення 23.03.2023)
88. Український фонд «Запорука». Партнери. Офіційний сайт. <https://zaporuka.org.ua/partners/soleterre/> (дата звернення 18.04.2023)
89. Українсько-Італійський академічний центр. Каразінський університет: офіційний сайт. <https://karazin.ua/mizhnarodna-diialnist/upravlinnia-mizhnarodnykh-vidnosyn-u/akademichni-tsentry/ukrainsko-italiiskyi-akademichni-tsentr-1/> (дата звернення 23.01.2023)
90. Угода про відкриття експортно-кредитної лінії на суму в 150 мільярдів італійських лір. 29.06.1993 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_037#Text (дата звернення 20.02.2023)
91. Угода між Урядом України та Урядом Італійської Республіки про сприяння та взаємний захист інвестицій. Верховна Рада України. 02.05.1995. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_581#Text (дата звернення 20.02.2023)
92. Угода між Урядом України та Урядом Італійської Республіки про реструктуризацію боргу України. 27.06.2002. Державна підтримка українського експорту. 03.05.1995. http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/ugodi_z_ukrain/?country=ita (дата звернення 20.02.2023)
93. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Італійської Республіки про технічне співробітництво. 13.03.2003. Державна Рада України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_026#Text (дата звернення 23.03.2023)
94. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Італійської Республіки про торговельне судноплавство». 05.11.2013. Верховна Рада України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380_044#Text (дата звернення 20.02.2023)

95. Угода про науково-технічне співробітництво. Науково-технічне співробітництво. 9 жовтня 2018 рік. Посольство України в Італійській Республіці. <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/178-naukovo-tehniche-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-italijeju> (дата звернення 15.04.2023)
96. Угода про обмін посвідчень водія між Україною та Італією набрала чинності. 24.01.2022. Finance.ua. <https://news.finance.ua/ua/news/-/507553/ugoda-pro-obmin-posvidchen-vodiya-mizh-ukrayinoyu-ta-italiyeyu-nabrala-chynnosti> (дата звернення 19.02.2023)
97. Українська правда. Зустріч Ющенко й Берлусконі у 2008 році з приводу подальшої підтримки й інвестицій в Україну. <https://www.pravda.com.ua/news/2008/10/9/3580055/> (дата звернення 24.03.2023)
98. УНІАН. Україна і Італія досягли домовленостей щодо морського торгового судноплавства. 13.07.11. <https://www.unian.ua/economics/transport/517936-ukrajina-i-italiya-dosyagli-domovlenostey-schodo-morskogo-torgovogo-sudnoplavstva.html> (дата звернення 23.03.2023)
99. УНІАН. Попередні запуски ракети-носія «Vega» 21.11.18. <https://www.unian.ua/science/10346154-ukrajinska-raketa-nosiy-vega-uspishno-vivela-na-orbitu-marokkanskiy-suputnik-video.html> (дата звернення 14.04.2023)
100. Українська правда. Facebook. Потужна промова на італійській мові прем'єрки Італії Джорджи Мелоні на підтримку України. <https://www.facebook.com/watch/?ref=external&v=617270479736466> (дата звернення 30.04.2023)
101. УНІАН. Міністр закордонних справ Італії коротко розповів про майбутній 6-й пакет допомоги. <https://www.unian.ua/world/viyskova-dopomoga-italiji-ukrajini-vlada-vislovilasya-pro-postachannya-nastupalnogo-ozbroyennya-12126375.html> (дата звернення 29.04.2023)
102. Форум «ConnexT». Інформація з приводу останнього форуму в 2021 році. <https://www.connexT.confindustria.it/2021/international> (дата звернення 09.04.2023)

103. Фінансово-економічна криза 2008 року як одна з найбільших криз в історії України. 17.05.2021. Investory.news. <https://investory.news/2008-pochatok-zhorstkoi-ekonomichnoi-krizi-v-ukraini/> (дата звернення 12.04.2023)
104. Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. IV наукова італійсько-українська зустріч. <http://history.karazin.ua/announcements/825-IV-Italy-Ukraine-Scientific-Meeting> (дата звернення 16.04.2023)
105. Цитата Єханурова на «Цензор.нет» з приводу «незаконного відбору газу Україною, в чому обвинувачувала нас РФ». https://censor.net/ru/news/60218/ehanurov_oproverg_zayavlenie_berluskoni_o_ne_sanktsionirovannom_otbore_ukrainoyi_gaza (дата звернення 23.03.2023)
106. Юрій Ігнат розповів в телемарафоні «Єдині новини», скільки орієнтовно було випущено ракет по Україні з початку осені. 14.04.2023. Інформація взята з сайту «Gazeta.ua».: <http://surl.li/grwbf> (дата звернення 30.04.2023)
107. Як Іран допомагав Росії перевозити нафту російського походження. Стаття Аніти Прасад. Forbes. 07.02.2023. <https://forbes.ua/news/iranskiy-tinoviy-flot-perevozit-naftu-z-rf-z-obkhid-zakhidnikh-sanktsiy-ft-07022023-11561> (дата звернення 1.05.2023)
108. Як Росія вивозить з України соняшник разом з пшеницею. 28.07.2022. Стаття Андрія Захарова та Марії Коренюк. BBC. <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62323523> (дата звернення 04.04.2023)
109. Як війна вдарила по чорній металургії та сільськогосподарській продукції під час повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року. 30.03.2022. Стаття Дмитра Уляницького та Ірини Крицьки. Forbes. <https://forbes.ua/inside/blokada-portov-stoit-agrariyam-15-mlrd-v-mesyats-na-chem-teryayut-eksportery-i-kak-na-voyne-vezti-tovar-za-granitsu-29032022-5109> (дата звернення 04.04.2023)
110. BBC. Ukraine war: Five ways conflict could go in 2023. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-63987113> (дата звернення 14.05.2023)

111. Bicocca. Fellowship Programme for Ukrainian Research Infrastructure Leaders. <https://emmri.unimib.it/2022/10/20/fellowship-programme-for-ukrainian-research-infrastructure-leaders/> (дата звернення 30.02.2023)
112. Corriere della Sera: Tajani: «L'Italia invierà il sistema missilistico Samp-T. Sosterremo l'Ucraina: ora la paceno nèpossibile». 22.01.23. https://roma.corriere.it/notizie/politica/23_gennaio_22/tajani-italia-armi-sistema-missilistico-samp-t-ucraina-bf911fad-3836-4bb2-9623-14c02aae8xlk.shtml?refresh_ce-cr (дата звернення 29.04.2023)
113. Ildenaro.it. Confronto scientifico tra Italia e Ucraina <https://www.ildenaro.it/confronto-scientifico-tra-italia-e-ucraina/> (дата звернення 19.04.2023)
114. InterMaths: official web site. Program InterMaths. <https://www.intermaths.eu/> (дата звернення 27.02.2023)
115. Kiel Institute: Ukraine Support Tracker. <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/?cookieLevel=not-set> (дата звернення 28.04.2023)
116. Quotidianosanita.it. Cooperazione. Progetto della fondazione “Soletterre” per la cura del cancro infantile in Ucraina. https://www.quotidianosanita.it/lombardia/articolo.php?articolo_id=99861 (дата звернення 18.04.2023)
117. Reuters: Iran says it has developed long-range cruise missile. 25.02.2023. <https://www.reuters.com/world/middle-east/iran-says-it-has-developed-long-range-cruise-missile-2023-02-24/> (дата звернення 1.05.2023)
118. Space.com. Europe's Vega C rocket fails on 2nd-ever mission, 2 satellites lost. <https://www.space.com/arianespace-vega-c-launch-failure-december-2022> (дата звернення 15.04.2023)
119. The Economist. An interview with General Valery Zaluzhny, head of Ukraine's armed forces. 03.12.2022. https://www.economist.com/zaluzhny-transcript?fbclid=IwAR0CS0B0YCKvbgEPWUhlkyWHX9rIMuvwKONG3KB-gYkZnIh_vWNyONY9TVg (дата звернення 28.04.2023)

120. The wall street journal. Russia Supplies Iran with Cyber Weapons as Military Cooperation Grows. 27.03.2023. <https://www.wsj.com/articles/russia-supplies-iran-with-cyber-weapons-as-military-cooperation-grows-b14b94cd> (дата звернення 1.05.2023)
121. The Washington Post: «No Russia-Ukraine peace talks expected this year, U.S. leak shows». 12.04.2023. <https://www.washingtonpost.com/national-security/2023/04/12/leaked-documents-ukraine-war/> (дата звернення 30.04.2023)
122. Tomshw.it. L'Ucraina userà blockchain per il monitoraggio del legname. <https://www.tomshw.it/altro/lucraina-usera-blockchain-per-il-monitoraggio-del-legname/> (дата звернення 20.04.2023)
- 123 World military expenditure reaches new record high as European spending surges. SIPRI. 24.03.2023. <https://www.sipri.org/media/press-release/2023/world-military-expenditure-reaches-new-record-high-european-spending-surges> (дата звернення 28.04.2023)
124. Анісімова О. Ю. Інтернаціоналізація вищої освіти: моделі та механізми. Освітня аналітика України. 2019. № 3 (7). С.97-110 (дата звернення 20.01.2023)
125. Бураковський І. Оцінка витрат і вигод від укладання угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС / І. Бураковський, К. Куценко, А. Кобилянська та ін. – К. : К.І.С., 2010. 16 ст. (дата звернення 23.03.2023)
126. Гамоцький В. С. Українські інтереси у співробітництві з Італією (до ювілею українсько-італійських відносин) / В.С. Гамоцький //Науковий вісник. С. 263 (дата звернення 21.03.2023)
127. Козик В.В., Панкова Л.А., Даниленко Н. Б. Міжнародні економічні відносини Навчальний посібник / К.: Знання, 2008 рік.). 1.5.6. Зовнішня торгівля України. Сторінки 103-108. (дата звернення 23.03.2023)
128. Нелін Є. В. Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії (кінець ХХ – початок ХХІ століття): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук: 13.00.01. Умань, 2017. 8 ст. (дата звернення 28.01.2023)

129. Нітенко О. В. Інтернаціоналізація вищої освіти як фактор розвитку університету. // Освітологічний дискурс. 2015. № 2 (10). С.205-217. (дата звернення 24.02.2023)
130. Перепелиця Є. А. Українсько-італійське міждержавне співробітництво в контексті європейської інтеграції (1991-2006 рр.) : дис. канд. іст. наук: 07.00.02 / НАН України; Інститут історії України / Є.А. Перепелиця. — К., 2007. — 225 арк. (дата звернення 21.03.2023)
131. Україна: Хроніка ХХ ст.: Роки 1991 – 1995: Довід. вид. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Упоряд.: О. Андрощук, С. Падалка, Л. Ковпак. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2005. 399 ст. (дата звернення 21.03.2023)
132. Україна: Хроніка ХХ ст.: Роки 1996 – 2000: Довід. вид. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Упоряд.: Л. В. Ковпак, Н. П. Барановська. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2005. – 434 с. (дата звернення 23.03.2023)
133. Українська призма: Зовнішня політика 2018. Аналітичне дослідження // ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. – Київ, 2019. 29-236 ст. (дата звернення 24.03.2023)
134. Українська дипломатична енциклопедія : у 2 т. / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин ; [редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін.]. - Київ : Знання України, 2004. Т. 2 . – 2004. – 348 ст. (дата звернення 23.03.2023)
135. Чекаленко Л.Д., Федуняк С.Г. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: ДП Вид. дім “Персонал”, 2010. 284-286 ст. (дата звернення 29.03.2023)
136. Beelen J. The long wait: Researching the implementation of internationalization at home. Internationalisation revisited: new dimensions in the internationalization of higher education / J. Beelen, H. de Wit [Eds.]. Amsterdam: CAREM, 2012. P. 9–20. (дата звернення 24.02.2023)
137. Bussotti, Luca. The Italian Way to Intercultural Education: Innovation and Resistance// Foro de Educación. 2017. V. 15, n. 23. pp. 43-68. (дата звернення 20.01.2023)

138. Chaskovsky, O. H., Karabchuk, D. Yu., & Ivaniuk, A. P. (2019). Forest disturbance in the Ukrainian Carpathians from 1984 to 2016. *Scientific Bulletin of UNFU*, 29(2). P.11. https://www.researchgate.net/publication/332893697_Zmini_li_sovogo_vkritta_Ukrainskih_Karpat_za_period_1984-2016_rokiv (дата звернення 20.04.2023)
139. Education Reform in Ukraine. Information and Analytical Support: Book of Abstracts of the III International Scientific and Practical Conference (electronic scientific publication), October 28th, 2021. Kyiv: SSI «Institute of Educational Analytics», 2021, 360 p. (дата звернення 23.01.2023)
140. Menabo, Laura, Skrzypiec, Grace, Sansavini, Alessandra, Brighi, Antonella Guarini, Annalisa. Distance Education among Italian Teachers: Differences and Experiences. // *Education and Information Technologies*. 16 March 2022. 30 p. (дата звернення 25.01.2023)

Резюме. У даній роботі проведено аналіз торгово-економічних, науково-технічних двосторонніх відносин між Україною та Італійською Республікою. На основі статистичних даних зроблені висновки про стан та перспективи торгово-економічної співпраці між двома країнами. В другому розділі роботи було проаналізовано співробітництво в сфері науки та високих технологій. Виділені найбільш перспективні галузі – космічна сфера, в тому числі в рамках проекту ракети-носія «Vega», і блокчейн технологія сертифікації деревини, котра застосовується для запобігання незаконної вирубки лісів в Україні.

Summery. In this current work, an analysis of the trade-economical, scientific-technical bilateral relations between Ukraine and the Republic of Italy was carried out. Based on statistical data, conclusions were made about the state and prospects of trade and economic cooperation between the two countries. In the second section of the work, cooperation of science and high technologies were analyzed. The most perspective industries are highlighted, they are: space sphere, including within the framework of the "Vega" launch vehicle project, and the blockchain technology of wood certification, which is used to prevent illegal deforestation in Ukraine.